

1-28091
A. MÖLDER

EESTI
JA
VENE KEELE
KÕRVUTAV
GRAMMATIKA

1,

1280/1 1579
A. MÖLDER

EESTI JA VENE KEELE
KÕRVUTAV GRAMMATIKA

Lydia MASEP

KIRJASTUS «VALGUS»
TALLINN 1967

4 E
M 94

Kunstiliselt kujundanud *E. Tali*

7-1-2
27-TL-7-66

SAATEKS.

Käesolev teos on kujunenud kolmekümnendail aastail õppetööpraktikas valminud eesti keeleõpetusest vene jt. õppekeelega keskkoolidele ja viiekümnendail aastail ning kuuekümnendate alguaastail loenguist Vilde-nim. Tallinna Pedagoogilises Instituudis.

Teosele on kasuks tulnud tihe koostöö instituudi eesti keele ja kirjanduse kateedri omaaegse juhataja Ed. Pälliga ning sama kateedri õppejõu J. Valgma märkused ja kaastöö, samuti ka arutelu kateedris ja käsikirja retsensioon Ed. Pällilt.

Üliõpilased kui ka tegelikud eesti ja vene keele õpetajad, eriti kaugõppes õppijad, on korduvalt avaldanud soovi kõrvutava grammatika väljaandmise kohta. Soovin, et teos suudaks õpetajaid nende töös abistada ning ühtlasi aitaks niihästi eesti kui ka vene keele õppijal keelt põhjalikumalt omandada.

A. Mölder.

I. SISSEJUHATUS.

Eesti ja vene keele kõrvutava grammatika ülesandeks on abistada vene keele õppijat sügavamalt ja teadlikumalt mõistma mõlemaid keeli, omandama ning süvendama teadmisi raskeimais küsimustes nende grammatikast, milliseid teadmisi on võimalik omandada ainult keelendite võrdlemisel, kõrvuseadmisel.

Nimetatud grammatikal on veel ülesandeks abistada eesti keele õpetajat vene koolis ja vene keele õpetajat eesti õppekeelega koolis.

Nõukogude Liit on paljurahvuseline riik, kus igal rahval on õigus kasutada vabalt oma keelt. Seepärast on ka koolides õppekeeleks õpilaste emakeel. Nii toimub õppetöö eesti alg-, kesk- ja kõrgemais koolides eesti keeles.

Eesti NSV-s elab peale eestlaste veel mitmest rahvusest kodanikke, kelle elulised vajadused nõuavad neilt eesti keele oskust. Seepärast õpetatakse Eesti NSV-s vene õppekeelega koolides ka eesti keelt õppeainena. See nõuab nende koolide jaoks tublisid eesti keele õpetajaid, kes peale keele põhjaliku oskuse peavad omama teadmisi ka selle õpetamise meetodikast vene koolides, samuti tundma ka vene keelt kui õpilaste emakeelt, selle omapärasusi foneetilises struktuuris, morfoloogilistes vormides ja süntaktilistes konstruktsioonides kui ka eesti ja vene keele grammatiliste kategooriate ning vormide sarnasusi ja erinevusi.

Nõukogude Liidus on eri rahvustest kodanike endivahelise suhtlemise keeleks vene keel. Seepärast õpetatakse Nõukogude Liidus ka teiste rahvuste koolides vene keelt kui õppeainet.

Nii õpetatakse vene keelt ka Eesti NSV-s eesti koolides. See omakorda tingib nende koolide jaoks häid vene keele õpetajaid, kes peale vene keele põhjaliku oskuse peavad omama teadmisi ka selle õpetamise meetodikast eesti koolides, samuti ka tundma korralikult eesti keelt ennast nii praktiliselt kui ka teoreetiliselt ning oskama mõlemaid keeli võrrelda.

Eesti ja vene keele kõrvutava grammatika ülesandeks ongi esile tuua peamised omapärasused, sarnasused ja erinevused nende kahe keele grammatilises struktuuris, kusjuures õpetajal

tuleb rohkem tähelepanu ja aega pühendada sellele, mis eesti ja vene keeles erineb, vähem aga sellele, mis on analoogiline, sarnaneb. Väga oluline on õigesti valida ka õppimiseks materjal, mis on spetsiifiline ühele või teisele keelele.

Eesti keele õpetaja, millises koolis ta ka töötaks, peab ka vennasvabariikide pedagoogide töövõtteid ja saavutusi tundma, lugema vastavat pedagoogilist ja teaduslik-metoodilist kirjandust, milleks on vaja põhjalikult vene keelt osata, sest vene keeles leidub sellist kirjandust rikkalikult ning venekeelses tõlkes ilmuvad ka NSV Liidu teiste rahvuste silmapaistvamad teosed.

Nii on eesti ja vene keele kõrvutava grammatika ülesandeks ühtlasi laiendada ning süvendada eesti ja vene keele õpetaja üldist lingvistilist haridust.

II. SOOME-UGRI JA SLAAVI KEELED.

1. SOOME-UGRI KEELED.

Eestlased kuuluvad soome-ugri, venelased aga slaavi rahvaste perre.

Soome-ugri rahvaste algseks lähtealaks peetakse Euroopa idaosa kuskil Uraali ümbruses, kus nad elasid juba 10—15 tuhat aastat e. m. a. Soome-ugrilased kõnelesid siis ühist soome-ugri keelt. Umbes VII—VI aastatuhandel e. m. a. asustasid nad maa-ala Volga—Okaa—Kaama ja Uraali lõuna-piirkonnas.

Alates VI—V aastatuhandeist e. m. a. hakkasid muistsed soomeugrilased sealt laiemale maa-alale levima. Utel maa-aladel leidsid nad eest elanikke, kes kõnelesid teisi, erinevaid keeli, nagu ülemise Volga jõgikonnas, Aunuse järve ümbruses, Läänemere mail, Ungaris. Et soomeugrilaste laialivalgumine toimus järk-järgult, siis võõrduisid mitmed nende hõimud, rühmad üksteisest keelelt ja kultuurilt niihästi laiadele maa-aladele levimise kui ka võõraste hõimude sekka asumise ja nendega segumise tõttu. Nii levisid soomeugrilased aastatuhandete ja sajandite jooksul sellele laialdasele territooriumile, kust me soome-ugri rahvaid praegu leiame.

Tänapäeval jagunevad soome-ugri keeled järgmisteks rühmadeks:

a) läänemeresoome keeled: lõuna pool eesti, liivi, vadja; põhja pool soome, karjala, vepsa;

b) volgasoome keeled: erza ja mokša (mordva), mari, komi, udmurdi;

c) ugri keeled: ungari (madjari), handi (ostjaki), mansi (voguli).

a) Läänemeresoome keeled.

Läänemeresoome keeled jõudsid soomeugrilaste hõimud arvatavasti IV või III aastatuhandel e. m. a. Nood soomeugrilaste hõimud kõnelesid ühist läänemeresoome algkeelt, selle keele üksteisele lähedasi murdeid, milledest pika sisemise arenemise tulemusena kujunesid praegused läänemeresoome keeled. Seda kujunemist mõjustas samuti ka vastastikune suhtlemine naabritega.

Alates II aastatuhandest e. m. a. ilmusid Läänemeresoome lõunapoolsele aladele muistsed balti hõimud. Levides põhja poole hõredalt elunevate läänemeresoomlaste sekka Eestis ja Edela-Soomes, sulasid nad põhja pool, Põhja-Lätis, Eestis ja Soomes läänemeresoomlaste sekka, rikastades nende keelt, näiteks sõnadega töö ning tegevuse alalt: *laev, ahing, kirves, ratas, sein, sild, oinas, vill, vagu*; riietuse alalt: *kübar*; perekonnaelu alalt: *mõrsja, nõbu*; usundi alalt: *taevas, põrgu*; arvutamise alalt: *tuhat*. Lõuna pool, Preisis, Leedus ja Lõuna-Lätis said balti hõimud enamuse ning kujundasid aja jooksul leedu, läti ja XVII sajandil surnud muinaspreisi keele. Läänemeresoomlased sulasid aga lõuna pool balti hõimude sekka.

Alates I aastatuhandest e. m. a. tekkis läänemeresoomlastel tihe suhtlemine Skandinaavias asunud põhjagermaani hõimudega, kes kõnelesid ühist

muinaspõhja keelt, mille murretest on kujunenud rootsi, norra ja taani keel. See sajandeid kestnud suhtlemine ja germaanlaste osaline segunemine läänemeresoomlastega on rikastanud läänemeresoomlaste sõnavara, nagu töö ning tegevuse alalt: *ader, agan, kaer, kook, lammas, mõõt, nael, nõel, rõngas, rõuk, saad, sõel, muld, kuld, raud, tina*; rõivaste alalt: *hame*; liikluse alalt: *aer, käil, tånav*; ühiskondliku elu alalt: *kuningas, riik, kroonu, laen, kihl*. Soomes on see mõju olnud tunduvalt suurem kui Eestis.

Umbes samal ajal tekkis läänemeresoomlastel tihe suhtlemine Läänemere lõunarannikul asuvate lääneslaavi hõimudega — vendidega (venedidega), mil- list üldnimetust tarvitasiid sakslased kõigi slaavi hõimude kohta (Wenden). Sellest põlvneb nähtavasti ka eestikeelne nimetus «vene». Ka see suhtlemine mõjustas läänemeresoomlaste keele arenemist ning rikastas sõnavara vana- slaavi laenudega.

Meie ajaarvamise I aastatuhandel algasiid läänemeresoomlastel, eriti lõuna- eestlastel ja liivlastel kaubanduslikud ja kultuurilised suhted idaslaavi hõimu- dega Pihkva ja Novgorodi ümbruskonnas. Need suhted rikastasiid eesti kui ka teiste läänemeresoome keelte sõnavara.

Nii kujunesiid läänemeresoomlaste ühise algkeele murretest eri keeled: eesti, liivi, vadja, soome, karjala ja vepsa keel.

Eesti keelt kõnelevad eestlased, umbes üks miljon inimest, Eesti NSV^s, Pihkva ja Leningradi oblastis, Lääne-Siberis ja Abhaasias.

Liivi keelt kõneldi Põhja-Lätis, Kuramaal ja Riia lahe ümbruses. Liivi hõimud on lätlaste sekka sulanud. Meie päevil võib Läti NSV Riia rannik- maal leida veel liivi keele kõnelejaiid ligikaudu viissada inimest. Liivi keel on väga lähedane eesti keelele.

Näide liivikeelsest tekstist:

*Ikškõrd vond ikš meildar. Un ta läüb,
Ükskord olnud üks mölder. Ja ta läheb,*

*tieb sluužõd vaaldin. Ni um piški
teeb lüüsiid valla. Nüüd on pisike*

*kast, ta tieb sie vaaldin, un piški
kast, ta teeb selle valla, ja pisike*

*laps, pooškõ um sizal.
laps, poisike on sees.*

Vadja keel on samuti lähedane eesti keelele. Vadja keelt kõneldakse kohati Pihkva, osalt ka Leningradi oblastis. Vadjalased on sulamas slaav- laste sekka. 1926. aastal leidis vadja keelt kõnelejaiid seitsesada, tänapäeval on neid tunduvalt vähem.

Näide vadjakeelsest tekstist:

*Tšako kukub, maa kumizõb; sizaz laulab, ladva painub. A miä
Kägu kukub, maa kumiseb; õöbik laulab, latv paindub. Aga mina*

*kuultan kultazee puu juure alla, kummall on ääli eliäpi, kummall on
kuulan kuldse puu juure all, kummall on hääll heledam, kummall on*

*sõnat tarkõpad. Tšagoll on ääli eliäpi, sisaa sõnat tarkõpad.
sõnad targemad. Käol on hääll heledam, õöbiku sõnad targemad.*

Soome keelt kõnelevad soomlased Soome Vabariigis (üle nelja mil- joni), aga ka Nõukogude Liidus (93 tuhat), Rootsis (30 tuhat). Norras (8 tuhat), Põhja-Ameerika Ühendriikides (ligi pool miljonit), Kanadas (50 tuhat), Austraalias (3 tuhat).

Soome ja eesti keele kujunemine on toimunud erinevais tingimustes, seepärast on need keeled teineteisest tunduvalt erinevad.

Näide soomekeelsest tekstist:

Maailman kapitalistisen järjestelmän yleinen kriisi alkoi
Maailma kapitalistliku süsteemi üldkriis algas

ensimmäisen maailmansodan kaudella, erityisesti sen tuloksena,
Esimese maailmasõja perioodil, eriti selle tulemusena,

kun Neuvostoliitto lohkesi pois kapitalistisesta järjestelmästä.
et Nõukogude Liit langes välja kapitalistlikust süsteemist.

Se oli yleisen kriisin ensimmäinen vaihe. Toisen maailmansodan kaudella
See oli üldkriisi esimene järk. Teise maailmasõja perioodil

alkoi yleisen kriisin toinen vaihe, erityisesti sen jälkeen,
algas üldkriisi teine järk, eriti selle järel,

kun kapitalistisesta järjestelmästä lohkesivat pois Euroopan
kui kapitalistlikust süsteemist langesid välja Euroopa

ja Aasian kansandemokraattiset maat.
ja Aasia rahvademokraatia maad.

Karjala (karjala-aunuse) keel on lähedane soome keelele. Kirjakeelena kasutatakse peamiselt soome keelt. Karjalasi elab NSV Liidus peamiselt Karjala ANSV-s 167 tuhat.

Vepsa keelt kõneldakse kohati Leningradi oblastis ja Karjala ANSV-s (16 tuhat inimest). Juba II—I aastatuhandel asusid karjala-vepsa hõimud Ida-Soomes, Karjalas, Laadoga ja Aunuse järve ümbruses. Ka vepsa keel on lähedane soome keelele, on märgata tugevat vene keele mõju, näiteks:

Hän ei voidn perehüppätä.

Ta ei võinud üle hüpata.

b) Volgasoome keeled.

Volgasoome (idasoome) keelerühma kuuluvad: erza ja mokša (mordva), mari, komi ja udmurdi keel.

Kuigi volgasoome ja läänemeresoome keeled on aastatuhandete jooksul eri tingimustes arenenud ning sõnastikult tunduvalt erinevad, on nad struktuurilt ja osalt ka sõnavaralt võrdlemisi lähedalt sugulased üksteisega. Siiski läänemeresoomlasel on volgasoome keeltest arusaamine raskendatud. Volgasoome keeled kasutavad vene tähestikku.

Mordva keele, millel omakeelne ühisnimetus puudub, moodustavad kaks dialekti: erza ja mokša, millede vahel esineb lahkuminekuid sõnastikus, lõppudes, hääldamises, ka rõhus. Erzad ja mokšad asuvad laialipaisalt türki-tatari ja venelaste naabritena mõlemal pool Volga jõge, peamiselt Mordva ANSV-s, kohati ka naaberblastites ja Siberis. Neid on arvult 1 285 000 inimest.

Näiteid erza ja mokša keele kohta:

erza: teinems	mokša: tiendems	tegema
teinjan	tiendjan	teen
teinjat	tiendjat	teed

<i>kortams</i>	<i>korhtams</i>	ütlemä/kordama
<i>kortan</i>	<i>korhtan</i>	kordan
<i>kortat</i>	<i>korhtat</i>	kordad
<i>a kortan</i>	<i>af korhtan</i>	(ma) ei korda
<i>kortak</i>	<i>korhtak</i>	(sa) korda

Mari (tšeremissi) keelt kõneldakse Mari ANSV-s, umbes 0,5 miljonit (504 tuhat) inimest. Mari keel on lähemas suguluses mordva ja komi keelega.

Näiteid mari keelest:

Tema — *tide* kala — *kol* kivi — *küi* kaks — *kok*
 mesi — *müi* veri — *viir* vesi — *viid*

Näide marikeelsest tekstist:

Memnan partij kumdan kutšõltmo satu den kotškõš produktõm
 Meie partei on saavutanud laiatarbekaupade ja toiduproduktide

õšten lukmašõm jatõrlan kugemden kertõn.
 tootmises tunduva tõusu.

Semer-šamõtšõn interesõšt sotsialistitšeskij gosudarstõõn
 Töötajate huvid sotsialistliku riigi

interesše dene ušnen šõga.
 huvidega langevad ühte.

Komi (sürjani) keelt kõneldakse peamiselt Komi ANSV-s, kuid ka naaberoblasteis, umbes 0,5 miljonit (431 tuhat) inimest. Vanasti elasid komid oma lähissugulaste udmurtide naabritena, moodustades koos permi keeleühma. Komi keel on lähedane udmurdi keelele.

Näiteid komi keelest:

Mesi — *mu*, silm — *sin*, veri — *viz*, vesi — *vu*.

Udmurdi (votjaki) keelt kõneldakse Udmurdi ANSV-s, kõnelejaid on üle poole miljoni inimese (623 000). Kuigi udmurdi keel on lähedane komi keelele, on neil sõnavaralisi, häälikulisi ja grammatilisi erinevusi.

Näiteid udmurdi keelest:

Kivi — *kõ*, mesi — *mu*, silm — *sin*, tema — *ta*, veri — *viz*, vesi — *vu*,
 mõskma (pesema) — *mis'kõnõ*

c) Ugri keeled.

Ugri keeled on ungari, handi ja mansi keel. Ugri keelte kujunemine ning arenemine toimus täiesti erinevalt, võrreldes läänemeresoome keeltega, seepärast on eestlasel nendest arusaamine täiesti raskendatud.

Ungari (madjari) keelt kõneldakse Ungari Rahvavabariigis, samuti ka naabermaades; kõnelejaid on üle kaheteistkümne miljoni inimese. Ungari keeles asetseb rõhk samuti esimesel silbil nagu eestigi keeles, kuid vokaalharmonia on üsna täielik ja konsonantide süsteem rikkalikum kui eesti keeles. Ühiseid tüvesid ungari ja eesti keeles leidub mõnisada. Ungari keelt on rikastanud laenuid bulgaaria, slaavi, türgi, ladina, saksa jt. keeltest. Neid laene kui ka omapäraseid uudissõnu esineb nimetatud keeles rohkesti.

Näiteid ungari keelest:

Kala — *hal*, kivi — *kő*, mesi — *mez*, silm — *sem*, tema — *te*, veri — *ver*, vesi — *viz*, nimi — *nav*.

Handi (ostjaki) keelt kõnelevad handid asuvad Loode-Siberis Obi ja Irtõši jõgikonnas. Handid (19 tuhat inimest) koos mansidega moodustavad obi-ugrilaste rühma.

Näiteid handi keelest:

Kala — *kul*, kivi — *kev*, silm — *sem*, tema — *temi*, veri — *ver*, vesi — *vid*.

Mansi (voguli) keelt kõnelevad mansid (6 tuhat inimest) asuvad Uraalist ida pool handide naabritena.

Näiteid mansi keelest:

Kala — *kul*, kivi — *kü*, silm — *säm*, ta — *ti*, veri — *viir*.

2. SLAAVI KEELED.

Slaavilased on indo-euroopa rahvaid. Nad asusid kunagi Karpaatide ja Visla ülemjooksu vahelisel maa-alal, kust nad on laiali valgunud ida, lõuna (Balkanimaadele) ja lääne suunas (Saksamaale). Slaavi keeled seisavad lähedal balti keeltele ning jagunevad kolme rühma: a) idaslaavi keeled, b) lääneslaavi keeled, c) lõunaslaavi keeled.

a) Idaslaavi keeled.

Muistsete idaslaavlaste hõimude murretest on kujunenud vene, ukraina ja valgevene keel.

Vene keelt kõneldakse peamiselt Nõukogude Liidu Vene Föderatsioonis, aga ka teistes liiduvabariikides, ligikaudu 115 miljonit inimest.

Ukraina (väikevene) keelt kõnelevad ukrainlased Ukraina NSV-s ja ka teistes liiduvabariikides; kõnelejaid on 37 miljonit inimest. Ukraina keel on lähedane vene keelele.

Valgevene keelt kõneldakse peamiselt Valgevene NSV-s, kõnelejaid on 7,8 miljonit inimest. Ka valgevene keel on lähedane vene keelele.

b) Lääneslaavi keeled.

Lääneslaavi keelte rühma kuuluvad poola, tšehhi, slovaki, vendi keel.

Poola keelt kõneldakse Poola Rahvavabariigis. Teatavasti on vene keeles liikuv rõhk, poola keele omapärasuseks on aga rõhu asend eelviimasel silbil.

Tšehhi ja slovaki keelt kõneldakse Tšehhoslovakkia Sotsialistlikus Vabariigis. Tšehhi keeles asetseb rõhk esimesel silbil, vokaalid jagunevad lühikesteks ja pikkadeks. Tšehhi keel, mida kõneleb umbes 8 miljonit inimest, seisab lähedal slovaki keelele, mida kõneleb 2 miljoni inimese ümber.

Vendi keelt kõnelejaid leidis Lausitzis, Saksi ja Sileesia piirialadel ligilähedalt 100 000 inimest. Meie ajaarvamise algul oli see osa Saksamaast slaavi hõimudega asustatud. Sakslased nimetasid siis slaavlaste vendideks. Neist slaavlastest on püsima jäänud vendid, kuna paljud slaavi hõimud on sulanud germaanlaste sekka. Ka vendi keeles asetseb rõhk esimesel silbil nagu tšehhigi keeles.

c) Lõunaslaavi keeled.

Lõunaslaavi keelte hulka kuuluvad bulgaaria, serbokroaadi ja sloveeni keel.

Bulgaaria keelt kõneldakse peamiselt Bulgaaria Rahvavabariigis (umbes 6 miljonit inimest), aga ka Nõukogude Liidus (324 tuhat inimest) jm. Bulgaaria keelt oma vanimas, IX sajandi lõpul esinevas kujus nimetatakse vanaslaavi keeleks. Bulgaaria keel on lähedane teistele lõunaslaavi keeltele.

Serbokraadi keelt kõnelevad serblased ja kroaadid (ligi 16 miljonit inimest) peamiselt Jugoslaavia Sotsialistlikus Föderatiivses Vabariigis.

Sloveeni keelt kõnelevad sloveenid (umbes 2 miljonit inimest) Jugoslaavia Sotsialistlikus Föderatiivses Vabariigis. Sloveeni keel erineb vähe serbokroaadi keelest.

Slaavi hõimude ja soome-ugri hõimude kui naabrite vahel on sajandite jooksul olnud tihe suhtlemine ning toimunud vastastikune keele rikastumine laensõnade abil.

3. LAENUD EESTI JA VENE KEELES.

Slaavi ja läänemeresoome hõimude vahel on aastasadu olnud majanduslik ja kultuuriline suhtlemine, nagu näitavad seda arheoloogilised ja keelelised andmed.

Sel pikaajalisel pideval suhtlemisel on eesti keel laenanud mitmed sõnad slaavi hõimudelt. Suur osa nendest laenudest on ühised liivi, vadja, soome, karjala ja vepsa keelele. Need laenu on arvatavasti sündinud II—I aastatuhandel e. m. a., kui läänemeresoome hõimud olid veel omavahel maaalaliselt ja keeleliselt tihedamas ühenduses, ning kuuluvad seega vanemate slaavi laenude hulka eesti keeles. Neid on eesti keeles enam kui teistes läänemeresoome keeltes. Nad on peamiselt kaubanduse, liikluse, töö ja tegevuse, kultuuri ja usundi alalt.

Vanimate läänemeresoome keeltes leiduvate slaavi ja vene laensõnade siirdumisaeg on olnud küllaltki pikk: võis ulatuda II—I aastatuhandest e. m. a. kuni meie ajaarvamise XIII sajandini. Seepärast leidub sõnu, millede vasted kaasaegses vene keeles häälikuliselt ja vahel ka semantiliselt ei vasta laensõnale, näiteks *sundima*, *turg*, *sirp* jt.

Sõnas *sundima*, mis on laen vanaslaavi sõnast сждити, kajastab nasaal *n* vanavene keeles esinenud nasaleeritud vokaali ж, mis kaasaegses vene keeles on asendunud *y*-ga: *sundima* — сждити > судить. Kaasaegses vene keeles on sõnal судить tähendus «kohut mõisma», «otsustama», kuna sõnale *sundima* sõnastikuliselt vastab принудить.

Sõnad *turg* ja *sirp* on laenatud samuti varakult, ajal, kui vanavene keeles olid veel alles indiferentsed lühivokaalid ъ (= ü) ja ь (= ÿ), mis on eesti keeles asendunud vokaalidega *u* ja *i*, kaasaegses vene keeles aga esinevad vokaalid *o* ja *e*: *turg* — търгъ > торг, *sirp* — сьрпъ > серп. Sõnal торг, торговать on kaasaegses vene keeles teine tähendus («kaubastu», «kauplema»), kuna sõnale *turg* sõnastikuliselt vastab рынок, базар.

Nii on slaavlastelt varakult laenatud ning eesti ja teiste läänemeresoomlaste keeltes kodunenud veel järgmised sõnad:

lina	лен (< льнь)	kasukas	кожух
lusikas	ложка (< лъжка)	lodi (lodja)	лодья
määr (määra)	мъра	nädal	неделя
piird	бърдо	rajatama	баять
rist	крест (< кръсть)	päts	печь
ristima	крестить (< кръстити)	saabas	сапог
rodu	родъ	sinine	синий

tusk (tuska)	тоска (< тьска)	vaba	свобода
und, unda	Жда, удить	viin	вино
aken	окно, окон	värten	веретено
ike	нго		

Eesti vanemas kirjanduses leidub vene laensõnu, mis on omased just eesti keelele:

kapsas	капуста	sahk (saha)	соха
lesima	лежать	soobel	соболь
lootsik	лодка	teng	деньга
mässama	мешать	titt	дитя
niit	нить	tolvan, tola	болван
piits	бич	tulp	столп
		uulits	улица

Pärast Suurt Põhjasõda, kui Eestimaa liideti Vene riigiga, jätkus sõnade laenamine vene keelest eesti keelde, näiteks *tsaar, urjadnik, soldat, bolševik, menševik* jt. Uusimaist laenudest märgime: *kolhoos, kolhoosnik, sovhoos*.

Ka vene keel on omakorda laenanud sõnu soome-ugri rahvaste keeltest, näiteks:

káverza	kõvera	околеть	koolema
камбала	kammeljas	палящий	palav
килька	kilu	пылать	põlema
ковьялять	kavaldama	рига	rehi
лебезить	lipitsema	ряпушка	rääbis
мед	mesi, mett	салака	salakka
морда	mõrd	сайка	sai
мыза	mõisa	вода	vesi, vett
невод	noot	хóлнтъ	hoolitsema

Niihästi eesti kui ka vene keel on rohkesti laenanud sõnu naaberkeeltest. Nende sõnade hulgas võime ka ühiseid laene leida, mis on otseselt laenatud oma naabritelt. Mõned sõnad aga on eesti keelde tulnud vene keele vahendusel.

Ühistest laensõnadest eesti ja vene keeles kuulub tunduv osa germanismidele. Vanimad neist on skandinaavlastelt laenatud, hilisemad aga peamiselt sakslastelt. Sellisteks ühisteks germaani laenudeks osutuvad näiteks järgmised laensõnad:

haikala (hai)	акула	kapp	шкаф
kauplema	купить	munder	мундир
leib	хлеб	palk	балка
mõök	меч	praak	брак
nuga	нож	saal	зал
põld	поле	sadul	седло
rukis	рожь	tants	танец
tursk	треска	tool	стул
vald	власть, волюсть	trahv	штраф
varastama	воровать	toop	штоф
värbama	вербовать	torm	шторм

Eesti ja vene keeles leidub ka ühiseid balti laene:

ass	ось	seeme	семя
hammas	зуб	puri	парус
kord	крат (множественно)	terve	здоров
hernes	зерно		

Samuti leidub ühiseid laensõnu eesti ja vene keeles ka kaugemate lääne-rahvaste keeltest, nagu a) prantsuse keelest:

kavalier	кавалер	pudel	бутылка
----------	---------	-------	---------

b) hollandi keelest:

apelsin	апельсин	madrus	матрос
kajut	каюта	rool	руль
kohv	кофе		

Vene keel on mitmed sõnad laenanud idamaa keeltest, nagu tatari, türgi, araabia, iraani, mongoli jmt. keelest. Mõned neist on vene keelest siirdunud eesti keelde:

arbuus	арбуз	balalaika	балалайка
artell	артель	sara	сарай

Samuti on ka kreeka keelest vene keele kaudu laenenud sõnu eesti keelde, näiteks:

lint	лента	raamat	грамота (грамата)
pliit	плита		

Eesti ja vene keele õpetajail on oma töö korraldamise huvides väga oluline tunda vene laene eesti keeles ja eesti laene vene keeles, samuti ka ühiseid laensõnu kummaski keeles.

Rikkaliku kogu ühiseid laensõnu neis keeltes moodustab rahvusvaheline sõnavara.

4. RAHVUSVAHELINE SÕNAVARA EESTI JA VENE KEELES.

Valdava enamiku sarnaseid sõnu eesti ja vene keeles moodustavad rahvusvahelised sõnad. Selliseiks internatsionaalseiks sõnadeks on näiteks *akadeemia* академия, *instituut* институт, *rektor* ректор, *direktor* директор, *dekaan* декан, *aula* aula, *auditoorium* аудитория, *laboratoorium* лаборатория, *pedagoogika* педагогика, *metoodika* методика, *grammatika* грамматика, *literatuur* литература, *lüürika* лирика, *füüsika* физика, *matemaatika* математика, *gaadio* радио, *kommunism* коммунизм, *poliitika* политика, *žürii* жюри, *büroo* бюро jt. Need internatsionaalsed sõnad on viimaste sajandite jooksul peaaegu kõigis keeltes tarvitusele võetud kui üldtuntud nimetused teaduse, tehnika ja ühiskondlik-poliitiliste mõistete jaoks, samuti ka kultuuresemete nimetustena.

Internatsionaalsel leksikal on oluline osatähtsus eesti ja vene keele õppimisel ja õpetamisel, mida õpetajal tuleb arvestada.

Vene keel on rikas rahvusvahelistest sõnadest, eriti rohkesti kasutatakse neid vene teaduslikes töodes ja ajakirjanduses (25%–40%). Ka eesti keeles tarvitatakse rohkesti internatsionaalseid sõnu, kuid siiski vähemal määral kui vene keeles.

Alati ei esine aga eesti ja vene keeles ühe ning sama mõiste väljenduseks internatsionaalne sõna. Nii võib eesti keeles esineda rahvusvaheline sõna, vene keeles aga omakeelne väljend (*eksisteerima* существовать) ja ümberpöörduvalt (*kodanlus* — буржуазия, *ajaleht* — газета, *autojuht* — шофер). Sageli kasutatakse eesti keeles omakeelset ja rahvusvahelist sõna paralleelselt ühes ning samas kirjutises, näiteks: *maateadus* — geograafia, *päevapilt* — foto, *rahvusvaheline* — internatsionaalne, *sõnavara* — leksika.

Enamik internatsionaalseist sõnadest on ladina päritoluga: *dokument*, *eksam*, *eksisteerima*, *fakt*, *kapital*, *kollektiiv*, *koloonia*, *kommunism*, *kompass*, *konspekt*, *konstruktor*, *konsultatsioon*, *korpus*, *korrektor*, *kontinent*, *masin*, *mootor*, *orient*, *orientatsioon*, *patroon*, *positiivne*, *rekreatsioon*, *rektor*, *seeria*, *sekund*, *subjekt*, *substantiiv*, *traditsioon*, *traktor*, *translatiiv*, *transport*, *tselluloos*, *tsement*, *tseremoonia*, *tsirkus*, *tsitaat*, *vabrik*, *ventilatsioon*, *verb*, *vertikaal*, *veteran*, *veterinaar*, *veto*, *vorm* jt.

Internatsionaalseid sõnu on kaunis rohkesti ka kreeka päritoluga, nagu näiteks *akadeemia*, *arhitekt*, *energia*, *füüsika*, *geograafia*, *grammatika*, *homonüüm*, *kirurg*, *kriis*, *kriitik*, *kristall*, *kroom*, *kroonika*, *kummi*, *lüürika*, *magnet*.

matemaatika, mehhaanika, poliitika, praktika, tees, toon, trapets, trauma, trigonomeetria, tromboos, ökonoomia jt.

Leidub internatsionaalseid sõnu, mis on kasutusele võetud mõnest teisest keelest, nagu prantsuse keelest (*büroo, fassong, menüü, medal, reklaam, salong, žürii, trupp* jt.), inglise keelest (*hoki, huumor, rekord, tonn, tramm, trust* jt.), itaalia keelest (*trampliin, transiit, tort, soolo, trio* jt.).

Niihästi rahvusvahelised kui ka teised laensõnad muutuvad kasutamise protsessis ning kodunevad keeles.

5. RAHVUSVAHELISE SÕNAVARA JA LAENSÕNADE KODUNEMINE.

Niihästi internatsionaalne kui ka laensõna muutub kasutamise protsessis ning koduneb eesti ja vene keeles vastavalt selle keele struktuurile ja omapärasustele. Et mainitud keelte struktuuris on erinevusi, toimub ka laensõnade kodunemine neis sageli erinevalt. Leidub üksikuid laensõnu, millede kodunemine on mõlemas keeles ühtviisi toimunud.

Sõnade kodunemine keeles toimub a) morfoloogiliselt ja b) foneetilisel.

a) Morfoloogiline kodunemine.

Sõnade morfoloogiline kodunemine eesti ja vene keeles on põhiliselt toimunud sarnaselt. Niihästi rahvusvaheline sõna kui ka laensõna naaber-rahva keelest on vastavalt keele struktuurile ja omapärasusele kohandatud tüveks, millele liituvad omad lõpud, tunnused ja tuletusliited.

kommuun	kommuunile	коммуна	коммуне
kommunism	kommunistile	коммунизм	коммунизму
kommunist	kommunistile	коммунист	коммунисту
praktik	praktikule	практик	практику
praktika	praktikale	практика	практике
praktikant	praktikandile	практикант	практиканту
praktikum	praktikumile	практикум	практикуму
praktiline	praktilisele	практический	практическому
praktilisus	praktilisusele	практичность	практичности
praktiseerima	praktiseerisin	практиковать	практиковал
(синий) sinine	sinisele	(палав) palav	палаящий
(мешать) mässama	mässasid	(мõisa) mõisa	мыза
			мызе

Sõnade kodunemise protsessis eesti ja vene keeles on kujunenud ka mõned erinevused.

1. Ladina lõpud *-um, -us* tavaliselt puuduvad või on ainult mõnes sõnas säilinud, näiteks *korpus* корпус, *kultus* культ, *spektrum* спектр, või esinevad mõnes üksikus eestikeelses sõnas, kuna vene keeles aga tavaliselt puuduvad:

tsirkus	цирк	stipendium	стипендия
kursus	курс	tsentrum (keskus)	центр
muuseum	музей	subsiidium	субсидия
		lütseum	лицей

2. Kreeka päritoluga sõnade lõpp *-is, -or* on vene keeles säilinud, eesti keeles aga tavaliselt puuduvad:

arhitekt	архитектор	süntaks	синтаксис
kriis	кризис	tees	тезис
		baas	базис (база)

3. Kreeka ja ladina päritoluga sõnade lõpp *-a* on vene keeles säilinud, eesti keeles aga tavaliselt puudub:

kommuun	коммуна	sekund	секунда
kultuur	культура	temperatuur	температура

literatuur	литература	tsitaat	цитата
masin	машина	vabrik	фабрика
reklaam	реклама	vorm	форма

Erandi moodustavad eesti keeles sõnad, millede rõhk on lõpust kolmandal silbil, neil sõnadel on -a säilinud ka eesti keeles: *akadeemia, energia, geograafia, grammatika, koloonia, lüürika, matemaatika, poliitika, seeria, öko- noomia* jt.

4. Ladina *tio*-sõnad on eesti keeles *oon*-lõpulisel, vene keeles liitub vene oma lõpp -я:

konstitutsioon	конституция	positsioon	позиция
konsultatsioon	консультация	revolutsioon	революция
organisatsioon	организация	traditsioon	традиция

5. Mõned rahvusvahelised liitsõnad esinevad eesti keeles liitsõnadena, vene keeles aga liitsõnadena:

aku (akumulaator)	аккумулятор
auto	автомобиль (машина)
trafo (transformaator)	трансформатор
tramm	трамвай
foto	фотография

6. Eesti keeles käänduvad kõik internatsionaalsed sõnad, vene keeles aga ei käändu mitmed vokaallõpulisel sõnad, nagu кофе, жюри, меню jt.

b) Foneetiline kodunemine.

Eesti ja vene keeles on suuri foneetilisi erinevusi. Seepärast on ka rahvusvaheliste ja laensõnade foneetilisest kodunemises tunduvald lahkuminekuid. Eriti suured on need erinevused varasemalt kodunenud sõnade puhul. Esitame mõned neist.

1. Eesti keelele on omane diftongide rohkus. Seepärast on diftong eesti keeles enamasti säilinud. Vene keeles on diftongi esinemine piiratud, mistõttu diftong ka rahvusvahelistes ja laensõnades esineb harva ja peamiselt siis, kui diftongi teiseks komponendiks on lühike *i* (й); sõna lõpul sageli ainult ühes grammatilises vormis:

tramm	трамвай, трамвая	eukalüpt	эвкалипт
email	эмаль	eurooplane	европеец
leib	хлеб	reumatism	ревматизм
august	август	terapeut	терапевт
autobuss	автобус	slepp	шлейф
autor	автор		

samuti ka: пейзаж, преискурант jmt.

2. Kreeka ja prantsuse päritoluga sõnades on *ü* eesti keeles harilikult säilinud, vene keeles aga esineb *ü* asemel kreeka sõnades и, prantsuse sõnades ю:

analüüs	анализ	büdzett	бюджет
dünaamika	динамика	bülletään	бюллетень
düsenteeria	дизентерия	büroo	бюро
füüsika	физика	bürookraat	бюрократ
hüdrant	гидрант	büst	бюст
hügieen	гигиена	etüüd	этюд
homonüüm	омоним	lühter	люстра
hümn	гимн	lüüs	шлюз
lütseum	лицей	menüü	меню
lüürika	лирика	süžee	сюжет
sünonüüm	синоним	žürii	жюри
psühholoogia	психология		

3. Kreeka ja prantsuse päritoluga sõnades on õ eesti keeles säilinud, vene keeles esineb õ asemel kreekakeelseis sõnades э (sõna algul), е (sõna keskel), prantsuskeelseis sõnades ё või е:

tragöödia	трагедия	eksportöör	экспортёр
komöödia	комедия	gravöör	гравёр
ökoloogia	экология	liköör	ликёр
ökonoom	эконом	montöör	монтёр
ökonoomia	экономия	transportöör	транспортёр
ökonoomika	экономика	mööbel	мебель

4. Heliline spirant *h* kreeka ja mõne ladina päritoluga sõna alguses asendub eesti keeles helitu spirandiga *h*, vene keeles aga helilise klusiiliga *г*:

hektar	гектар	humanist	гуманист
hektograaf	гектограф	hüdrodünaamika	гидродинамика
hektogramm	гектограмм	hüdrograafia	гидрография
hemoglobiin	гемоглобин	hügieen	гигиена
herbaarium	гербарий	hümn	гимн
hermeetiline	герметический	hüperbool	гипербола
heroism	героизм	hüpnosis	гипноза
humaansus	гуманность	hüpotees	гипотеза
humanism	гуманизм	hüpotenuus	гипотенуза
humanitaarne	гуманитарный	hüpsomeeter	гипсометр

Erandina on vene keeles mõne sõna algusest *h* kadunud:

hipodroom	ипподром	humor	юмор
hipologia	иппология	humoristlik	юмористический
homonüüm	омоним	hüsteerik	истерик

Mõne teise (inglise, heebrea, jaapani jm.) päritoluga sõna algul esineb vene keeles vene helitu spirant *х*:

hoki	хоккей	harakiri	харакири
hamiidid	хамиты		

5. Kreeka päritoluga sõnade alguses asendub *ch* eesti keeles *k*-häälikuga, vene keeles *х*-ga:

kaos	хаос	kloor	хлор
karakter	характер	koor	хор
keemia	химия	koreograafia	хореография
kirurg	хирург	krestomaatia	хрестоматия
kirurgia	хирургия	kroonika	хроника

6. Varasemais laenudes esineb vene keeles *ф*, eesti keeles aga *f* (*pf*, *ph*, *th*) asemel sõna algul *v*, *p*, sõna keskel *hv*, *t* ja sõna lõpus *hv*, *p*. Need sõnad on peamiselt saksa päritoluga või laenumine on toimunud saksa keele vahendusel:

vorm	форма	kateeder	кафедра
rant	фант	trahv	штраф
praht	фрахт	kapp	шкаф
ohvitser	офицер	toop	штоф

7. Varasemais laenudes eesti keeles on sõna algusest tavaliselt üks konsonant kadunud, kui kaashäälikuid esines seal rohkem kui üks; vene keeles on need konsonandid säilinud:

kapp	шкаф	torm	шторм
tool	стул	trahv	штраф
toop	штоф	tulp	столп

8. Vene keelele on omane laialdane häälikute palatalisatsioon, mispärast palataliseeritakse konsonante ka internatsionaalseis sõnades tunduvalt laial-

dasemalt kui seda tehakse eesti keeles. Näiteks palataliseeritakse konsonante *t* ja *l* sõnades, milledes eesti keeles palatalisatsioon puudub:

matemaatika	математика	populaarne	популярный
tehnika	техника	revolutsioon	революция
kavaler	кавалер	tuberkuloos	туберкулёз

9. Et eesti keeles rõhk asetseb esimesel silbil, siis ka varasemais laensõnades on ta esimesel silbil. Ka paljudes rahvusvahelistes sõnades on rõhk esimesele silbile nihkunud või nihkumas. Vene keeles jääb rõhk internatsionaalseis sõnades oma kohale:

autobuss	автобус	kavaler	кавалёр
adjutant	адъютант	masin	машйна
admiral	адмирал	minut	минута
advokaat	адвокат	mootor	мотёр
insener	инженёр		

Erinevused aktsendis olenevad nii häälikute omapärasusest kui ka keelest, millest teatav sõna on kasutusele võetud. Nii on kreeka päritoluga sõnad laenunud vene keelde otseselt algkeelest, eesti keelde aga sageli vene, saksa ja prantsuse keele kaudu:

analüüs	анализ	geograaf	географ
diameeter	диаметр	homonüüm	омоним
filosoof	философ	sünonüüm	синоним

III. SEMANTIKA.

I. MONOSEEMIA JA POLÜSEEMIA.

Keeles leidub sõnu, millel on ainult üks teatav tähendus, näiteks *vesi*. Selline sõna on ainutähenduslik ehk monoseemiline. Seda nähtust keeles nimetatakse *monoseemiaks*.

Nagu igas keeles nii ka eesti ja vene keeles leidub sõnu, mis tähenduselt on samad või lähedased, näiteks *tugev* — *kõva* — *kange*, сильный — твердый — крепкий. Sellised sõnad on *sünonüümid*.

Siiski, sünonüümid erinevad üksteisest oma tundesiselistelt, tahterõhulistelt ja stiililistelt varjunditelt, näiteks *roog* — *söök* — *toit*, блюдо — кушанье — пища — еда; *ihkama* — *ihaldama* — *soovima* — *tahma*, жаждать — желать — хотеть. Sisult ja väärtuselt täiesti kattuvaid, samaseid sünonüüme leidub ainult ühe ning sama keele murdeis, näiteks *allikas* — *läte*, источник — ключ — родник — стремнина. Kirjakeeles kõrvuti esinevad sünonüümid erinevad üksteisest stiililiselt: *vend* — *veli*, брат — братец — браток; *ruttama* — *tõttama* — *rühkima*, спешить — торопиться — напрягаться.

Mitte alati ei leidu eesti keele sünonüümidele vastavaid sünonüüme vene keeles ja ümberpöörduvalt, näiteks:

koer — peni, собака лошадь — конь, hobune
hunt — susi, волк

Kontekstis nihkuvad sünonüümid sageli oma tähenduselt üksteisest kaugemale. Võtame sõna *tugev* ja selle sünonüümid *kõva*, *kange*, *kindel*, *vastupidav*, *võimas*, *vägev*. Võime öelda: *see on tugev hobune*, *kõva tööhobune*, *kange hobune*, *veos kindel hobune*, *töös vastupidav hobune*, *võimas hobune*, *vägev hobune*. Sobib öelda: *täna on tugev tuul*, *kõva tuul*, *kange tuul*, *võimas tuul*, *vägev tuul*, ei sobi aga *kindel tuul*, *vastupidav tuul*. Sünonüümid *kindel* ja *vastupidav* on oma tähenduselt kontekstis nihkunud teistest kaugemale.

Kontekstis väheneb sünonüümide sõnastikuline vastavus. Sõna *tugev* vaste vene keeles on сильный, selle sünonüümid on

здоровый (terve), большой (suur) jt. Vene keeles võib öelda: сильный ветер, здоровый ветер, большой ветер. Eesti keeles sobib küll *tugev tuul, suur tuul*, aga ei sobi: *terve* (здоровый) *tuul*, nagu vene keeles ei sobi громкий ветер.

Keeles leidub ka selliseid sõnu, millel on mitu tähendust. Selle põhjuseks on asjaolu, et üks ning sama sõna tema kasutamise protsessis omandab olenevalt kontekstist eri tähenduse. Näiteks: *Kõva tuul* (сильный ветер). *Kõva hääl* (громкий голос). *Kõva muna* (крутое яйцо). *Kõva põhjaga tool* (жесткий стул). *Kõva käsk* (строгий приказ). *Kõva jook* (крепкий напиток). *Kõva kivi* (твёрдый камень). *Kõva materjal* (прочный материал) jne. Niisiis sõna *kõva* esineb mitmes tähenduses ning vene keeles väljendatakse neid tähendusi eri sõnadega.

Niisugune sõna on mitmetähenduslik ehk polüseemiline. Seda nähtust keeles nimetatakse *polüseemiks*.

Eesti ja vene keeles leidub palju polüseemilisi sõnu. Üldse on keeles polüseemilisi sõnu rohkem kui monoseemilisi.

Polüseemiline sõna on komplekstähendusega. Näiteks: *Kell lõi kaheksa. Mees lõi hobust. Ilm lõi selgeks. Poiss lõi kartma. Vene vägi lõi rootslasi Poltaava lahingus. Meie kodumaa püüab rahu kindlustada. Haige inimene vajab rahu. Laev sõitis rahu otsa.* Переводить на слелующий курс. Переводить через улицу. Переводить на другую работу. Переводить деньги по почте. Переводить текст с эстонского языка на русский.

Polüseemiliste sõnade tekkimise üheks põhjuseks on sõna semantika muutumine. Sõna võib saada uue tähenduse seoses muutustega ühiskondliku korra, mõtlemisviisi, tootmisprotsessi arenemises. Nii tähendas sõna *pea* esialgu ainult inimesepead, nüüd aga on juba *kapsapea, viljapea, noapea, naelapea, perekonnapea, loomapea, hea pea* (mõistus), *pealinn, peamees, peaeesmärk* jne.

Sõna tähenduse muutuse põhjuseks võib olla ka eseme funktsiooni muutus. Vanasti kirjutati hanesulega. Nüüd on kirjasulg terasest, sõna aga on endine: *sulg* — перо, tähendus on teine, nimelt on tähendus laienenud ning tekkinud homonüümid. Aastat 30—40 tagasi tähendas sõna *puudulik* mõistuse piiratust või eseme ebatäielikkust, kaasaegses eesti keeles väljendab see sõna ka teadmiste ja oskuste hinnet.

Sõna semantika võib muutuda olenevalt ühiskondlikust kollektiivist, kes seda sõna kasutab. Nii nimetame kirurgilist lõikust *operatsiooniks*, ka lahingulist tegevust tunneme *operatsiooni* nime all, rahaline tehing pangas on *operatsioon*, kõneleme *operatiivsest* juhtimisest jm.

Eesti ja vene keele sõnade tähenduse arenemises leidub sarnasusi kui ka erinevusi. Näiteks on sarnasus ilmne sõnarühmas

süda: süda сердце, *südamik* сердцевина, *südamlik* сердечный, *südamlikkus* сердечность, *südamlikult* сердечно, *südametu* бессердечный, *südametus* бессердечие, *südametult* бессердечно. Erinevalt aga on arenemine toimunud: *panema* класть, положить, ставить; *juus, karv, jõhv* — волос.

Erinevused semantika arenemises põhjustavad ka erinevusi homonüümides.

Teatavais sõnades leidub suurem detailsus eesti keeles ja suurem summaarsus vene keeles, teistes sõnades on olukord jälle vastupidine. Näiteks:

sõrm } varvas }	палец }	север } дно }	rõhi }	ots } lõpp }	конец }
agu } koit } hämariik } eha }	заря }	старый } ветхий } древний }	vana }	minema } tulema } sobima }	идти }
юг } обед }	lõuna }	седой } серый }	hall }	большой } великий }	suur }
положить } ставить } класть }	panema }	растить } воспитать }	kasvatama }		

Üldse on eesti keelele omane suurem täpsus sõnal, kuna vene keeles on suurem osatähtsus kontekstil. Eesti keel kasutab juursõnu suuremal määral kui vene keel, seevastu kasutab viimane rikkalikult prefikseid, mistõttu vajab juursõnu vähemal määral. Näiteks verbile *идти* kasutatakse eesti keeles vastetena verbe *minema, tulema, siirduma, sobima, sadama*: *идет läheb, придет tuleb, переидет* — *siirdub, шляпа идет тебе kübar sobib sulle, дождь идет vihma sajab*. Vene verbile *едет* vastetena kasutatakse eesti keeles samuti erinevaid juursõnu: он едет ta sõidab, нога едет jalg libiseb, галстук едет lips vajub viltu, дальше ехать некуда enam pääsu ei ole. Nendes lausetes on vene keeles kontekstile antud suur tähtsus.

Vene keeles võimaldavad prefiksид juursõnast tuletada rikkalikult derivaate, millede vastetena eesti keel kasutab sageli eri juursõnu, näiteks verbist *ехать, ездить*: *езда sõit, верховая езда ratsutamine, ездок ratsanik, наездник ratsutusõpetaja, наездничество ratsaväe röövretked, наезд ratsaväerünnak, уезд maakond, поезд rong, подъезд välitrepp, -uks*.

Samuti kasutatakse vene keeles prefikseid rohkesti uute verbide tuletamiseks. Eesti keeles prefiksitate ülesandes esinevad peamiselt prefiksaalsõnad. Näiteks verb *ехать* — *sõitma*:

sisse sõitma	въехать	hakkama sõitma	поехать
juurde sõitma	доехать	kohale sõitma	приехать
kõrvale sisse sõitma	заехать	läbi sõitma	проехать
peale sõitma	наехать	välja sõitma	выехать
ümber sõitma	объехать	alla sõitma	съехать
eemale sõitma	отъехать	ära sõitma	уехать
üle sõitma	переехать		

[välisukse] ette sõitma подъехать

Nii näeme, et juursõnafond on eesti keeles tunduvalt suurem kui vene keeles. Konteksti suurema osatähtsuse ja prefiksrite rikkaliku kasutamise tõttu saab vene keel läbi vähema arvu juursõnadega.

2. HOMONÜUMIA.

Eesti ja vene keeles leidub erineva tähendusega sõnu, mis kirjapildilt ja kõlalt kas ühes teatavas või kõigis grammatilistes vormides või mingisuguses ühes vormis juhuslikult sarnanevad. Sellist nähtust keeles nimetatakse homonüümiaiks, tähenduselt erinevaid sõnu aga homonüümideks. Näiteks: *Kuu paistab. Esimene kuu aastas on jaanuar. Sokk on jalas. Sokk sööb rohtu. Tuli põleb. Keegi tuli tupp.* Я потерял ключ. В лесу мы нашли ключ с прозрачной водой. Они пришли к нам. Пришли мне книгу.

Homonüüme esineb vene keeles rohkesti, eesti keeles küll veelgi enam, kuid need ei takista palju tavalisest kõnест arusaamist, sest homonüümid tähistavad väga erinevaid mõisteid. Pealegi eristatakse neid sageli välte, palatalisatsiooni või rõhu abil: *linna ääres, sõidan linna, õlg valutab, õlg on põrandal, замо́к — замо́к.*

Homonüümid võivad aga viia eesti või vene keele õppija segadusse. Kui ta tunneb ainult homonüümi üht tähendust, satub ta teise puhul raskustesse. Näiteks: *Suured haavad* (puud) kasvavad metsas. *Suured haavad* (vigastused) põhjustasid surma. Õppijal võib tekkida mõte: kas ta jäi suurte haabade alla? Või: Лук растёт в огороде. Он стрелял из лука. Jällegi võib tekkida arusaamatus. Õpetajal tuleb homonüümi puhul selle tähendused selgitada: eestikeelse homonüümi puhul anda venekeelsed vasted ja venekeelse homonüümi puhul eestikeelsed vasted. Üldse tuleb õpetajal homonüümidele küllaldast tähelepanu pühendada.

Homonüümidest võib mõni olla rahvusvaheline või laensõna. Näiteks *tee* (дорoga) kuulub eesti sõnavara põhifondi, *tee* (чай) on laensõna; клуб (suitsurõngas) on vene oma sõna, клуб (klubi) internatsionaalne sõna.

Homonüümid võivad olla täielikud ja osalised, juhuslikud ja ebatäielikud.

Täielikud homonüümid ühtivad kõigis grammatilistes vormides. Seega on täielikud homonüümid samavormilised.

Eesti keeles esineb täielikke homonüüme rohkesti. Tavaliselt on need kahe eri tähendusega. Leidub aga sageli homonüüme, millel on kolm ja rohkem eri tähendust. Näiteid:

aas	луг, петля
hari	щетка, гребень, хребет
kukkuma	падать, куковать
kuu	луна, месяц
põu	совет, посуда
parv	плот, стая, толпа, паром
ripuma	плести, вить, убежать, удирать
saar	остров, яшень
tee	дорога, чай
pits	кружева, рюмка, мундштук
rahu	мир, спокойствие, перемирие, железа, мель, риф, подвод- ная скала
pea	голова, глава, главный, началь- ник, головка, горелка, колос, шляпка, вскоре jne.

Vene keeles esinevad täielikud homonüümid tavaliselt kahe eri tähendusega, kolme tähendusega leidub harva. Mõni näide:

ключ	võti, allikas, läte
коса	vikat, pats, neem
высечь	välja raiuma, läbi peksma
лук	sibul, vibu
мат	matklaas, punutud matt, matt malemängus

Osalised homonüümid ühtivad mõnes üksikus grammatilises vormis, vene keeles neid ei leidu.

Osaliseks homonüümiks võivad peamiselt olla kas ainult ainsuse nominatiiv või ainsuse genitiiv ja käänded, milledele ainsuse genitiiv on põhikäändeks. Näiteks: *Sokk* (gen. soku) *närib puulehti*. *Sokk* (soki) *kuivab nõõril*. *Oma kangelasliku teo* (tegu) *eest sai ta kiitust*. *Teo* (tigu) *edasiliikumine on väga aeglane*.

Juhuslikud homonüümid on kirjapildilt ja hääldamiselt juhuslikult sarnased sõnad, moodustavad omavahel homonüümi mingisugustes grammatilistes eri vormides, mis võivad kuuluda eri sõnaliikidesse ja grammatilistesse kategooriatesse. Juhuslikke homonüüme esineb niihästi eesti kui ka vene keeles. Näiteks:

Isa tuli (verbi imperfekt) *koju*. *Pliidi all põleb tuli* (subst. nominatiiv). *Aita* (verbi imperatiiv) *mul vili aita* (subst. illatiiv) *viia*. *Ta on õel* (adj. nominatiiv) *inimene*.

Minu õel (subst. adessiiv) on huvitav raamat. *See sai* (subst. nominatiiv) on värske. *Õde sai* (verbi imperfekt) kirja. *Печь* (subst. nominatiiv) топится. Она приказала мне печь (verbi infinit.) булку. Они пришли (verbi imperfekt) к нам. *Пришли* (verbi imperatiiv) мне книгу. *Мой* (пропоomen) отец уехал. *Мой* (verbi imperatiiv) руки!

Ebatäieliku homonüümia hulka kuuluvad homofoonid ja homograafid.

Номоfoonid ehk hääldushomonüümid on sõnad, mis hääldamiselt on sarnased, kirja-pildilt aga erinevad. Eesti keeles on neid vähe. Seda põhjustavad eesti kirja foneetilisus ja vokaalide reduktsiooni puudumine. Homofoonid tekivad eesti keeles sellest, et rutulise kõnelemise puhul hääldatakse kõrvuti esinevaid sõnu kokku. Võrrele: *Kas sa tuled?* *Kassa on avatud. Mine metsa! Mett sa ei toonud. Koos isaga lugesin raamatut. Isa ka luges.*

Vene keeles seevastu esineb homofoone rohkesti. Neid põhjustavad vokaalide reduktsioon, prepositsiooni ja käände liithääldamine ning heliliste konsonantide hääldumine helituina, samuti ka -тся, -ться hääldamine verbi lõpul ца-на. Näiteks:

передавая	üle andes	ja передовая	eesrindlik, juhtkiri
паразит	üllatab, tabab	„ паразит	parasiit
молод	on noor	„ молот	vasar
за дело	asja eest	„ задело	riivas
под ушки	kõrvakeste alla	„ подушки	padjad
у колодца	kaevu ääres	„ уколоться	ennast torkama

Номограafid ehk ortograafilised homonüümid on kirja-pildilt sarnased, hääldamiselt aga erinevad sõnad. Neid tuleb ette niihästi eesti kui ka vene keeles.

Eesti keeles põhjustab homograafide tekkimist:

- häälikute teise ja kolmanda välte sarnane kirja-pilt,
- palatalisatsioonimärgi puudumine kirjas,
- rõhu märkimata jätmine, eriti mõnes üksikus rahvusvahelises sõnas.

Näiteid:

a) *Ta tõi saani* (II v.) välja. *Nad istusid saani* (III v.). *Oues on palju liiva. Liiva all oli kruusa. Me elame linna lähedal. Sõidame praegu linna. Ta ostis endale uue kella. Ta vaatles oma uut kella. Metsa ääres nägime üht suvilat. Koolinoored istutavad metsa.*

b) jutt (jutu)	беседа	jutt (juti)	линия
kiil (kiili)	стрекоза	kiil (kiilu)	клин
mänd (männi)	сосна	mänd (männa)	мутовка
palk (palga)	зарплата	palk (palgi)	бревно
siil (siili)	еж	siil (siilu)	полоса

tall (talle)	ягненок	tall (talli)	конюшня
vill (villa)	шерсть	vill (villi)	пузырь, волдырь
õlg (õla)	плечо	õlg (õle)	солома

c) *Traktorist kõneles oma traktorist.*

Vene keeles on homograafide tekkimise põhjuseks:

a) rõhu märkimata jätmine,

b) *ē* tähel punktide puudumine.

a) дорога	tee	дорога	kallis
замок	loss	замок	lukk
мука	piih	мука	jahu
поля	hõlmad	поля	põrandad
уже	kitsam	уже	juba
уха	kõrva	уха	kalasupp
b) все	kõik (need)	все	kõik (see)
мел	kriit	мел	pühkis
метка	märk	метка	traageldamine
небо	taevas	небо	suulagi

3. PARONUUMID.

Paronüümid on kirjapildilt täiesti erinevad, hääldamiselt algajale keeleõppijale peaaegu sarnastena, lähedastena näivad sõnad. Tegelikult on paronüümid ka hääldamiselt täiesti erinevad ning seetõttu tekitavad raskusi eestlastele vene keele ja venelastele eesti keele õppimisel.

Eesti keeles selliseiks raskuste põhjustajaiks osutuvad: a) häälikute välde ja b) häälikute *e* — *ä* erinevus. Et vene keeles niihästi välde kui ka *ä*-häälik puuduvad, tuleb eesti keele õpetajal tõsist tähelepanu neile paronüümidele pöörata. Eesti keele õpetamisel ja õppimisel tuleb siis silmas pidada erinevusi

a) välde te puhul:

tara — taara,	saani (jalas) — (istun) saani
tema — teema,	kaera (põld) — (külvati) kaera
lina — Liina,	heina (kasv) — (niidan) heina
pole — poole,	looma (toit) — (söödan) looma
käru — kääru,	hääle (kõla) — (kuulen) hääli
kilu — kiilu,	talle (vill) — (neli) talle

b) *e* ja *ä* hääldamisel:

ees — ääs	kesi — käsi
kepp — käpp	kesk — käsk
kerkima — kärkima	vesi — väsi

Vene keele õppimisel tekitavad raskusi helitute ja heliliste klusiilide ning spirantide hääldamine, samuti konsonantide palataliseerimine.

Et eesti keeles puuduvad a) helilised klusiilid б, д, г ja b) spirandid з, ж, ш, seepärast tuleb vene keele õpetamisel ja õppimisel neile erilist tähelepanu pühendada:

a) папа — баба	точка — дочка
пока — бока	трава — дрова
почка — бочка	колос — голос
тело — дело	кора — гора
том — дом	кость — гость
b) коса — коза	сайка — зайка
роса — роза	суп — зуб
касса — каша	шаль — жаль
коса — кожа	шар — жар
сук — жук	шесть — жесть
ноша — ножа	шил — жил

Kolmandaks, ei tule unustada ka palataliseerimist:

c) дуб — дубьё	кино — конь
балка — белка	порог — пирог
мак — макет	повар — пахарь
лом — ломить	рука — река
мал — мел	кров — кровь
ком — кем	волка — вилка

Konsonantide palataliseerimine on vene keelt õppivale eestlasele eriti raske, seepärast nõuab see ka vene keele õpetajalt erilist harjutamist.

4. FRASEOLOOGIA.

Frasedologismide all me mõistame keele teatavaid, erilisi, oma tähenduselt nihkunud kõnekäande, ütlisi. Tavaliselt esinevad frasedologismid lauses; lausest eraldatuna, omaette väljendab frasedologism teatavat mõtet poolikult. Näit.: *Ei sul seisa ka miski asi, justkui koera kaelas vorst.*

Mõlemas keeles võime leida mõttelt ja sõnastuselt enam-vähem sarnaseid frasedologisme, näit.:

Esimest viiulit mängima.	Играть первую скрипку.
Hambasse puhuma.	Заговаривать зубы.
Luigelaul.	Лебединая песня.
Nõiutud ring.	Заколдованный круг.
Pead murdma.	Ломать голову.
Pea käib ringi.	Голова кружится.
Pinda ette valmistama (maad kuulama).	Подготовить почву.

Mitmed frasedologismid mõttelt sarnanevad, sõnastuselt aga erinevad. Näiteks:

Hambaid varna panema.
Kivi taskus kandma.
Patuoinas.
Pole suu peale kukkunud.
Puru silma ajama.
Sääsest elevanti tegema.
Süda kukkus saapasäärde.

Sageli esineb fraseologism ainult kas eesti või vene keeles, aga mitte mõlemas. Näiteks eesti keeles:

Jäi kahe silma vahele.
Pani kõrvad pea alla.
Pistis nahka.
Tegi suured silmad.
Tegi tuule jalge alla.
Vesi ahjus.
Viskas varvast (laskis jalga, pistis plagama, pani punuma).
Kärutükk.
Koer poiss.
Koleilus.
Marujoodik.
Puruhaige.
Püstihull (suisasõge, lausilage).
Tuliuus (uhiuus).
Võhivõtras.

Положить зубы на полку.
Держать камень за пазухой.
Козел отпущения.
За словом в карман не лезет.
Втереть очки.
Из мухи делать слона.
Душа ушла в пятки.

Остался незамеченным.
Умер.
Съел.
Удивился.
Прогнал.
Очень плохо.

Убежал.
Шалость.
Шаловливый мальчик.
Прекрасный.
Горький пьяница.
Очень больной.

Совсем сумасшедший.
Новенький.
Совершенно чужой.

IV. FONEETIKA.

1. HÄÄLIKUTE VÄLTUS.

Aega, mis kulub hääliku artikuleerimiseks, nimetatakse hääliku vältuseks. See võib olla absoluutne ja suhteline.

Absoluutne vältus oleneb kõne tempost. Mida rutemini kõneldakse, seda lühem on hääliku vältus, ja mida aeglasemalt räägitakse, seda pikem on vältus. Häälikute absoluutne vältus ei avalda mingit mõju sõna tähendusele.

Hääliku suhteline vältus oleneb keele struktuurist, alustest, omapärasusest. Üht ning sama häälikut artikuleeritakse vajaduse kohaselt kord lühemalt, kord pikemalt.

Vene keeles vokaali suhtelist vältust mõjutavad sõnarõhk ning silbi kinnisus ja lahtisus, nimelt rõhulist vokaali hääldatakse pikemalt kui sama häälikut rõhutus asendis, näiteks двор; дворовый; стол, столовая. Samuti on vokaal lahtises silbis pikem kui kinnises: буду — будни, книга — книжка, лодочка — лодка.

Konsonanti *н* hääldatakse sufikseis kord lühemalt, kord pikemalt: sufikseis *-ин-, -ан-, -ян-* lühemalt, *-енн-, -онн-* ja *-н-* suf. pikemalt: лебединый, песчаный, серебряный; временный, революционный; камен/ный; сон/ный.

See hääliku vältus ei oma fonoloogilist tähendust.

Konsonante *ж (сж), с (сс) ja ш (сш)* hääldatakse sõna algul vahel lühemalt ja vahel pikemalt, näiteks жимать — сжимать, (по)сылать — ссылать, шить — сшить. Selline konsonantide suhteline vältus vene keeles väljendub verbi aspekti puhul.

Eesti keeles on häälikute suhteline vältus fonoloogiline nähtus. Häälik võib olla lühem või pikem olenevalt sõna leksikaalsest tähendusest või grammatilisest vormist. Nimelt eristatakse eesti keeles tavaliselt kolm kindlat vältusjärku e. vältet. Lühemalt: niihästi vokaalid kui ka konsonandid võivad oma kestuselt olla lühikesed, pikad ja ülipikad, teiste sõnadega: esma-, teise- ja kolmandavältelised. Erandiks on *v*, millel on kaks vältet: lühike ja ülipikk (*kivi — kivi*). Näiteks:

sada	saada (raamat ära)	(tahan raamatut) saada
lina	linna (ääres)	(sõidan) linna
kabi	kapi (uks)	(ei ole) kappi

Vene keeles ei ole lühikesi vokaale peale *й* ja seegi esineb ainult diftongi teise komponendina (твердый, синий). Eesti esmavärtelisi vokaale hääldatakse lühemalt kui vene keeles täishäälikuid rõhutus silbis (sada — в саду). Vene rahvusest keeleõppijal on raske hääldada eesti lühikest vokaali, sest vene keeles selline häälik puudub. Seepärast tuleb eesti keele õpetajal vene koolis lühikese vokaali hääldamisele küllaldast tähelepanu pühendada.

Eesti pikki vokaale hääldatakse pikemalt kui vene keeles täishäälikuid rõhulises asendis, umbes nii, nagu rõhulisi vokaale sõnas, millega väljendatakse imestust, nagu что?! как?! Saada (raamat ära) — сада?! raamat — мама?! Et vene keeles ühtki täishäälikut nii pikalt ei hääldata kui eesti ülipikka vokaali, tuleb eesti keele õpetajal vene õpilasele kätte õpetada ülipika vokaali, samuti ka konsonantide vältete õige hääldamine.

Nagu öeldud, hääliku vältus eesti keeles omab leksikaalset või grammatilist tähendust: mitmed sõnad ja grammatilised vormid erinevad teineteisest ainult hääliku vältuselt.

Leksikaalne erinevus oleneb hääliku vältest:

sall	(шаль)	saal	(зал)
kell	(часы)	keel	(язык)
vill	(шерсть)	viil	(напильник)
kott	(мешок)	koot	(цеп)
pudel	(бутылка)	puudel	(пудель)
kabi	(копыто)	kapi	(шкафа)
tigu	(улитка)	tiku	(спички)
kala	(рыба)	kalla	(налей)
vare	(развалины)	varre	(стебля)

Grammatiliste vormide erinevus oleneb hääliku vältest:

saali (uks) — genitiiv	(kaunistan)	saali — partitiiv
saada (kiri ära) — imperatiiv	(kiri on)	saada — infinitiiv

2. DIFTONG.

Eesti keel on rikas diftongidest. Neid on 25: *ea, oa, õa; ae, oe, õe, äe, õe; ai, ei, oi, ui, õi, äi, õi; ao, eo, io, õo, äo; au, ou, iu, õu, äu.*

Vene keeles piirdub diftongide arv seitsmega, kusjuures diftongi teise komponendina esineb ainult *й*: ай, ей, ой, үй, ый, эй, яй.

Eesti keeles diftongi esimest komponenti hääldatakse alati lühidalt, teist pikalt või ülipikalt, näiteks leivad — leiba, laevad — laevu, õunad — õunu, päevad — päevi.

Tähendab diftongil eesti keeles on kaks vältet: teine ja kolmas, sedamööda, kas tema teine komponent on pikk või ülipikk.

Vene keeles diftongi esimene komponent on pikk, teine lühike (й): край, улей, мой, дуй, белый, яйцо, эй!

Eestlane kaldub vene diftongi hääldama eestipäraselt, nimelt esimest vokaali lühidalt, teist pikalt: krai (край), ulei (улей), moi (мои), dui (дуй), belõi (белый), jaitso (яйцо), ei (эй)! Vene keele õppimisel tuleb sellele tähelepanu pöörata ning õige hääldamine omandada.

3. VOKALISM.

Foneemidelt on eesti vokalism rikkam vene omast: esineb vokaale, mis vene keeles puuduvad, nagu ä, õ, ü. Peale selle esineb iga vokaal kolmes variandis: lühikesena, pikana ja ülipikana. Vene keeles mitmed vokaalid redutseeruvad, mistõttu nende pingsus kahaneb, milline nähtus eesti keeles puudub. Vene keeles on joteeritud vokaale (j-ühendid e, ё, ю, я): ел (jel), ёж (još), юбка (jubka), ягода (jagoda), kuna eesti keeles on j omaette foneem.

Osa vokaale eesti keeles, näit. o, õ, ä, ö, ü esineb ainult esimeses silbis, kohati murdeis ja rahvusvahelistes sõnades ka kaugemal (kübäräd, sündümä, elo, büroo, bulletään, sünonüüm), kuna vene keeles võivad vokaalid esineda igas silbis kogu sõna ulatuses. Erandina vene oma sõnades esineb э ainult sõna algul; ы aga ei esine kunagi sõna algul.

Vokaalide esinemise sagedus on eesti keeles suurem kui vene keeles. See annab eesti keelele suurema kõlavuse.

Sarnased vokaalid eesti ja vene keeles on a, e (э), i (и), o, u (у), õ (ы).

a — a.

Vene algupärane a on madal keskvokaal, esineb rõhulises asendis ning seda hääldatakse tugevasti ja selgesti. Eesti vokaal a on madal tagavokaal, hääldub pingsamini kui vene a: ka — на. Üldse on eesti a ja vene algupärase a artikuleerimine peaaegu sarnane: kaart карта, kala камбала, kana лампа. Kirjapildilt on nad ühtivad.

Vene a-d rõhueelses silbis, sõna algul ja lõpul hääldatakse nõrgasti ning lühidalt, mujal veel lühemalt: трава (träva), атаман (ätäman), лампа (lampä), кавалер (кəvāler). Kolmandaks, vene a rõhueelses silbis konsonantide ч ja щ järel redutseerub, taandub e suunas: часы́, щавель.

Eestlasele tekitab redutseeritud *a* hääldamine raskusi, see pärast tuleb vene keele õppimisel sellele tähelepanu osutada.

Eesti keeles *a* ei redutseeru: *kala, kannatama*.

e — э.

Niihästi eesti *e* kui ka vene *э* on keskkõrge eesvokaal, eesti *e* natuke kõrgem vene omast. See erinevus pole siiski kuigi suur, nii et *e* ja *э* hääldamine peaaegu ühtib: *eesti* эти, eksam экзамен, *eha* эхо, *elamu* этажерка.

Vene keeles esineb *э* peamiselt rahvusvahelistes ja laensõnades, vene oma sõnades aga alati lahtises esimeses silbis.

i — и.

Eesti *i* on kõrge eesvokaal, samuti ka vene *и*, kuid vene häälik on natuke kõrgem eesti omast: *lill* — лилия, *sinine* — синий. Vene keeles rõhutus silbis on *и* lai, rõhulises aga kitsas: *пишет* — выпишет, *липа* — пила, *видно* — видовой. Need erinevused ei ole kuigi suured, nii et üldiselt on *i* ja *и* hääldamine peaaegu sarnane: *lipp* — липа, *piima* — пили.

Tuleb veel silmas pidada, et *ж, ш* ja *ц* järel vene *и* redutseerub, taandub *õ* suunas: *животное, вышина, цифра*.

u — у.

Nii *u* kui ka *у* on kõrge tagavokaal, labialiseeritud, vene keeles rohkem kui eesti keeles.

Rõhulises silbis hääldatakse vene *у*-d selgesti ja tugevasti ning võrdlemisi pikalt, rõhutus aga pisut nõrgemalt ja lühemalt. Vokaal *у* ei redutseeru: *угол* — уже, *улица* — бумага, *пишу* — еду.

Üldiselt *u* ja *у* hääldamine ühtib: *uus* — ус, *udu* — еду, *удочка, piudu* — буду, *humal* — ум, *kuut* — пруд.

õ — ы.

Eesti *õ* ja vene *ы* hääldamisel on oluline erinevus. Eesti *õ* on keskkõrge tagavokaal, hääldamiselt lähedane *e*-le. Vene *ы* on kõrge keskvokaal, hääldamiselt lähedane *i*-le. Selle erinevuse tõttu tekib eestlasel raskusi vene *ы* hääldamisel ja venelasele valmistab raskusi eesti *õ* hääldamine. Sageli artikuleeritakse vene *ы*-d diftongina *õi*: *мы* (й), *вы* (й), *ты* (й), *бы* (й)ли. Selline hääldamine on muidugi ebaõige, sest *ы* ei ole diftong.

Vene *ы* õige hääldamise omandamiseks võiks keeleõppija harjutuseks hääldada eesti sõna *või*, sõna lõpult *i* ära jättes. Kui see õnnestub, ongi peaaegu õige hääldamine käes.

Vene *y*-d hääldatakse rõhulises silbis pikemalt ja tugevasti, rõhutus asendis aga lühemalt ja nõrgemalt. Näiteks võime jälgida erinevusi hääldamisel: *lõhe* — лыжа, *nõgi* — ныне, *võhik* — вывеска, *põhja* — пыхтит.

o — o.

o on mõlemas keeles keskkõrge tagavokaal, labialiseeritud, vene keeles rohkem kui eesti keeles. Eesti *o* on kogu ulatuses puhas ja ühtlane, pingsam vene omast: *loom* — лом, *poole* — поле. Puhas *o* esineb vene keeles rõhulises silbis ja hääldub tugevasti. Tähendab, eesti *o* ja vene puhta *o* hääldamine ühtivad: *tool* — стол, *kool* — школа.

Seevastu vene keeles rõhutus asendis esineb redutseeritud *o*, taandunud *a* suunas, kusjuures redutseerunud *o* hääldub lühemalt rõhueelses silbis, samuti sõna algul ja lõpul, mujal veel lühemalt: море (more), моря (märja), поле (pole), поля (pälja) болен (bolen), больной (bälnoi), революция (reväljutsija), огурец (ägurets), олово (olövä). Eesti keeles ei redutseeru *o* kunagi, vaid on alati puhas: *revolutsioon*, *tool*.

ä, ö, ü ja nende vasted vene keeles.

Vene keeles puuduvad ä, ö, ü.

Eesti *ä* on madal eesvokaal. Et vene keeles analoogiline vokaal puudub, tuleb eesti keele õppijale selle vokaali hääldamine kätte õpetada. *ä* artikuleerimisel on keel ja huuled peaaegu passiivses seisundis, umbes nagu *a* hääldamisel, kuid pisut ette nihutatud, keele esimene osa on kergelt üles kerkinud, kusjuures keele ots on pöördunud alumiste hammaste suunas neid puudutades, artikuleerimiseks kasutatakse keele keskmist osa.

Eesti *ä* vastena kasutatakse vene keeles sõna algul *э*-d (*Äksi* — Экси), mujal *я*-d (*Pärnu* — Пярну, *Männiku* — Мяннику), rahvusvahelistes sõnades ka *e*-d (*bülletään* — бюллетень).

ö on keskkõrge eesvokaal, mis vene keeles puudub, seepärast tuleb eesti keele õppijale *ö* hääldamine kätte õpetada. Selle vokaali artikuleerimisel on keel umbes samas seisundis kui *e* hääldamisel, kuid natuke ette nihutatud ja madalamal, huuled on väljasirutatult ümardatud, umbes nagu *o* hääldamisel, nii et huulte vahele kujuneb oataoline pilu.

Eesti *ö* vastena kasutatakse vene keeles sõna algul *э*-d (*ökonoom* — эконом), mujal peamiselt *ё*, *e* (*Põide* — Пёйде, *montöör* — монтёр, *mööbel* — мебель).

Eesti *ü* on kõrge eesvokaal. Vene keeles puudub analoogiline häälik, seepärast tuleb eesti keele õppijal *ü* hääldamine ära õppida. Selle vokaali artikuleerimisel on keel umbes samas seisundis kui *i* hääldamisel — ette nihutatud, natuke madalamal, huu-

led on tugevasti välja sirutatud ja ümardatud nii, et huulte vahele tekib hernetaoiline ava.

Vene keeles kasutatakse *ü* vastena и-d või ю-d (füüsika — физика, Ulemiste — Юлемисте).

e, ё, ю, я ja nende vasted eesti keeles.

Vene vokaalid e, ё, ю, я on liithäälikud, j-ühendid: *je, jo, ju, ja*.

Vene e silbi algul (eraldusmärkide ъ, ь või vokaali järel) moodustab j-ühendi (je): ели (jeli), еда (jeda), съели (sjeli), перьев (perjef). Silbi keskel rõhulises asendis e hääldub e-na, kusjuures tema ees konsonant palataliseerub, välja arvatud ж, ш, ц (хлеб, поле, женщина, шерсть, целый). Rõhutus asendis e redutseerub ж, ш, ц järel, taandudes õ suunas (жена, шестой, цена).

Niisiis kasutatakse eesti keeles vene e vastena silbi algul *je-d*, mujal *e-d* (Ероп — Jegor, Сергеев — Sergejev, Днепр — Днепр).

Vene ё silbi algul on j-ühend (jo): ёлка, заём, бельё, объём, samuti ka silbi keskel, kusjuures palataliseerub ё-eelne konsonant, välja arvatud ж, ш (ц järel ё ei esine): зелёный, тётя: ж, ш, ч, щ järel hääldatakse ё-d o-na: жёсткий (žostki), шёлк (šolk), чёрный (tšornõi), щётка (štšotka).

Tähendab, eesti keeles vene ё vasteks on *jo*, ж, ш, ч, щ järel aga *o* (Пётр — Pjotr, Пугачёв — Pugatšov).

Vene ю võib esineda silbi algul, keskel ja lõpul, kusjuures konsonant ю ees palataliseerub (люблю). Eesti keeles kasutatakse ю vastena *ju-d* (Юрий — Juri).

Ka я võib esineda silbi algul, keskel ja lõpul; konsonant tema ees palataliseerub (няня). Eesti keeles kasutatakse я vastena *ja-d* (Яков — Jakov, Челябинск — Tšeljabinsk), isiku- ja kohanime lõpul *i* järel *a-d* (Евгения — Jevgenia).

4. KONSONANTISM.

Vene konsonantism on foneemidelt rikkam kui eesti oma. Selles esineb konsonante, nagu ф, ж, ч, ш, mis eesti keeles puuduvad ning mida kasutatakse ainult hilisemais laenudes ja rahvusvahelistes sõnades (*f, ž, tš, š*).

Konsonantide esinemise sagedus on vene keeles suurem kui eesti keeles.

Ka helilisi konsonante on rohkem kui eesti keeles. Nii eesti *b, d, g, s* on helitud, vene б, д, г, з aga helilised.

Eesti konsonandid esinevad kolmes vältes, milline nähtus vene keeles puudub. Seevastu vene keeles on aga konsonantide palatalisatsioon tunduvalt laialdasem eesti omast.

Klusiilid (*p, b* — п, б; *t, d* — т, д; *k, g* — к, г).

Klusiilid mõlemas keeles on nii mitmeski punktis erinevad.

Eesti klusiilidel nagu teistelgi häälikutel on kolm vältet, kusjuures I-vältelised märgitakse tähtedega *b, d, g*, II-vältelised *p, t, k* ja III-vältelised tähtedega *pp, tt, kk* (*kubu* — *kupud* — *kuppu*, *mäda* — *mätas* — *mättad*, *lugu* — *luku* — *lukku*).

Teiseks, eesti klusiilid mistahes vältes on helitud. Seepärast vene õpilane teeb vea, kui ta hääldab I välte klusiile heliliselt: (teda) *теда*, (vaba) *ваба*, (kogu) *кору*.

Kolmandaks, II välte klusiilid gemineeruvad, s. o. esimene oša klusiilist kuulub eelmisse silpi, teine järgmise algusse: *ka-pi* hääldub *kaB-Bi*; *õpin* hääldub *õB-Bin*; *katus* hääldub *kaD-Dus*; *rutata* hääldub *ruD-DaD-Da*; *ku-ke* hääldub *kuG-Ge*.

Vene klusiilidest *к, п, т* on helitud, *б, г, д* on helilised sõna algul ja vokaalide vahel, kuna lõpul hääldatakse helitult: *баба*, *дядя*, *Гоголь*, *ага*: *зуб* (*зуп*), *дед* (*дет*), *стор* (*сток*).

Et eesti keeles puuduvad helilised klusiilid, tuleb vene keele õppimisel vastavate eriliste harjutuste abil need häälikud õigesti kätte õppida, seda enam, et vene keeles on palju sõnu, kus sõna tähendus oleneb helitust või helilisest klusiilist.

Kui heliliste klusiilide artikuleerimine on käes, siis suudab keeleõppija õigesti hääldada ka järgmisi ragonüüme: *пак* — *бак*, *пал* — *бал*, *папка* — *бабка*, *пока* — *бока*, *почка* — *бочка*, *путь* — *будь*; *там* — *дам*, *тело* — *дело*, *тень* — *день*, *том* — *дом*, *тоска* — *доска*, *точка* — *дочка*, *трав* — *дрова*; *колос* — *голос*, *кора* — *гора*, *кость* — *гость*, *кот* — *год*.

Neljandaks, sõna algul hääldatakse eesti klusiile lühidalt nagu I-vältelisi, kuigi märgitakse tähtedega *p, t, k*. Hilisemal ajal eesti keeles tarvitusele võetud rahvusvaheliste sõnade algul säilitatakse küll kirjutamisel *b, d, g*, kuid nende hääldamine on lähedane *p, t* ja *k* hääldamisele (*botaanika, geoloogia, detsember*). Vene keeles sõna algul hääldatakse klusiile *п, т, к* tugevasti ning järsult, eestlased kipuvad neid «pehmelt» hääldama.

Vene klusiile *п, т, к* sõna keskel ja lõpus tuleb hääldada peaaegu eesti *p, t, k* sarnaselt, kuid mis väga oluline — ilma gemineerimata: *ли-па, ла-па, лам-па, ло-па-та, ко-п*ать; *по-толок, пла-т*ить, *пла-ток, бу-тыл-ка*; *ру-ка, му-ка, щу-ка, ку-куш-ка, фабри-ка*, mitte aga eestipäraselt gemineerides *лип-па, лап-па, ламп-па, лоп-пат-та, коп-п*ать; *пот-толок, плат-т*ить, *плат-ток, бут-тылк-ка*; *рук-ка, мук-ка, щук-ка, кук-кушк-ка, фабри-ка*. Selline hääldamine on ebaõige ning sellest tuleb hoiduda.

Nasaalid (*m* — м, *n* — н, *η*).

Nasaalide hääldamisel on õhuvoolu läbipääs suu kaudu suletud, nina kaudu aga vaba.

m (м) on mõlemas keeles heliline häälik, hääldamisviisilt

nasaal, hääldamiskohalt aga labiaal (huulhäälik). Selle konsonandi hääldamine eesti ja vene keeles on enam-vähem ühesugune, ainult eesti *m* on tugevama ninaheliga kui vene oma (*mamma* — *мама*, *loom* — *лом*).

Vene *m* palataliseeritakse, eesti *m* ei palataliseeru.

n (н) on heliline häälik, hääldamisviisilt nasaal, hääldamiskohalt aga dentaal (hammashäälik), esineb mõlemas keeles nii palataliseerimata kui ka palataliseeritult: *kann* — *kan'n*, *mänd* — *män'd*, *сон* — *сонь*. Selle konsonandi hääldamine on mõlemas keeles ligikaudu sarnane.

Eesti keeles aga esineb klusiili *k*, *g* ees häälik, millel kirjas ei ole oma tähte ning märgitakse *n*-iga, foneetilises transkriptsioonis kasutatakse *ŋ*-märki. Selle konsonandi artikulasioonikohaks on pehme suulagi: *king*, *pang*, *vang*, *ring*, *kangas*, *küngas*, *rõngas*, *kange*, *range*, *kink*, *pink*, *pank*, *vanker* (aga: *loengi*, *tulengi*, *konngi*). Vene keeles vastav konsonant puudub. Seda tuleb silmas pidada eesti keele õpetajal vene koolis, samuti ka igal eestlasel vene keele õppimisel, et vene keeles ei hääldataks eestipäraselt sõnu, nagu *ангар* *angaar*, *ангина* *angiin*, *банк* *pank*, *бункер* *punker*, *каменка* *keris*, *лозунг* *loosung*, *пашенка* *põlluke*, *тонкий* *peenike*.

Muidu aga *n* — н hääldamine raskusi ei tekita ei eesti ega vene keele õppijale.

Tremulant (*r* — *p*).

Eesti *r*, samuti ka vene *p*, on hääldamisviisilt tremulant (värihäälik), heliline häälik, tekkimiskoha järgi eeskeelehäälik.

Nende hääldamisel tungib õhuvool läbi suulae ja keeleotsa vahelise kitsa pilu, väristades keeleotsa, mistõttu pilu kuju vaheldub sulu ja piluga.

Eesti ja vene keeles on selle konsonandi hääldamine põhiliselt sarnane: võrrelda *raam* *рама*, *paar* *пара*, *viirud* *пир*, *kuri* *курица*.

Vene *p* esineb nii palataliseerimata kui ka palataliseeritult, eesti *r* üldiselt ei palataliseeru, välja arvatud mõned murded, kus palatalisatsiooni tuleb ette (*nar'r*, *kar'p*, *kor'k*).

Lateraal (*l* — *л*).

Eesti *l*, ka vene *л* on hääldamisviisilt lateraal (külghäälik), hääldamiskohalt eeskeelehäälik, mille artikuleerimisel keele eesosa tekitab sulu vastu suulage ning õhuvool tungib välja keele külgedelt.

Mõlemas keeles on lateraal heliline häälik ja võib esineda palataliseerimata ja palataliseeritult (*tall* — *tal'l*, *palk* — *pal'k*, *hall* — *hal'l*, *ел* — *ель*, *мел* — *мель*).

Palataliseeritud lateraali (*l'*, *ль*) hääldatakse kummaski keeles sarnaselt (*kol'l'* — *коль*, *mol'l'* — *моль*, *rol'l'* — *роль*, *tal'l'* — *даль*).

Eesti palataliseerimata *l* hääldeb pehmemalt kui vene *л*, kusjuures keeleots puudutab ülaigemeid ja kõva suulae äärt, keeleselja keskosa kumerdub kergelt ning tõuseb kõva suulae suunas, keelepära aga ei kerki (*tall, laud, laula, kala*).

Vene palataliseerimata *л*-hääliku (*l*) artikuleerimisel on keeleots surutud vastu ülaigemeid ja kõva suulae äärt, keelepära on üles kerkinud nagu *o* hääldamisel, keele keskosa aga on lusikakujuliselt kõvast suulaest eemaldunud (*пол, стол, лапа, мала*).

Erinevus *l* ja *l* artikuleerimisel on küllaltki tunduv ning sellele tuleb väärilist tähelepanu pühendada.

Spirandid (*v — в, f — ф, h — х, s — с, з*).

Eesti *v* ja *f*, samuti vene *в* ja *ф* on hääldamisviisilt spirandid (ahtushäälikud), *v* ja *в* helilised, *f* ja *ф* helitud, tekkimiskoha järgi on need labiodentaalid.

v ja *в* häälduvad põhiliselt sarnaselt, vene *в* siiski intensiivsemalt, eriti vokaali järel sõna lõpul, kus ta hääldeb juba *ф*-häälikuna (*voli — воля, vaata — вата, tugeva — коро́ва, дров, коров, прав*). Eesti *v*-i hääldamine on kõikjal ühtlane (*vall, vili, kaev, laev, kaevama*).

Häälik *f* esineb eesti keeles ainult rahvusvahelistes ja hilisemais laensõnades. Eesti vokaalidevaheline *f* on geminaat, vene *ф* ei gemineeru, ka siis mitte, kui kirjutatakse kahekordselt (*grafiit / graf-fiit / — гра-фит, су-ффикс, э-ффект*).

Vene *в* ja *ф* esinevad palataliseerimata ja palataliseeritult, eesti *v* ja *f* aga ainult palataliseerimata.

Konsonant *h* on helitu spirant, niisama ka vene *х*.

Vene *х* artikuleerimisel tõuseb keele selja tagaosas pehme suulae suunas, mistõttu tekib kitsas pilu, millest õhuvool läbi pääseb üksnes vastu pilu äärt hõõrudes ning omapärast kahinat tekitades. Teda hääldatakse õige tugevasti, jõuliselt niihästi sõna algul, keskel kui ka lõpul (*хата, характер, соха, муха, ухо, петух, пастух, воздух*).

Vene *х* esineb palataliseerimata ja palataliseeritult (*хата, хижина*), eesti keeles aga *h* ei palataliseeru.

Eesti *h* on tekkimiskoha järgi kõrihäälik, hääldeb sõna algul vaevalt kuuldavalt (*hammas, hernes, hobune, hommik*). Vokaalidevaheline esimese ja teise välte *h* on tugevam, kuid siiski nõrgem kui vene *х* (*keha, reha, ahjud, kehvad, krahhid, maha — муха, liha — лихой*). Ainult kolmanda välte *h* läheneb oma hääldamise intensiivsusest vene *х*-le (*krahh — мох, kehha — эхо, nahka — пахарь*).

Eesti ja vene keele õpetajail tuleb sellele olulisele lahku minekule erilist tähelepanu pühendada.

Konsonant *s* ja vene *с* ja *з* on hääldamisviisilt spirandid, tekkimiskoha järgi eeskeelehäälikud, kusjuures *s* ja *с* on helitud,

z heliline. Kõik nad võivad palataliseerimata ja palataliseeritult esineda.

Eesti s ja vene c häälduvad enam-vähem sarnaselt, c siiski tugevamalt, eriti vokaalide vahel ja sõna algul.

Eesti vokaalidevaheline pikk ja ülipikk s on geminaat, vene c aga ei hääldu kunagi geminaadina (*kas-si* — ко-си, ко-са). Niisiis tuleb vene keele õppimisel c-i gemineerimisest hoiduda (mitte: пис-сатель, рис-совать, vaid пи-сатель, ри-совать). Seevastu eesti pika ja ülipika s-hääliku gemineerimise oskuse peab aga eesti keele õppija omandama.

Vene keeles puudub lühike c, seepärast eesti lühike s asendatakse tavaliselt vene helilise z-ga, milline konsonant tekitab omakorda raskusi vene keele õppimisel eesti koolis.

s-i ja vene c artikuleerimisel on häälekurrud avatud ega võngu, hammaste juures tekib lühem (s) või pikem (ss — c) sisin, kuna z hääldamisel on häälekurrud võnkeasendis ning tekitavad pehme heliseva sumina.

Vene keele õpetaja eesti koolis ei tohi lubada õpilastel z-d hääldada eesti lühikese s-na (mitte: kosa, vasa, vesy, стрекоса), vaid õpilane peab omandama z õige hääldamise, et tal ei tekiks raskusi paronüümidega, nagu сад — зад, сайка — зайка, совет — завет, сев — зев, суд — зуд, суп — зуб, сядь — зять, собирать — забирать, составить — заставить.

Eesti keele õpetaja vene koolis ei tohi lubada õpilastel lühikest eesti s-i asendada vene z-ga (mitte: pizike, käzi, vezi, kiza, iza, vaid: pisike, käsi, vesi, kisa, isa).

ж, ш ja nende vasted eesti keeles.

Vene ж ja ш on hääldamisviisilt spirandid, tekkimiskoha järgi keelehäälikud, ш on helitu, ж heliline häälik. Need spirandid ei palataliseeru. Eesti keeles sellised konsonandid puuduvad, neile vastavad võõrhäälikud š ja ž.

Nende spirantide hääldamisel võtab keel lusikataolise kuju, keele eesosa läheneb igemete suunas kõva suulae eesäärele, kus tekib üks pilu, keele pära aga kerkib pehme suulae eesääre suunas, kus tekib teine pilu, kusjuures ж hääldamisel häälekurrud on võnkeasendis, ш hääldamisel ei võngu.

Et eesti keeles ж ja ш vasted puuduvad, siis tuleb vene keele õppijal nende hääldamine täielikult kätte õppida, et ei tekiks raskusi paronüümidega, nagu Саша — сажа, ноша — ножа, шар — жар, шест — жест, шутка — жутка, шаль — жаль, крыша — грыжа.

Afrikaadid ц, ч.

Afrikaat on klusiilist ja spirandist koosnev kaksikkonsonant.

Vene ц ja ч on hääldamisviisilt afrikaadid (sulgahtushäälikud), tekkimiskoha järgi aga eeskeelehäälikud.

Vene ц hääldamisel on keele ots surutud vastu hambaid, keele selg on kergelt nõos; ч puhul on huuled ümardatud ning pisut ettepoole lükatud, keele selg on kumerdatud kõva suulae suunas.

Afrikaat ц ei palataliseeru (цена), välja arvatud juhtumid, kui ц-le järgneb и koos teise vokaaliga (нация, революция, рациональный); ч hääldub alati palataliseeritult (меч, мяч, хочу, чай).

Vene ц-le vastab eesti keeles gemineeruv konsonantühend *ts* (*mets* — *metsa*, *müts* — *mütsi*).

Vene ч-le vastab eesti keeles konsonantühend *tš*, mis esineb samuti geminaadina nagu *ts*.

Vene keele õppijal tuleb ц ja ч hääldamisel hoiduda nende gemineerimisest (хо-чу, по-черк, на-ция, mitte aga hot-tšu, pot-tšerk, nat-tsia). Eesti keele õpetajal vene koolis tuleb aga hoolitseda selle eest, et õpilased vajaduse kohaselt õigesti gemineeriks konsonantühendeid *ts* ja *tš* (*metsa*: *met-tsa*, *müt-tsi*, *bratše*: *brat-tše*).

Vene щ on helitu liitkonsonant, mis koosneb spirandist (ш) ja afrikaadist (ч): щука, пища, щи, шипцы, щепка.

Eesti keeles vastav konsonant puudub, selle hääldamine sünnitab eestlasele veel enam raskusi kui ж ja ч. Eesti keeles märgitakse seda vene häälikut konsonantühendina *štš* (*š* + *tš*).

5. RÕHK EESTI JA VENE KEELES.

Rõhk eesti ja vene keeles on dünaamiline. Eesti sõnadel on kaks rõhku: pearõhk ja kaasarõhk, vene keeles kaasarõhk puudub.

Eesti keeles asetseb pearõhk sõna esimesel silbil (*hóbune*, *májaja*, *ápteek*, *ásfalt*). Erandi moodustavad mõned liit- ja hüüdsõnad (*ükstéistkümmend*, *aitäh*, *ennäe*, *ohóh*), samuti ka hilisemal ajal kasutusele võetud internatsionaalsed sõnad, nagu *diréktor*, *dekáan*.

Vene keeles võib rõhk asetseda igasugusel silbil: esimesel, näit. *kúрица*, teisel: *собáка*, kolmandal: *облака́*, neljandal: *коммунистический*, viiendal: *пролетариáт*, kuuendal: *революционер*.

Vene keeles vahel rõhu asendist oleneb sõna tähendus: *мука́* (jahu) — *му́ка* (piin), *доро́га* (tee) — *дорога́* (on kallis), *за́мок* (loss, palee) — *замо́к* (lukk), *кру́жки* (kruusid) — *кружки́* (ringid), *мо́ю* (pesen) — *мою́* (minu), *по́лки* (riiulid) — *полки́* (polgud), *по́лы* (hõlmad) — *полю́* (põrandad), *пили́* (sae) — *пили́* (jõid), *соро́ка* (harakas) — *сорока́* (neljakümne), *уже́* (kitsam) — *ужé* (juba), *пото́м* (higiga) — *потом́* (päraspoole). Eesti keeles selline keeleline nähtus on haruldane ja nimelt mõne üksiku rahvusvahelise sõna puhul (*kóntorist* — *kontorist*, *tráktorist* — *traktorist*).

Vene keeles mõnel substantiivil, adjektiivil, numeraalil ja verbil on rõhk vahelduv, siirdudes teatavais muutevormides ühelt silbilt teisele: города (linna) — городá (linnad), женá (naine) — жёны (naised), ногá (jalg) — но́ги (jalad); большо́й (haige) — бо́лен (on haige), у́мный (tark) — уме́н (on tark); четы́ре (neli) — четырёх (neljale), со́рок (nelikümmend) — сорока́ (neljakümne); пишу́ (kirjutatan) — пи́шут (kirjutavad), рису́ю (joonistan) — рисува́ть (joonistama), хо́дит (käib) — ходи́ть (käima), лю́бит (armastab) — люби́ть (armastama), ко́сит (niidab) — коси́ть (niitma). Eesti keeles selline vahelduv rõhk võib ette tulla rahvusvaheliste sõnade derivaatide puhul, millel rõhk on teisel kui juursõnal (*méetod — metóodiline*).

Vene keele õppijal tuleb iga sõna ja selle muutevormide puhul meele pidada, millisel silbil rõhk asetseb.

Eesti keeles on kaasrõhk tavaliselt paarituurvulistel (3-ndal, 5-ndal jne.) silpidel (*hobusèle, joonistüstegägi*); leidub siiski kolmandavärtelisi, kahe- ja kolmesilbilisi sõnu, kus kaasrõhk langeb paarisarvulistele silpidele (*péenar, aga péenrà (< péenarà), kindel, aga kindlà (< kindelà), sünnis, aga sündsà (< sündisà), aástàne (< ajastàne)*).

Kaasrõhk sõltub ka teatavaist sufikseist. Nii esineb kaasrõhk järgmistel sufiksitel või nende esimesel silbil:

-ik (astmevahelduslik): ümbrik, kümnik

-nik: aednik, kunstnik

-lik: kirjanduslik, riiklik

-ndik: kaheksandik, üheksandik

-stik: laevastik, mäestik

-nda: kaheksandale, üheksandale

-likkus: kangelaslikkus, teadlikkus

-lane (-lase): eestlane, eestläse, soomlane, soomläse

-mine (-mise): laulmine, laulmise, joonistamine

-kene (-ke, -kese): suukene, suukèse, väikene

-ja: saajale, toojale

-va: kandvale, laulvale, jahvatavatele

-tar: tantsijatär, kuningatär

-kond (-konna): juhtkõnda, juhtkõnna, üliõpilaskõnda

-ta: kaotàma, loendàma

-mata, -matu: jaotamàta, jaotamàtu, loendamàta, loendamàtu

Viimase silbi kaasrõhk kolme- ja enamasilbilisel sõnal tavaliselt nõrgeneb (*hobusèga — hobusè, elamùtest — elamù*).

Kahest kõrvuti asetsevast kaasrõhust esimene on nõrgem. On aga teine nendest sõna lõpul nõrgenenud, siis eelmine kaasrõhk ei nõrgene (*kirjutajà-tega, kirjutàja*).

Erandi moodustavad kaks kõrvuti esinevat ta-sufiksit (-tata-, -data-), millede puhul ei nõrgene esimene kaasrõhk, vaid teine kaasrõhk (*kirjutà-takse, loendàtakse*).

Et vene keeles kaasrõhk puudub, tuleb eesti keele õpetajal vene koolis vastavate harjutuste abil kaasrõhu tarvitamine õpilastele selgeks teha.

6. PALATALISATSIOON.

Palatalisatsiooni esineb niihästi eesti kui ka vene keeles.

Eesti keeles palataliseerub neli konsonanti: *t, l, n* ja *s* (*ko'ti, pal'liga, van'nist, kas'sile*). Eesti keeles palataliseeruvad konsonandid *i* või *j* ees, ka neis vormides, mille lõpult *i* on kaasaegses eesti keeles kadunud (*pal'li > pal'l, pal'ju, kal'ju*). Kirjas palataliseerimist ei märgita. See asjaolu tekitab eesti keele õppijale raskusi, sest konsonandid ei palataliseeru ainult vahetult *i* ja *j* ees, vaid ka eespool (*õl'g — õl'gi, tul'p — tul'pi, tõl'kima, kõn'dima, käs'kima, ot'sima*).

Vene keeles on palatalisatsioon tunduvalt laialdasem. Palataliseeritult ja palataliseerimata võivad esineda viisteist konsonanti, nimelt б, п, в, ф, г, к, д, т, л, м, н, р, с, з ja х, kuna ч ja щ esinevad tavaliselt palataliseeritult, ж, ш ja ц aga palataliseerimata.

Kui eesti keeles palatalisatsioon sünnib ainult pearõhulises silbis, siis vene keeles võib palataliseeritud konsonant esineda sõna alguses, keskel ja lõpus и, е, ё, ю ja я ees (липа, техника, тёплый, люди, поля).

Kui aga nende eelset konsonanti ei tule palataliseerida ning et see ei liituks hääldamisel järgneva vokaaliga, tarvitatakse kirjas, peamiselt prefiksi konsonandi järel, eraldusmärki ть (твёрдый знак) pausimärgina, võrrelda: съел (sõi ära) ja сел (istus), подъехал (sõitis ette), kuna и (ть + и) asendub ы-ga: сыграть (etendama), сыскать (üles otsima). Et и, е, ё, ю — ja я ees ka palataliseeritud konsonant ei liituks hääldamisel järgneva vokaaliga, kasutatakse kirjas konsonandi järel eraldusmärki ь (мягкий знак): соловьи, медленье, ружьё, налью, братья. Sama funktsioon on siis ka eraldusmärgil ь: съел, объяснение, объём. Sõna lõpul märgitakse palatalisatsiooni märgiga ь (уголь, день, червь, сядь, сидеть), samuti kasutatakse ь-märki ka sõna keskel л-hääliku palataliseerimisel (льна, мельник).

Palataliseeritud konsonandi-eelset kaashäälikut hääldatakse vene keeles pehmelt, kirjas seda aga ei märgita (если, медлить). Kui aga palataliseeritav kaashäälik mõnes teises grammatilises vormis esineb palataliseerimata, märgitakse eelneva konsonandi palataliseerimist kõigis vormides ь-märgiga (о письме — письмо, борьба — борьба).

Vene keele õppimisel tuleb eestlasel pöörata erilist tähelepanu nende konsonantide palataliseerimisele, mis eesti keeles ei palataliseeru, nagu б, п, в, ф, г, к ja м. Samuti nõuab vajalikku harjutamist konsonantide palataliseerimine и, е, ё, ю, я ees:

б, п: бегать, белый, бёдра, билет, бюро, пила, петь, перо, пёстрый, пять, пятница, пюре

в, ф: видеть, вилка, век, ведро, вёдра, вялый, кровь, кефир

г, к: гимн, герой, генерал, километр, кино
 м: милый, мел, мера, мёд, мяч

Eesti keeles on palatalisatsioonil sageli leksikaalne tähendus, näiteks:

hall	—	halla	(иней)	—	hal'l	—	hal'li	(серый)
lask	—	lasu	(выстрел)	—	põs'k	—	põse	(щека)
mänd	—	männna	(мутовка)	—	män'd	—	män'ni	(сосна)
noot	—	nooda	(невод)	—	noot'	—	nood'i	(нота)
palk	—	palga	(зарплата)	—	pal'k	—	pal'gi	(бревно)
õlg	—	õla	(плечо)	—	õlg	—	õle	(солома)

Ka vene keeles on juhtumeid, kus sõna tähendus oleneb palatalisatsioonist, näiteks:

кол (vai) — коль (kui), ел (sõi) — ель (kuusk), мел (kriit) — мель (madalik meres), полка (riiul) — полька (polka).

7. ASTMEVAHELDUS.

Eesti grammatikas esineb termin «astmevaheldus», vene keele grammatikas see puudub.

Eesti astmevahelduslikel sõnadel vaheldub nõrk aste tugeva astmega [metsa (n. a.) ääres — lähen metsa (t. a.), leidsin lehe (n. a.) — vaatlen lehte (t. a.)].

Vahelduda võib ühe ning sama hääliku välde sõna muutevormides, nimelt III välde II vältega või III välde I vältega [parandan saani (III) — saani (II) jalas, sõidan linna (III) — linna (II) tänav, poissi (III) — poisi (I), atra (III) — adra (I)]. Sellist vältelist e. kvantitatiivset astmevaheldust ei esine vene keeles.

Mõnedes astmevahelduslikes sõnades vaheldub ka häälik (kluusiil) kas oma kaoga (elisioon) või mõne teise häälikuga (spirandiga). Eesti grammatikais nimetatakse seda häälikuliseks e. kvalitatiivseks vahelduseks.

Näiteid:

b ~ o: tuba — toa, tõmbama — tõmmata

d, t ~ o: õde — õe, põldu — põllu, lehte — lehe, küdema — köeb, riided — riie

(d >) s ~ o: käsi — käe, vars — varre

g, k ~ o: nuga — noa, sulge — sulle, nahka — naha, kaske — kase

Vene keeles leidub sõnu, kus e või o langeb välja või vaheldub oma nulliga (kaoga):

e: день — дня, молодец — молодца, умереть — умру

o: сон — сна, кусок — куска

Vokaalidest vahelduvad:

a) eesti keeles (konsonandi elisiooni puhul)

i ~ e: viga — vea, siduma — seon

u ~ o: tuba — toa, laduma — laon

ü ~ ö: süsi — söe, küdema — köeb

b) vene keeles:

e ~ o: вести — возить, нести — носить

e ~ ё: ведро — вёдра, несу, нёс

e ~ и ~ o: беру — собирать — сбор

o ~ a: ходить — похаживать, рост — расти

o ~ ы: посол — посылать

o ~ ы ~ y: высохнуть — выеыхать — сухой

Konsonandid (klusiilid) vahelduvad konsonantidega (spirantidega)

a) eesti keeles:

b ~ v: tõbi — tõve, halba — halva, kurba — kurva, kaebama — kaevata

d ~ j: rada — raja, koda — koja, sadama — sajab

g ~ j: selga — selja, pärga — pärja, hülgama — hüljata

b) vene keeles:

г ~ ч: берегу — беречь, стерегу — стеречь

к ~ ч: пеку — печь, рука — ручка

к ~ ч ~ ц: рыбак — рыбачить — рыбацкий

г ~ ж ~ з: друг — дружить — друзья

з ~ ж: узкий — уже, низкий — ниже

г ~ ж: нога — ножка, стерегу — стерержёт

ц ~ ч: палец — пальчик, отец — отечество

т ~ ч: хотеть — хочу, ответ — отвечать

т ~ ч ~ щ: свет — свеча — освещение

т ~ щ: питать — пища

ст ~ щ: толстый — толще

ск ~ щ: искать — ищу

с ~ ш: носить — ношу, писать — пишу

х ~ ш: ухо — уши, старуха — старушка

д ~ ж: сидеть — сижу, видеть — вижу

д ~ ж ~ жд: ходить — хожу — хождение

Niisiis on astmevaheldus eesti keeles laialdasem kui vene keeles, seejuures haarab häälikuvaheldus vene keeles aga rohkem konsonante kui eesti keeles.

V. MORFOLOOGIA.

Eesti- ja venekeelse sõna struktuur.

Morfoloogilise analüüsi lähtekohaks on sõna. Oma struktuurilt erineb eestikeelne sõna tunduvalt venekeelsest.

1. Eesti keeles võib sõnatüve morfeem ühtlasi esineda ka iseseisva sõnana, millele liituvad afiksids: *elamu*, *elamu/le*, *elamu/te-le*. Vene keeles aga liituvad afiksids sageli tüvele, mis iseseisva sõnana ei esine: *доск/ами*.

2. Eesti keeles on afiksids ainutähenduslikud: igaüks neist väljendab ainult üht teatavat mõistet, nagu *-si* minevikku (*kirjutat* — *kirjutas/i/n*), *-le* allatiivi (*kõne* — *kõne/le*), *-de*, *-te* mitmust (*kõne* — *kõne/de*, *lammast* — *lammast/te*). Et väljendada allatiivi mitmuses, kasutatakse mõlemat afiksiti (*-te* ja *-le*: *lammast/te/le*). Nii on afiksids eesti keeles analüütilise iseloomuga. Vene keeles võivad afiksids samaaegselt väljendada kompleksmõisteid: *город/у*, kus *-у* väljendab ainsust ja *дательный* käänat; *город/ам*, kus *-ам* väljendab mitmust ja *дательный*'d. Nii on afiksids vene keeles sünteetilise iseloomuga.

3. Eesti keeles on afiksids põhiliselt standardsed: teatava grammatilise mõiste väljenduseks on tavaliselt ikka üks ning sama afiks, näiteks allatiivi täheldamiseks on eranditult *-le*. Vene keeles aga ei ole afiksids standardsed. Kui näiteks sõnas *городу дательный* käänat täheldab *-у*, siis teistes sõnades võib mõni teine vokaal nimetatud käände lõpuna esineda, näiteks *-ю*, *-е*, *-и*: *мор/ю*, *девочк/е*, *дочер/и*.

4. Mõlemas keeles on üksikuil juhtumel mõnele sõnale omane afiksi puudumine. Eesti keeles puudub sõnal afiks tavaliselt ainsuse nominatiivis ja genitiivis ning imperatiivi ainsuse teises pöördes (*tool* — *tooli*, *loe*). Ka vene keeles võib afiks teatavil sõnadel puududa ainsuse *именительный* käändes (*пол*, *стол*). Peale selle puudub afiks venekeelsel naissoost sõnal mitmuse *родительный* käändes (*жена* — *жен*, *карта* — *карт*, *лампа* — *ламп*, *рама* — *рам*).

Mõlemad keeled kasutavad afiksids laialdaselt, väljendades nende abil mitmesuguseid grammatilisi kategooriaid.

Grammatilised kategooriad.

Grammatilised mõisted keeles avalduvad morfoloogiliselt või süntaktiliselt mitmesuguste grammatiliste kategooriate näol. Nii esinevad keeles näiteks arvu-, käände-, aja-, kõneviisi- jt. kategooriad.

Eesti ja vene keele grammatilised kategooriad ei ühti alati. Mõni näide.

Eesti keeles esineb kolm minevikku: imperfekt, perfekt ja pluskvamperfekt, vene keeles aga üks minevik (*lugesin, olen lugenud, olin lugenud* — читал).

Eesti verbil on kaks infinitiivi (*luge/ma, luge/da*) ja infinitiividel käänded (*lugema/s, lugema/st, lugema/ta; luged/es*), vene keeles aga on üks infinitiiv (читать).

Eesti keelele on omane tegija- ja teonime-kategooria, vene keeles aga vastavad kategooriad puuduvad.

Eesti keeles esineb kaudne kõneviis (*luge/vat*), vene keeles see puudub.

Teiselt poolt: vene keeles leidub grammatilisi kategooriaid, mis eesti keeles puuduvad.

Nii on vene keeles sookategooria (geenus), mida eesti keeles ei ole. Sellest tekib vene keelt õppival eestlasel raskusi, eriti substantiivi käändevormide tarvitamisel, adjektiivi või pronoomeni ühildumisel substantiiviga, samuti ka verbi mineviku vormi kasutamisel koos substantiivi või pronoomeniga (красивый сад, мой сад, красивая картина, моя картина, красивое зеркало, моё зеркало; мальчик упал, он упал, девочка упала, она упала, перо упало, оно упало).

Vene keeles esineb futuurum, eesti keeles sellist verbivormi ei ole. Seda väljendatakse erinevalt nagu aspektikategooriatki.

Vene keeles on mineviku gerundiiv (чита/вши — чита/в, влез/ши, покину/в), eesti keeles vastav vorm puudub.

Leidub veel teisigi erinevusi kõnesolevate keelte grammatilistes kategooriates.

1. SUBSTANTIIV.

Niihästi eesti kui ka vene substantiivil on arvu- ja käände-kategooria, vene keeles veel sookategooria e. geenus.

Sookategooria.

Vene keeles liigitatakse substantiivid grammatilise soo järgi kolme rühma: meessugu (maskuliin), naissugu (femiiniin) ja kesksugu (neutrum) sõnad.

Eesti keeles sookategooria puudub, kuid on võimalik väljendada bioloogilist sugu ning see toimub leksikaalselt või morfoloogiliselt.

Mõlemas keeles on lähedaste isikute, koduloomade ja -lindude bioloogilise soo väljendamiseks kujunenud omaette sõnad, näiteks:

isa	отец	ema	мать
vend	брат	õde	сестра
vanaisa	дедушка	vanaema	бабушка
mees	мужчина	naine	женщина
taat	дед	eit	баба
vanamees	старик	vanaeit	старушка
oinas	баран	utt	овца
pull (sõnn)	бык	lehm	корова
täkk	жеребец	mäga	кобыла
kukk	петух	kana	курица

Bioloogilise soo leksikaalseks väljendamiseks eesti keeles kasutatakse ka liitsõnu, mille täiendsõnaks on isiku suhtes *mees-*, *nais-*, looma ja linnu suhtes *isa-*, *ema-*. Vene keeles väljendatakse sel puhul bioloogilist sugu morfoloogiliselt, üksikuil juhtumil ka leksikaalselt (селезень isapart, утка emapart):

meesõpetaja	учитель	naisõpetaja	учительница
meestööline	рабочий	paistööline	работница
meeskolhoosnik	колхозник	paiskolhoosnik	колхозница
meesüliõpilane	студент	naisüliõpilane	студентка
meeskirjanik	писатель	paiskirjanik	писательница
isahunt	волк	emahunt	волчиха
isalõvi	лев	emalõvi	львица
isatiiger	тигр	ematiiger	тигрица
isahani	гусь	emahani	гусыня

Eesti keeles tavalises kõnes bioloogilist sugu ei väljendata, seda tehakse ainult siis, kui on vaja täpsustada, kas kõneldakse mees- või naissoost isikust, või määrata looma või linnu sugu. Näiteid:

Endise meesõpetaja asemele määrati naisõpetaja. Вместо учителя была назначена учительница.

Metsapadrikus oli emahunt poegadega, keda ta kaitses. В трущобе была волчиха с волчатами, кого она защищала.

Morfoloogiliselt võib eesti keeles bioloogilist sugu väljendada sufiksrite *-tar* ja *-nna* abil. Vene keeles sellele samuti vastab morfoloogiline väljendus:

õpetaja	учитель	õpetajanna	учительница
sõber	друг	sõbratar	подруга
tantsija	танцовщик	tantsijatär	танцовщица

laulja	певец	lauljatar e. lauljanna	певица
eestlane	эстонец	eestlanna	эстонка
sakslane	немец	sakslanna	немка

Tavaliselt eesti keeles kasutatakse substantiive niihästi mees- kui ka naissoo mõistes. Ka vene keeles on substantiive, mida kasutatakse niihästi mees- kui ka naissoost isiku suhtes, näiteks: выскочка (tõusik), жила (kitsipung), зевака (logard), калека (sant, vigane), невежа (mats, juhm), неряха (laaberdis), плакса (piripill), пустомеля (lobasuu), растрепа (sasipea), сирота (orb, vaeslaps), сквалыга (ihnuskoi), тупица (puupea, tainapea), умница (tarkpea), обжора (õgija), соня (unimüts) jt.

Arvukategooria.

Eesti ja vene keeles on arv semantiliselt täisväärtuslik grammatiline kategooria ja väljendub morfoloogiliselt.

Mõlemas keeles on substantiivil tavaliselt ainsus ja mitmus. Vaid üksikud sõnad esinevad kas ainult ainsuses või ainult mitmuses.

Nii esinevad kõnesolevais keeltes ainsuslike sõnadena:

a) aine nimetused: tina свинец, kuld золото, raud железо, liiv песок, jahu мука, mesi мед, piim молоко, või масло;

b) teadused ja õpetused: kirjandus литература, keeleteadus языкознание, pedagoogika педагогика, füüsika физика, keemia химия, kommunism коммунизм, sotsialism социализм, materialism материализм;

c) abstraktsed mõisted: vargus храбрость, julgus смелость, armastus любовь, kannatus терпение, ausus честность, haridus образование, ilmekus выразительность, ilu красота, vaikus тишина;

d) sotsiaalse rühma nimetused: proletariaat пролетариат, õpetajaskond учительство, üliõpilaskond студенчество, poorsugu молодежь, intelligents интеллигенция, inimkond человечество, vene keeles ka человек (inimene).

Mitmuslike sõnadena esinevad peamiselt mitmest osast või järgust koosnevate asjade või tegevuste nimetused, nagu:

jäätmed	отбросы	prillid	очки
käärid	ножницы	rüksid	брюки, штаны
ohjad	возжи	tangid	клещи
peied	поминки	traksid	подтяжки
pihid	тиски, щипцы	varrud	крестины

Leidub ka erinevusi: mõned sõnad esinevad eesti keeles ainult mitmuses, vene keeles aga ka ainsuses või siis vene keeles ainult mitmuses, eesti keeles aga mõlemas arvus. Nii näiteks on eesti keeles mitmus, vene keeles ka ainsus:

rangid	хомут	päitsed	узда
tangud	крупа	leetrid	корь
joodud	пир	rõuged	оспа

Vene keeles mitmus, eesti keeles ainsus või mitmus või ka mõlemad:

брызги	pritsmed	похороны	matus, matused
будни	argipäev	прятки	peitus, peitused
весы	kaal, kaalud	сани	saan
ворота	värav, väravad	свадьба	pulm, pulmad
деньги	raha, rahad	сени	koda
дрова	kütteruu, -puud	сумерки	videvik
жабры	lõpus, lõpused	сутки	ööpäev
именины	nimepäev	узы	kõidik, kõidikud
каникулы	koolivaheaeg	уста	huul
кудри	lokid	хлопоты	askeldus, askeldused
легкие	kops, kopsud	часы	kell, kellad
лохмотья	räbal, räbalad	щи	kapsasupp

Mõnele venekeelsele mitmuslikule sõnale vastab eesti keeles ainsuslik sõna:

дрожжи	pärm	финансы	rahandus
опилки	saepuru	харчи	moon
сливки	rõõsk koor	чернила	tint

Üldse on mitmuslikke sõnu vene keeles rohkem kui eesti keeles.

Käänamine.

Käänamise alalt eesti ja vene keeles tuleb märkida järgmist:

1. Mõlemas keeles käänduvad substantiivid, adjektiivid, numeraalid, pronoomenid ja verbaalnoomenid. Eesti keeles käänduvad aga peale nende veel osaliselt infinitiivid, adverbid, pre- ja postpositsioonid (*laulmas, laulmast, laulmata; peale, peal, pealt*).

2. Eesti keeles on kõigil noomeneil põhiliselt ühtsed standardsed käändelõpud. Vene keeles aga on substantiividel omad, adjektiividel omad, numeraalidel ja pronoomeneil omad erilised käändelõpud.

3. Eesti keeles peale peakäänete (nominatiivi, genitiivi, partitiivi, osaliselt ka illatiivi) on kõigil teistel käänatel ühed ning samad kindlad lõpud. Vene keeles aga on käänatel käändkondade kohaselt üksteisest erinevad lõpud, näiteks:

sauna/ga — saunade/ga	бан/ей — бан/ями
sae/ga — saagide/ga	пил/ой — пил/ами
kirve/ga — kirveste/ga	топор/ом — топор/ами
mere/ga — merede/ga	мор/ем — мор/ями
ema/ga — emade/ga	матер/ью — матер/ями

4. Eesti keeles esineb eriline mitmusetunnus (-de-, -te-, -i-), vene keeles on see liitunud käändelõpuga üheks tervikuks.

5. Eesti keeles käänduvad kõik substantiivid, vene keeles aga mõned ei käändu üldse, nagu бюро, депо, жури, какао, кино, кофе, пальто, такси jt.

6. Eesti keeles on 14 käännet, vene keeles aga 6 käännet.

Käänded.

Nominatiiv (nimetav) ja vene именительный.

Eesti nominatiiv ja vene именительный ühtivad mitmes funktsioonis, mõnes aga erinevad. Nimelt leiduvad neil järgmised ühised funktsioonid.

1. Mõlemad käänded väljendavad lauses tavaliselt subjekti (alust):

Õpilased loevad.

Ученики читают.

Laps magab.

Ребенок спит.

Raamat on laual.

Книга находится на столе.

2. Kõnesolevad käänded tähistavad lauses predikatiivi (öeldistaidet), vene keele grammatika järgi ühendpredikaadi nimelist osa (именная часть составного сказуемого):

Me oleme üliõpilased.

Мы студенты.

Kuusk on okaspuu.

Ель — хвойное дерево.

3. Nad esinevad lauses üttena:

Vello, loe see raamat läbi!

Велло, прочти эту книгу!

Miks sa nutad, lillekene?

Почему ты плачешь, цветочек?

4. Nominatiiv sõna kui ja именительный sõna чем järel tähistavad eset või olendit, kellega võrreldakse:

Jaan on vanem kui Vello.

Яан старше чем Велло.

5. Mõlemad tähistavad eset, millele on suunatud umbisikulise tegumoe täis- ja enneminevikulise verbi pöörde tegevus, vene keeles passiivi partitsiibi tegevus:

Raamat on ostetud.

Книга куплена.

Raamatud olid ostetud.

Книги куплены.

Peale nende on eesti nominatiivil veel muid funktsioone:

1. Nominatiivis on totaalojekt, kui transitiivne verb esineb umbisikulises tegumoes või isikulise tegumoe imperatiivis; vene keeles sellele nominatiivile vastab винительный kääne:

Osteti raamatud.

Купили книги.

Osta raamat!

Купи книгу!

2. Nominatiivis esineb lauses absoluutne nominatiiv. Vene keeles väljendatakse seda eesti nominatiivi väga erinevalt, sageli творительный käändes, peamiselt aga leksikaalselt:

Üliõpilane väljus auditoriumist, raamat käes.

Студент вышел из аудитории, с книгой в руках.

Ta tuli tuppa, kalossid jalas, palitu seljas, müts peas ja kindad käes. Он вошел в комнату в калошах, в пальто, с шапкой на голове и в перчатках.

Nominatiivil ei ole erilist lõppu, mitmuses on lõpul mitmuse-tunnus -d. Vene keeles on именительный'l mitmuses lõpud -и, -ы, -а, -я, pais- ja kesksõõ sõnadega on ka ainsuses käändelõpud -а, -я, -ь; -о, -е, -мя (ученик/и, школ/ы, дом/а, учител/я; жен/а, нян/я, лошад/ь; озер/о, мор/е, и/мя).

Genitiiv (omastav) ja родительный.

Eesti genitiiv ja vene родительный oma funktsioonidelt kohati ühtivad, kohati erinevad. Nende ühtsed funktsioonid on järgmised.

1. Mõlemad näitavad kellegi või millegi omanikku, kuuluvust kellelegi või millelegi:

Instituudi maja.

Дом института.

Üliõpilase raamat.

Книга студента.

2. Tähistavad kahe eseme või olendi suhet:

Meie instituudi üliõpilased.

Студенты нашего института.

3. Nii üks kui ka teine kääne märgib eset kui tervikut, millele teine ese kuulub osana:

Ümmarguse laua jalg.

Ножка круглого стола.

Uue hoone katus.

Крыша нового здания.

4. Mõlemad käänded väljendavad verbaalnoomeni objekti:

Maja ehitamine.

Постройка дома.

Esitatud juhtumel (1—4) esinevad genitiiv ja родительный lauses ühildamatu atribuudina.

5. Genitiiv prepositsiooniga *peale* ja родительный prepositsiooniga *кроме* väljendavad põhilist olendit või eset:

Peale minu venna töötas ka meie naaber.

Кроме моего брата работал там также наш сосед.

6. Genitiiv postpositsiooniga *asemel* ja родительный prepositsiooniga (предлог) *вместо* väljendavad, kelle asemel tegeldakse:

Ta töötab põllul venna asemel.

Он работает на поле вместо брата.

7. Genitiiv postpositsiooniga *eel*, *järel* ja родительный prepositsiooniga *накануне*, *после* tähistavad tegevuse aega:

Nääri eel olid lapsed rõõmsad.

Накануне нового года дети были рады.

Töö järel toimus mitting.

После работы состоялся митинг.

8. Genitiiv pre- või postpositsiooniga *ümbes* ja родительный prepositsiooniga *вокруг* näitavad tegevuse kohta:

Lapsed jooksid ümber laua. Дети бегали вокруг стола.
(*laua ümber*).

9. Genitiiv postpositsiooniga *hulgas, keskel* (среди), *juures* (у, около), *kõrval* (возле), *pool* (у), *vastas* (против), *ääres* (у) ja родительный *vastava* prepositsiooniga väljendavad tegevuse kohta:

Nende laste hulgas ei olnud tal tuttavaid. Среди этих детей не было у него знакомых.

Laste keskel mängis ta meeleldi. Среди детей он играл охотно.

Ta seisis laua juures. Он стоял у (около) стола.

Õde istus minu kõrval. Сестра сидела возле меня.

Ma olin venna pool. Я был у брата.

Meie maja vastas asetseb puestik. Против нашего дома находится парк.

Järve ääres oli palju inimesi. У озера было много людей.

10. Genitiiv postpositsiooniga *alt* (из-под), *hulgast* (из), *juurest* (от), *tagant* (из-за) ja родительный *vastava* prepositsiooniga märgivad tegevuse alguskohta:

Laua alt jooksis koer välja. Из-под стола выбежала собака.

Üliõpilaste hulgast sõitsid mitmed uudismaale. Многие из студентов поехали на целину.

Opetaja astus laua juurest eemale. Учитель отошел от стола.

Maja tagant sõitis auto välja. Автомашина выехала из-за дома.

11. Genitiiv postpositsiooniga *jaoks, heaks* ja родительный prepositsiooniga *dlya*, ради *tähistavad* tegevuse otstarvet:

Nad korraldasid kõik selle sinu jaoks. Они устроили все это для тебя.

Vanemad töötasid minu heaks. Родители трудились ради меня.

12. Genitiiv, postpositsiooniga *pärast, tõttu, tagajärjel* ja родительный prepositsiooniga *из-за*, ради, вследствие *päitavad* tegevuse põhjust:

Poisid tulitsesid palli pärast. Мальчики ссорились из-за мяча.

Haiguse tõttu (pärast, tagajärjel) ei olnud ta loengul. Вследствие болезни он не был на лекции.

Peale nende on eesti genitiivil veel järgmised erinevad funktsioonid, mida vene keeles ei väljendata mitte родительный *käändega*.

1. Ainsuse genitiivis on olend või ese (totaalobjekt), millele

perfektiivse aspekti verbi tegevus on suunatud, vene keeles esineb see винительный käändes (akusatiivis):

Ode ostis endale uue raamatu. Сестра купила себе новую книгу.

Poiss ajas koera ära. Мальчик прогнал собаку.

2. Omastavas esineb absoluutne genitiiv, mis tähistab tud-partitsiibiga väljendatud tegevuse tõelist teostajat. Vene keeles sellele vastab творительный:

Venna kingitud saapad. Сапоги, подаренные братом.

3. Genitiiv näitab aega ja määra. Vene keeles sellele vastab винительный:

Isa töötas ühe nädala maal. Отец работал одну неделю в деревне.

Emal ostis liitri piima. Мать купила литр молока.

4. Genitiiv prepositsiooniga läbi, üle väljendab tegevuse suundumise kohta. Vene keeles sellele vastab винительный prepositsiooniga через:

Nad läksid läbi metsa. Они прошли через лес.

Noored sõitsid üle järve. Молодые поехали через озеро.

5. Genitiiv postpositsiooniga alla, peale, sisse tähistab tegevuse suundumise lõppkohta. Vene keeles sellele vastab винительный vastava prepositsiooniga:

Koer jooksis laua alla. Собака побежала под стол.

Kivi kukkus tee peale. Камень упал на дорогу.

Ta peitis kasti maa sisse. Он спрятал ящик в землю.

6. Genitiiv postpositsiooniga all (под), ees (перед), järel (за), kohal (над), taga (за), vahel (между) tähistab kohta, postpositsiooniga eel (перед) aga aega. Vene keeles sellele vastab творительный vastava prepositsiooniga:

Poiss istub puu all. Мальчик сидит под деревом.

Maia ees kasvab tamm. Перед домом растет дуб.

Poeg sammub isa järel. Сын шагает за отцом.

Lamp ripub laua kohal. Лампа висит над столом.

Maia taga on juurviljaaed. За домом находится огород.

Põõsaste vahel kasvab õunapu. Между кустами растет яблоня.

Loengu eel tuulutati auditooriumi. Перед лекцией проветрили аудиторию.

7. Genitiiv postpositsiooniga juures, otsas, peal tähistab kohta, postpositsiooniga ajal aega. Vene keeles sellele vastab предложный prepositsiooniga при, на, при:

Ta elab oma ema juures. Он живет при своей матери.

Poiss istub puu otsas. Мальчик сидит на дереве.

Ta magab palja maa peal. Он спит на голой земле.

See juhtus vanaisa ajal. Это случилось при дедушке.

Vene родительный omab samuti erinevaid funktsioone, mida eesti keeles ei väljendata genitiiviga. Põhilisemad neist on järgmised.

1. Родительный tähistab mõõdetavat ainet. Eesti keeles sellele vastab partitiiv:

Стакан воды.

Klaas vett.

Литр молока.

Liiter piima.

2. Родительный tähistab loendatavaid olendeid või esemeid. Eesti keeles sellele vastab partitiiv:

Четыре лампы.

Neli lampi.

Пять книг.

Viis raamatut.

3. Родительный esineb eitamise (net) ning eitava kõne puhul. Eesti keeles sellele vastab partitiiv:

У брата нет книги.

Vennal ei ole raamatut.

Я не пью сырой воды.

Ma ei joo keetmata vett.

4. Родительный tähistab olendi mõnd omadust, laadi. Eesti keeles sellele vastab partitiiv või komitatiiv:

Человек высокого роста. *Suurt kasvu (suure kasvuga) inimene.*

Мужчина крепкого телосложения. *Tugeva kehaehitusega mees.*

5. Родительный näitab ligikaudset vanust. Eesti keeles sellele vastab inessiiv:

Мужчина средних лет.

Keskmistes aastates mees.

6. Родительный käändes esineb ese või olend, kellega võrreldakse. Eesti keeles sellele vastab elatiiv:

Сестра старше брата.

Ode on vennast vanem.

Дерево выше бани.

Puu on saunast kõrgem.

7. Родительный tähistab tegevuse täpset aega. Eesti keeles sellele vastab adessiiv:

Учебные занятия начались первого сентября. *Õppetöö algas esimesel septembril.*

8. Родительный le prepositsiooniga vastab eesti keeles vahel teatav kääne ilma kaassõnata, nimelt:

inessiiv: hoones

внутри здания

elatiiv: toast

из комнаты

külmast

от холода

lõunast

с юга

allatiiv: tervisele

для здоровья

adessiiv: vennal

у брата

ablatiiv: laualt

со стола

translatiiv: puhkuseks

для отдыха

terminatiiv: metsani

до леса

abessiiv: raamatuta

без книги

9. Родительный käändele prepositsiooniga вдоль (piki), вне

(väljaspool), после (pärast), посреди (keset), против (vastu)	
vastab eesti keeles partitiiv vastava prepositsiooniga:	
вдоль реки	piki jõge
вне плана	väljaspool plaani
после обеда	pärast lõunat
посреди комнаты	keset tuba
против ветра	vastu tuult

Partitiiv (osastav) ja винительный.

Partitiiv ja винительный omavad nii ühtivaid funktsioone kui ka erinevaid.

Järgmistes funktsioonides ühtivad partitiiv ja винительный.

1. Mõlemad tähistavad lauses objekti (partitiiv partsiaalobjektis), misjuures verb esineb imperfektiivses aspektis (несовершенный вид):

Üliõpilane loeb raamatut. Студент читает книгу.

Traktor künnab põldu. Трактор пашет поле.

Kui selliseks objektiks lauses on ainenimetus, võib see vene keeles esineda родительный käändes:

Joo vett. Пей воды.

Emal ostis leiba ja piima. Мать купила хлеба и молока.

2. Partitiiv alati ja винительный sageli esinevad meeltetegevust, tundmust, tahtmist jne. väljendavate verbide puhul (partisaal-) objektina.

Sellised verbid on näiteks: armastama (любить), austama (уважать), himustama (жаждать), igatsema (тосковать), imetlema (восхищаться), kaitsma (защищать), kartma (бояться), katsuma (пробовать), kiitma (хвалить), kuulma (слышать), lootma (надеяться), mõistma (понимать), piisutama (нюхать), nägema (видеть), ootama (ждать), pooldama (поддерживать), puutuma (трогать), rõlgama (презирать), soovima (желать), tahtma (хотеть), tundma (чувствовать), vaatlema (наблюдать), vihkama (ненавидеть) jt.

Õpilased austavad õpetajat. Ученики уважают учителя.

Kaitsen oma kodumaad. Защищаю свою родину.

Vihkan vaenlasi. Ненавижу врагов.

3. Partitiiv ja винительный näitavad eseme osa või esemete ja olendite ebamäärast hulka, millele suundub imperfektiivse aspekti verbi tegevus:

Poiss sõi suppi, putru, piima, leiba ja võid. Мальчик ел суп, кашу, молоко, хлеб и масло.

4. Partitiiv eessõnaga vastu ja винительный prepositsiooniga o tähistavad eset tegevuse lõpp-punktina:

Poiss lõi oma jala vastu kivi. Мальчик ударил свою ногу о камень.

Ta põrkas vastu seina. Он стукнулся об стену.

Peale selle on partitiivil veel erinevaid funktsioone, mida vene keeles väljendatakse kas *именительный, родительный või дательный käändega*, ja nimelt:

1. Partitiivis esineb lauses partsiaalsubjekt. Vene keeles vastab sellele *именительный*:

Laual on leiba. Хлеб на столе.

2. Partitiiv väljendab lauses partsiaalpredikatiivi, millega väljendatakse subjektis avaldatud olendi liiki. Vene keeles sellele vastab *именительный või родительный* koos sõnadega *один из*:
Eduard Vilde on eesti kir- Эдуард Вильде — эстонский
janikkü. писатель (один из эстонских писателей).

3. Partitiiv partsiaalsubjektina tähistab olendit või eset, mille puudumist üldiselt konstateeritakse. Vene keeles sellele vastab *родительный*:

Raamatut ei ole laual. На столе нет книги.

Lapsi ei ole tänaval. На улице нет детей.

4. Partitiiv partsiaalobjektina eitavas lauses tähistab eset, millele verbi eitav tegevus suundub, vene keeles sellele vastab *родительный, teatava eseme puhul винительный*:

Ära loe raamatut! Не читай книги!

Ära loe seda raamatut. Не читай эту книгу.

Ma ei soovi praegu leiba. Я сейчас не хочу хлеба.

Katust veel ei ehitata. Еще не строят крышу.

5. Partitiiv märgib mõõdetavat ainet või loendatavaid olen-
deid ja esemeid. Vene keeles sellele vastab *родительный*:

Viis akent. Пять окон.

Liiter piima. Литр молока.

6. Partitiiv näitab millegi tunnust. Vene keeles on sel puhul *родительный*:

Tori tõugu hobune. Лошадь ториской породы.

7. Partitiiv prepositsiooniga *enne, peale, pärast* tähistab aega. Vene keeles esineb *родительный* prepositsiooniga *раньше, до, после*:

Isa tuli enne keskööd. Отец пришел раньше полуночи.

Ma jõudsin koju enne lõunat. Я прибыл домой до обеда.

Peale lõunat hakkas vihma sadama. После обеда пошел дождь.

8. Partitiiv prepositsiooniga *keset* väljendab kohta, vene keeles *родительный* prepositsiooniga *посреди*:

Mälestussammas seisab keset väljakut. Памятник стоит посреди площади.

9. Partitiiv prepositsiooniga *piki, põiki, vastu* tähistab suunda, vene keeles esineb *родительный* prepositsiooniga *вдоль, поперек, против*:

*Tee kulges piki nurme.
Põiki oja oli purre.*

Дорога шла вдоль нивы.
Поперек ручья находилась
перекладина.

Vastu tuult on raske käia. Против ветра тяжело хо-
дить.

10. Partitiiv prepositsiooniga *vastu* märgib aega, vene kee-
les on sel puhul дательный prepositsiooniga к:

Vastu õhtut läks taevast К вечеру небо закрылось
pilve. тучами.

11. Partitiiv prepositsiooniga *alla, mööda, päri* tähistab liik-
umise kohta ja suunda. Vene keeles on дательный prepositsioo-
niga по. *Mööda* võib esineda ka postpositsioonina:

Alla tuult on kerge minna. По ветру легко идти.

Mööda teed (teed mööda) По дороге едет автомобиль.
sõidab auto.

Me sõitsime päri voolu. Мы ехали по течению.

Vene винительный'l on veel omaette erilisi funktsioone, mida
eesti keeles ei väljendata partitiiviga.

1. Винительный tähistab lauses ka perfektivse aspekti verbi
objekti, millele eesti keeles vastab totaalobjekt nominatiivis või
genitiivis:

Купил себе нужные книги.

Ostsin endale vajalikud raamatud.

Прочтите эту книгу.

Lugege see raamat läbi.

Ребенок съел хлеб.

Laps sõi leiva ära.

Мальчик прочитал бы книгу.

*Poiss oleks raamatu läbi
lugenud.*

Он якобы съел кашу и ушел.

*Ta olevat pudru ära söönud
ja lahkunud.*

2. Винительный prepositsiooniga за tähistab tegevuse põhjust
või olendit, kelle asemel tegeldakse. Eesti keeles on sel puhul
genitiiv postpositsiooniga *eest, asemel*:

Его похвалили за успеваемость.

Teda kiideti edukuse eest.

Сделайте это за брата.

Tehke seda venna asemel.

3. Винительный prepositsiooniga под, через märgib tegevuse
aega. Eesti keeles sellele vastab genitiiv postpositsiooniga *eel*,
pärast:

Под вечер мы подъехали к
городу.

Õhtu eel me jõudsime linna.

Через год мы уже на работе.

Aasta pärast oleme juba tööl.

4. Винительный prepositsiooniga в, за, под, через avaldab
tegevuse kohta või suunda. Eesti keeles tarvitatakse sel puhul
genitiivi prepositsiooniga *üle* või postpositsiooniga *pihta, taha*,
alla, kaudu:

Он стучит в дверь.

Ta koputab ukse pihta.

Солнце спряталось за тучу. *Päike peitus pilve taha.*
Мальчик уронил книгу под *Poiss pillas raamatu laua*
стол. *alla.*

Рабочие построили мост через *Töölised ehtasid silla üle*
реку. *jõe.*

Мы поехали в Москву через *Me sõitsime Moskvasse Le-*
Ленинград. *ningradi kaudu.*

5. Винительный prepositsiooniga через tähistab tegevuse *postpositsiooniga läbi:*
suunda. Eesti keeles on elatiiv

Рабочие построили дорогу че- *Töölised ehtasid tee met-*
рез лес. *sast läbi.*

6. Винительный prepositsiooniga в, на tähistab eset, mille *alatiiv (alale-*
pinnale tegevus suundub. Eesti keeles esineb *ütlev):*

Они поехали в море. Они *Nad sõitsid merele.*
поехали на море.

Положи руки на стол. *Pane käed lauale.*

7. Винительный prepositsiooniga в tähistab tegevuse aega, *essõnaga* на tegevuse kohta. Eesti keeles on sel puhul *adessiiv:*
Брат в среду поедет в де- *Vend sõidab kolmapäeval*
ревню. *maale.*

Мы ходили на озеро. *Me käisime järvel.*

8. Винительный prepositsiooniga на väljendab tegevuse kes- *tust, kuna* eesti keeles tarvitatakse translatiivi (saavat):

Я уеду в деревню на неделю. *Ma sõidan nädalaks maale.*

9. Винительный prepositsiooniga по tähistab ajalist piiri, *eesti keeles* ага on terminatiiv (rajav):

Отчет составлен по первое *Aruanne on koostatud esi-*
число. *mese kuupäevani.*

Niisiis tarvitatakse vene винительный puhul ohtrasti prepo- *sitsioone.*

Illatiiv (sisseütlev).

Vene keeles puudub illatiivile vastav kääne. Selle funktsioone *asendab* põhiliselt винительный prepositsiooniga в, vahel ka *за, на.*

Eesti illatiiv väljendab järgmisi funktsioone:

1. Illatiiv märgib eset, millesse või kuhu teatav tegevus *suundub.* Vene keeles esineb sel korral винительный prepositsioo- *niga в:*

Isa sõitis linna.

Отец поехал в город.

Emal kallas vee pudelisse. *Мать налила воду в бутыл-*
ку.

2. Illatiiv tähistab olukorda, millesse olend või ese teatava *tegevusega* satub. Vene keeles on siis винительный prepositsioo- *niga в, на:*

Naaber sattus kitsikusse. Сосед попал в тупик.
Raamat tõlgiti vene keelde. Книгу перевели на русский язык.

3. Illatiiv näitab aja perioodilist kestust. Vene keeles tuleb tarvitada винительный'd prepositsiooniga в:

päevast päeva — изо дня в день

aastast aastasse — из года в год

4. Illatiiv tähistab eset, millega astutakse kõige lähemasse kokkupuutesse. Vene keeles on siis винительный prepositsiooniga за või seda funktsiooni väljendatakse ka leksikaalselt:

Me istusime lauda. Мы сидели за стол.

Ma panin pintsaku selga, Я надел пиджак (оделся),

saapad jalga, mütsi pähe обулся, надел шапку и пер-

ja kindad kätte. чатки.

5. Illatiiv tähistab olendit või eset, millesse suhtutakse. Vene keeles sellele vastab винительный prepositsiooniga в või дательный prepositsiooniga к:

Ta armus noormehesse. Она влюбилась в молодого человека.

Oma sõpradesse suhtub ta lugupidamisega. К своим друзьям он относится с уважением.

See ei puutu minusse. Это ко мне не касается.

Inessiiv (seesütlev) ja предложный.

Eesti inessiivile üldjoontes vastab vene предложный, kuid viimase kasutamises esineb erinevusi.

Esitame kõigepealt nimetatud käänete ühtsed funktsioonid.

1. Inessiiv ja предложный prepositsiooniga в, mõnel puhul ka на, tähistavad kohta, milles midagi on või tehakse:

Me istusime toas. Мы сидели в комнате.

Isa töötab tehases, vend aga vabrikus. Отец работает в заводе, а брат на фабрике.

2. Inessiiv ja предложный prepositsiooniga в, на näitavad olukorda, milles olend või ese on:

Tuba on korras. Комната в порядке.

Raamat on kirjutatud eesti keeles. Книга написана на эстонском языке.

3. Inessiiv ja предложный prepositsiooniga в märgivad tegevuse või oleku kestusaega:

Nädalas on seitse päeva. В неделе семь дней.

4. Inessiiv ja предложный prepositsiooniga на või творительный eessõnaga за tähistavad eset, millega ollakse kõige lähemas, otseses kokkupuutes:

Istume lauas ja lõunastame. Сидим за столом и обедаем.

Õunad on veel puus. Яблоки пока еще на дереве.

Tal on sõrmus sõrmes. У него кольцо на пальце.

Erandjuhtumel vastab inessiivile творительный prepositsiooniga под:

Lamp ripub laes. Лампа висит под потолком.

Vahel väljendatakse inessiivi mõistet vene keeles leksikaalselt:

Mul on pintsak seljas ja saapad jalas. У меня надет пиджак и обуты сапоги.

Vene предложный väljendab peale selle veel erinevaid funktsioone.

1. Ta märgib prepositsiooniga при, на olendit või eset, mille läheduses, juures, peal, otsas või kelle ajal tegevus toimub. Eesti keeles sellele vastab genitiiv tagasõnaga *juures, peal, otsas, ajal*: Он сидел при окне. *Ta istus akna juures.*

Книга лежит на столе. *Raamat on laua peal.*

Мальчик сидит на дереве. *Poiss istub puu otsas.*

2. Предложный prepositsiooniga о tähistab olendit (eset), kellest räägitakse või mõeldakse. Eesti keeles on sel puhul elatiiv:

Брат рассказал мне о школе. *Vend jutustas mulle koolist.*

3. Предложный prepositsiooniga на nimetab eset, mille pinal tegevus toimub. Eesti keeles sellele vastab adessiiv (alalütlev):

Отец работает на поле. *Isa töötab põllul.*

4. Предложный prepositsiooniga в tähistab mingi sündmuse aega. Eesti keeles tarvitatakse sel puhul adessiivi:

Это было в прошлом году. *See oli möödunud aastal.*

Лидия Койдула родилась в 1843 году. *Lydia Koidula sündis 1843. aastal.*

Niisiis on предложный oma funktsioonidelt laiem kui eesti inessiiv.

Elatiiv (seestütlev).

Eesti elatiivile vastavat käännet vene keeles ei leidu. Tema funktsioone väljendatakse vene keeles peamiselt родительный'ga, millega sageli kaasnevad prepositsioonid из, от, с, из-за.

Millised funktsioonid on eesti elatiivil?

1. Elatiiv tähistab kohta, millest tegevus väljub, või vahe-maa alguspunkti. Vene vaste: родительный prepositsiooniga из ja от:

Võtsin raamatu kapist. Взял книгу из шкафа.

Jõest voolab vesi merre. Из реки вода течет в море.

Tallinnast Leningradini От Таллина до Ленинграда
on 361 km. да 361 километр.

2. Elatiiv märgib olukorda, millest vabanetakse. Vene keeles sellele vastab родительный prepositsiooniga от:

Sõber paranes raskest Друг выздоровел от тяжелой
haigusest. болезни.

3. Elatiiv nimetab tegevuse põhjust. Vene keeles on ka sel puhul родительный prepositsiooniga от:

Laps värises külmast. Ребенок дрожал от холода.

4. Elatiiv tähistab eseme materjali. Vene keeles sellele vastab predikatiivina родительный prepositsiooniga из- või atribuudina adjektiivis vorm:

Maja on kivist. Дом из камней.

Kivist maja Каменный дом

5. Elatiiv märgib eset või olendit, kellega võrreldakse. Vene keeles sellele vastab родительный:

Mina olen oma vennast vanem. Я старше своего брата.

6. Elatiiv tähistab olendit, kellest midagi saab. Vene keel tarvitab родительный'd prepositsiooniga из:

Temast sai (tuli) tubli töomees. Из него вышел хороший работник.

7. Elatiiv, ka tagasõnaga *peale, saadik*, tähistab tegevuse aja algpunkti. Vene keeles sellele vastab родительный prepositsiooniga с:

Hommikust õhtuni oli ilus ilm. С утра до вечера была чудная погода.

Hommikust peale on ilus ilm. С утра стоит прекрасная погода.

Hommikust saadik oleme instituudis. С утра мы в институте.

8. Elatiiv nimetab eset, mille kõige lähemast kokkupuutest eemaldutakse. Vene keel nõuab sel puhul родительный'd prepositsiooniga с, из-за või väljendab seda leksikaalselt:

Ounad kukkusid puust maha. Яблоки упали с дерева.

Lõpetasime õhtusöögi ja tõusime lauas. Мы окончили ужин и встали из-за стола.

Ma võtsin palitu seljast, mütsi peast, kindad käest ja läksin tuppa. Я снял пальто, шапку, перчатки и вошел в комнату.

9. Elatiiv esineb keelamise puhul partitiivi funktsioonis. Vene keeles tuleb tarvitada винительный'd:

Mis te koerast torgite! Что вы дразните собаку!

10. Elatiiv tähistab tegevuse suunda. Vene keeles sellele vastab винительный kääne prepositsiooniga через:

Jõest me läksime jala läbi. Через реку мы прошли пешком.

11. Elatiiv esitab olendit või eset, millest räägitakse või mõeldakse. Vene keeles on предложный prepositsiooniga o: Isa jutustas meile sageli Suu- Отец рассказывал нам часто о rest Isamaasõjast. Великой Отечественной войне.

Allatiiv (alaleütlev) ja дательный.

Eesti allatiivile põhiliselt vastab vene дательный, kuid ei puudu ka mõned erinevused.

Nende ühtsed funktsioonid on järgmised:

1. Mõlemad tähistavad adressaati, isikut või olendit, kellele tegevus suundub:

Üliõpilasele määrati stipendium. Студенту назначили стипендию.

Ode saatis vennale kirja. Сестра послала брату письмо.

2. Allatiiv, ka postpositsiooniga vastu, ja дательный prepositsiooniga к, навстречу märgivad tegevuse kohta, eesmärki:

Lind lendas aknale. Птичка прилетела к окну.

Ema sõitis pojale vastu. Мать поехала навстречу сыну.

3. Allatiiv prepositsiooniga tänu, vastavalt ja дательный prepositsiooniga благодаря, согласно tähistavad tegevuse põhjust: Tänu vennale õnnestus mul koju sõita. Благодаря брату удалось мне поехать домой.

Vastavalt korraldusele asusime teele. Согласно распоряжению мы отправились в путь.

Esineb juhtumeid, kus eesti allatiivile ei vasta vene дательный:

1. Allatiiv tähistab eset või olukorda, mille pinnale või millesse tegevus suundub. Vene keeles sellele vastab винительный prepositsiooniga на:

Me sõitsime põllule. Мы поехали на поле.

Vend läks tööle. Брат пошел на работу.

2. Allatiiv märgib tegevuse eesmärki. Vene keeles on творительный prepositsiooniga за:

Me läksime seenele. Мы пошли за грибами.

Lapsed sõitsid marjule. Дети поехали за ягодами.

3. Allatiiv näitab olukorda, millesse tegevus siirdub. Vene keeles väljendatakse seda leksikaalselt:

Ode läks mehele. Сестра вышла за муж.

Nägu tõmbus naerule. На лице появилась улыбка.

Teiselt poolt, on juhtumeid, kus vene дательный'le ei vasta eesti allatiiv. Peatume neil lähemalt.

1. Дательный prepositsioonidega благодаря, вопреки, по, согласно tähistab tegevuse direktiivilist suhet. Eesti keeles tuleb tarvitada genitiivi postpositsiooniga *tõttu, kiuste, järgi, kohaselt*:
Благодаря весенним *Kevadiste vihmade*
дождям урожай был бо- *tõttu oli lõikus rikkalik.*
гатый.

Вопреки всем трудно- *Kõigi raskuste kiuste*
стям мы выполнили зада- *me täitsime ülesande.*
ние.

Все пошло по плану. *Kõik läks plaani järgi.*
Согласно распоряже- *Rektori korralduse ko-*
нию ректора студенты *haselt sõitsid üliõpilased*
осенью поехали в колхоз. *sügisel kolhoosi.*

2. Дательный prepositsiooniga к tähistab kohta, kuhu tege-
vus suundub. Eesti keeles on sel puhul genitiiv postpositsiooniga
juurde:

Он подошел к столу. *Ta astus laua juurde.*

3. Дательный prepositsiooniga по tähistab kohta, kus tege-
vus toimub. Eesti keeles esineb partitiiv kaassõnaga *mööda*.
По дороге мчится тройка. *Teed mööda (mööda*
teed) kihutab tõld.

4. Дательный tähistab olendit, keda aidatakse. Eesti keel
põuab siin partitiivi:

Дети помогали матери. *Lapsed aitasid ema.*

5. Дательный näitab olendit, kellele aidatakse midagi teha.
Eesti keeles tarvitatakse adessiivi (alalütlevat):

Сестра помогала брату ко- *Ode aitas vennal heina*
сить сено. *niita.*

6. Дательный nimetab kästud, lubatud, lastud, võimaldatud
või keelatud tegevuse teostajat. Eesti keeles sellele vastab ades-
siiv või partitiiv:

Отец приказал сыну поехать *Isa käskis pojale (poega)*
в деревню. *maale sõita.*

7. Дательный tähistab mingis olukorras olijat. Eesti keel
põuab siin adessiivi:

Ребенку холодно. *Lapsel on külm.*

8. Дательный prepositsiooniga по märgib tegevuse põhjust.
Eesti keeles sellele vastab adessiiv:

По приказу отца сын по- *Isa käsul sõitis poeg maale.*
ехал в деревню.

9. Дательный prepositsiooniga к tähistab tegevuse eesmärki
või tähtaega. Eesti keeles on sel puhul translatiiv (saav):

Он прибыл к вечеру. *Ta saabus õhtuks.*

10. Дательный prepositsiooniga по tähistab periodilist, kor-
duvat tähtaega. Eesti keeles sel puhul esineb *ti-lõpuline* adverb:

Директор принимает по по- *Direktori kõnetunnid on es-*
 недельникам, средам *maspäeviti, kolma-*
 и пятницам. *päeviti ja reedeti.*

Adessiiv (alalütlev).

Eesti adessiivile vastavat käänet vene keeles ei ole. Adessiivi funktsioone vene keeles väljendavad peaaegu kõik käanded peamiselt prepositsioonidega.

Eesti adessiivil on rohkesti funktsioone.

1. Adessiiv näitab eset või olendit, kes midagi omab. Vene keeles vastab sellele родительный prepositsiooniga у:

Hirmul on suured silmad. У страха глаза велики.

Vennal oli huvitav raamat. У брата была интересная книга.

Mõlemas keeles on võimalik ka teistsugune väljendus:

Vend omab huvitavat raamatut. Брат имеет интересную книгу.

2. Adessiiv tähistab eset, mille läheduses või juures tegevus toimub. Vene keeles on siin samuti родительный prepositsiooniga у:

Me õngitsesime järvel kalu. Мы удили рыбу у озера.

3. Adessiiv märgib tegevuse daatumit, samuti ka tegevuse perioodilist aega. Vene keel nõuab родительный'd, perioodilise aja puhul aga предложный'd prepositsiooniga в:

Juhan Liiv sündis kolmekümnendal aprillil 1864. aastal. Юхан Лийв родился тридцатого апреля 1864 года.

Koidula elas XIX sajandil. Койдула жила в XIX веке.

4. Adessiiv tähistab mingis olukorras olijat. Vene keeles on дательный:

Lapsel on külm. Ребенку холодно.

5. Adessiiv väljendab tegevuse põhjust. Vene keeles tarvita- take дательный'd prepositsiooniga по:

Kolhoosi esimehe ülesandel käis raamatupidaja linnas. По заданию председателя колхоза бухгалтер съездил в город.

6. Adessiiv avaldab kästud, lubatud, lastud, võimaldatud või keelatud tegevuse teostajat. Vene keeles on sel puhul дательный:

Isa käskis vennal minna ajalehte tooma. Отец приказал брату принести газету.

7. Adessiiv tähistab tegevuse eesmärki. Vene vaste: винительный prepositsiooniga на ja творительный prepositsiooniga за:

Üliõpilane käis suvel tööl. Студент ходил летом на работу.

Lapsed olid marjul. Дети были за ягодами.

8. Adessiiv märgib tegevuse aega üldiselt. Vene keeles sellele vastab творительный (adverbina):

Suvel olin ma maal. Летом я был в деревне.

9. Adessiiv tähistab eset, mille pinnal midagi on või toimub. Vene keeles tarvitatakse предложный'd prepositsiooniga на:

Lamp on laual. Лампа находится на столе.

Ta töötab põllul. Он работает на поле.

10. Adessiiv tähistab tegevuse viisi, laadi. Vene keeles väljendatakse seda leksikaalselt:

Naerataval näol tuli ta meile vastu. Он встретил нас с улыбкой на лице.

Ablatiiv (alaltütlev):

Ablatiivile vastavat käännet vene keeles ei ole. Tema funktsioone väljendab родительный prepositsioonidega от, с ja у.

Eesti ablatiiv omab järgmisi funktsioone:

1. tähistab olendit, kellelt midagi saadakse. Vene keeles on sel puhul родительный prepositsiooniga от:

Ma sain vennalt kirja. Я получил от брата письмо.

2. märgib kohta, mille juurest tegevus eemaldub. Vene keeles sellele vastab родительный prepositsiooniga от:

Me tulime jõelt. Мы пришли от реки.

3. näitab olendit või eset, kellelt või millelt midagi eraldatakse. Vene keeles on siin родительный prepositsiooniga с, у:

Lapselt võeti nuga ära. У ребенка отобрали нож.

On kadunud maapinnalt. Исчез с лица земли.

4. tähistab eset, mille pinnalt tegevus eemaldub. Vene keeles sellele vastab родительный prepositsiooniga с.

Isa tuli põllult. Отец пришел с поля.

Õde võttis raamatu laualt. Сестра взяла книгу со стола.

Translatiiv (saav).

Vastava käände puududes väljendavad translatiivi funktsioone vene keeles neli käännet, nagu selgub allpool.

1. Eesti translatiiv määrab aega, kui kauaks midagi tehakse. Vene keeles on sel puhul родительный prepositsiooniga на:

Vend lahkus neljaks päevaks. Брат отлучился на четыре дня.

2. Translatiiv näitab tegevuse lõpptähtaega. Vene keeles sellele vastab дательный prepositsiooniga к:

Isa tuli õhtuks tagasi. Отец возвратился к вечеру.

3. Translatiiv tähistab tegevuse otstarvet (milleks midagi kasutatakse või milleks miski muudetakse). Vene keel kasutab sel juhtumil винительный'd prepositsiooniga v:

Liha kasutame toiduks. Мясо употребляем в пищу.
Palgid lõigati laudadeks. Бревна распилили в доски.

4. Translatiiv märgib olukorda, omadust või elukutset, milleks keegi või miski saab, jääb, on või oli. Vene keel väljendab seda творительный'ga:

Ilm muutus ilusaks. Погода стала прекрасной.

Juhan on kolhoosis esimeheks. Юхан состоит председателем колхоза.

Vend jäi kolhoosnikuks. Мой брат остался колхозником.

Essiiv (olev).

Vene keeles puudub ka essiivile vastav kääne. Selle funktsioone väljendatakse põhiliselt творительный'ga.

1. Kui essiiv tähistab elukutset või olukorda, milles tegeldakse, siis vene keeles tarvitatakse творительный'd:

Isa töötab haiglas arstina. Отец работает в больнице врачом.

Lapsena (lapsepõlves) elas ta maal. Ребенком (в детстве) он жил в деревне.

2. Essiiv märgib tegevuse viisi (võrdlus-eset). Vene keeles ka sel puhul on творительный:

Ta käitub poisikesena. Он ведет себя мальчишкой.

Terminatiiv (rajav).

Ka terminatiivile vastav kääne puudub vene keeles. Eesti keeles terminatiiv väljendab tegevuse ruumilist ja ajalist piiri. Vene keeles sellele vastab родительный prepositsiooniga до:

Ma jõudsin sillani. Я дошел до моста.

Me iõötasime õhtuni. Мы работали до вечера.

Abessiiv (ilmaütlev).

Abessiivile vastavat käänet vene keeles ei ole.

1. Eesti keeles tähistab ta olendi või eseme puudumist. Vene keel kasutab родительный'd prepositsiooniga без:

Ta sõitis linna (ilma) isata. Он поехал в город без отца.

Raamatuteta ei saa õr-pida. Без книг невозможно учиться.

2. Abessiiv tähistab ka tunnuse puudumist. Sel puhul on vene keeles eitav adjektiiv:

Südameta inimene

Бессердечный человек

Komitatiiv (kaasaütlev) ja творительный.

Eesti komitatiivile vene keeles põhiliselt vastab творительный, suuremalt osalt prepositsiooniga с ja nimelt järgmistel juhtumitel:

1. Kui komitatiiv märgib tegevuse vahendit; творительный esineb ilma prepositsioonita:

Kolhoosnik kündis põldu traktoriga.

Колхозник пахал поле трактором.

Me kirjutame sulle ja pliiaitsiga.

Мы пишем пером и карандашом.

2. Kui komitatiiv tähistab olendit, kelle osavõtul tegevus toimub; seejuures esineb творительный prepositsiooniga с.

Õhtul läks isa pojaga teatrisse.

Отец с сыном пошел вечером в театр.

3. Kui komitatiiv nimetab tegevuse olukorda; творительный esineb samuti prepositsiooniga с:

Sõber võeti rõõmuga vastu.

Друга встретили с радостью.

4. Kui komitatiiv tähistab olendi või eseme tunnust; ka siin on творительный prepositsiooniga с.

Rebane on pika sabaga loom.

Лисица — животное с длинным хвостом.

Eesti komitatiivil on veel eriline funktsioon: tähistab tegevuse kestuseks vajalikku aega. Vene keeles sellele vastab родительный prepositsiooniga в течение:

Kirjanik kirjutas oma teose valmis kahe aastaga.

Писатель написал произведение в течение двух лет.

Teiselt poolt esineb juhtumeid, kus vene творительный'le ei vasta eesti komitatiiv.

1. Творительный tähistab passiivi (страдательный залог) verbi tegevuse tõelist teostajat. Eesti keeles sel puhul esineb absoluutne genitiiv:

Сапоги, подаренные братом.

Venna kingitud saapad.

2. Творительный prepositsiooniga за, между, над, перед, под tähistab tegevuse kohta. Eesti keeles sobib sel puhul genitiiv postpositsiooniga taga, järel, vahel, hulgas, kohal, ees, all:

За рекой простирается поле. Сын шагнул за отцом.

Jõe taga laiub põld. Poeg sammus isa järel.

Река течет между горами.	<i>Jõgi voolab mägede vahel.</i>
Он жил между нами.	<i>Ta elas meie hulgas.</i>
Над лесом летит самолет.	<i>Metsa kohal lendab lennuk.</i>
Перед домом большой сад.	<i>Maja ees on suur aed.</i>
Под деревом стояла скамейка.	<i>Puu all seisis pink.</i>

3. Творительный prepositsiooniga перед märgib ajalist suhet. Eesti keeles tuleb tarvitada genitiivi postpositsiooniga eel või partitiivi prepositsiooniga enne:

Перед собранием зайду к вам.	<i>Koosoleku eel (enne koosolekut) astun teile sisse.</i>
------------------------------	---

4. Творительный tähistab lauses indirektset objekti (kaudsihitist) otsese sihitise tähenduses peamiselt verbide puhul: владеть, заниматься, интересоваться, командовать, наслаждаться, руководить, управлять. Eesti keeles vastab sellele partitiiv:

Он хорошо владеет русским языком.	<i>Ta oskab hästi vene keelt.</i>
Сестра наслаждается музыкой.	<i>Õde naudib muusikat.</i>

5. Творительный adverbina tähistab tegevuse aega. Eesti keeles esineb siis adessiiv:

Летом они жили в деревне.	<i>Suvel elasid nad maal.</i>
---------------------------	-------------------------------

6. Творительный prepositsiooniga за märgib tegevuse põhjust. Eesti keeles on sel puhul adessiiv:

За отсутствием чернил пришлось писать карандашом.	<i>Tindi puudusel tuli kirjutada pliiatsiga.</i>
---	--

7. Творительный tähistab endist, ajutist elukutset või milleks keegi saab või jääb. Eesti keel nõuab translatiivi:

Он стал учителем.	<i>Ta hakkas õpetajaks.</i>
-------------------	-----------------------------

8. Творительный väljendab kestva elukutset või tegevuse viisi. Eesti keeles sobib essiiv:

Отец работает в больнице врачом, а мать в школе учительницей.	<i>Isa töötab haiglas arstina, aga ema koolis õpetajana.</i>
---	--

Осенью птицы улетят стаяй.	<i>Sügisel lendavad linnud ära parvena.</i>
----------------------------	---

9. Творительный prepositsiooniga с tähistab tegevuse viisi. Eesti keeles sellele vastavad instruktiivi säilinud vormid:

Испуганная девочка стояла с открытым ртом. *Ehmunud tüdruk seisis am- muli sui.*
 Он был с голыми руками и. *Ta oli paljakäsi.*
 Он бежал с закрытыми глазами. *Ta jooksis kinnisilmi.*

Liitnimisõnad.

Liitnimisõnu esineb mõlemas keeles. Eesti keeles on liitsubstantiivi täiendsõna tavaliselt nominatiivis ja genitiivis (raud/nael, laulu/lind). Vene keeles paigutatakse liitsubstantiivi täiend- ja põhisõna vahele sidehäälik *e* või *o* (сено/кос, земле/мер). Leidub liitnimisõnu ka ilma sidevokaalita (Ленин/град, пяти/летка).

Eestikeelsele liitsubstantiivile, mille täiendsõna on genitiivis, vastab tavaliselt vene keeles liitsõna:

jalakäija	пешеход	maavärisemine	землетрясение
keeleteadlane	языковед	masinaehitus	машиностроение
laevamehhaanik	судомеханик	puurajaja	дровосек
lumesadu	снегопад	veevärk	водопровод

Nominatiivse liitumise puhul on vene keeles tavaliselt täiend- sõnaks relatiivne adjektiiv, sageli esineb eesti liitsõna asemel ka liitnimisõna:

kuldsõrmus	золотое кольцо	aedmaasikas	клубника
raudtee	железная дорога	kingsepp	сапожник
sügiskülv	осенний сев	laudlina	скатерть

Ka vene liitsubstantiivile võib eesti keeles vastata liitsõna, nagu паровоз vedur, пароход aurik, самолет lennuk.

Eesti keeles leidub liitsubstantiive hulga rohkem kui vene keeles.

Substantiivi sufiksud.

Niihästi eesti kui ka vene keeles tuletatakse substantiive sufiksrite abil.

Substantiivide sufiksud jagunevad kahte rühma:

1. Sufiksud, millede abil tuletatakse substantiive mitmesugu- seist sõnaliikidest:

elama: *elu* — *elamu* — *elanik* — *elajas*

жить: жизнь — жилище — житель — животное

2. Sufiksud, millede abil tuletatakse substantiividest uusi substantiive, mis tähendavad samu olendeid või esemeid mis

põhisõnadki, kuid uue tähendusliku varjundiga (meelitus, vähen-
dus, põlastus):

poiss: *poisike* — *poisikene* — *poisu*
дом: домик — домишко — домище

I. Põhilised sufiksivõtteid substantiivide tuletamiseks mitmesu-
gustest sõnaliikidest on järgmised:

1. *-ik*: tuletatakse substantiivi verbist, noomenist ja abisõ-
nast. Vene keeles esinevad sufiksivõtteid *-ник*, *-ак*, *-як*, *-ец*:

kuusik	ельник	männik	сосняк
lüksik	подошник	tammik	дубняк
pealik	вожак	jooksik	беглец
kehvik	бедняк	lemmik	любимец

2. *-nik*: tuletatakse substantiivi, mis peamiselt tähendavad
isikut elamisviisi tunnusega. Vene keeles on sääraseiks sufiksi-
võtteid *-ник*, *-тель*, *-ец*, *-щик*:

aednik	садовник	elanik	житель
kolhoosnik	колхозник	kirjanik	писатель
kunstnik	художник	omanik	владелец
ratsanik	всадник	laevnik	корабельщик

3. *-ja*: tuletatakse verbaalnoomeneid (tegijanimed) verbidest.
Vene keeles esinevad põhiliselt sufiksivõtteid *-тель*, *-ец*, *-арь*, *-ун*:

õpetaja	учитель	kündja	пахарь
lugeja	читатель	niitja	косарь
võitleja	боец	jooksja	бегун

4. *-lane*: tuletatakse substantiivi peamiselt noomeneist; tuletis
tähendab isikut rahvuselt, elukohalt või elukutselt. Vene keel
tuletatakse seda sufiksivõtteid *-ец*, *-ин*, *-ич* abil:

eestlane	эстонец	tatarlane	татарин
kiievlane	киевлянин	moskvalane	москвич
inglane	англичанин	prantslane	француз

5. *-line*: tuletatakse substantiivi noomeneist; tuletis märgib
isikut, kes ajutiselt miski või kuskil on. Vene keeles esineb siin
sageli leksikaalne väljend:

heinaline	косарь	pulmaline	участник свадьбы
piduline	участник праздника	seeneline	собиратель грибов

6. *-ist* (*-ист*): esineb rahvusvahelistes sõnades isiku sufik-
sina:

kommunist	коммунист	sotsialist	социалист
marksist	марксист	ökonomist	экономист

7. *-ur*: tuletatakse substantiivi verbidest ja noomeneist; tuletis
tähendab isikut elukutselt või eset rakenduslikult. Vene kee-
les on nende tuletiste vasted väga mitmekesiste sufiksivõtteid:

sõdur	боец	kangur	ткач
lendur	летчик	kahjur	вредитель

rändur	путешественник	valvur	сторож
nuuskur	сыщик	kaevur	шахтер
kalur	рыбак	vedur	паровоз

8. *-tar, -nna*: tuletis tähistab naisisikut. Vene keeles on vasteteks *-ниц-, -иц-, -к-*:

õpetajanna	учительница	eestlanna	эстонка
kaunitar	красавица		

9. *-kond*: tuletatakse substantiive noomeneist; tuletis väljendab mingit kogu piirkonnaga. Vene keeles vastab *-ств-*:

õpetajaskond	учительство	ühiskond	общество
üliõpilaskond	студенчество	teekond	путешествие

10. *-stik*: tuletatakse substantiive noomeneist; tuletis näitab esemete kogu. Vene keeles on leksikaalsed vastad:

laevastik	флот	põõsastik	кустарник
maastik	местность	saarestik	архипелаг
puiestik	парк	sõnastik	словарь

11. *-mine*: tuletatakse verbaalnoomeneid (teonimesid) verbidest. Vene keeles esinevad sufiksids *-ани-, -ени-, -ти-, -ств-*:

kirjutamine	писание	saabumine	прибытие
laulmine	пение	põgenemine	бегство

12. *-us*: tuletatakse substantiive verbidest ja noomeneist; tuletis tähendab tegevuse saadust, selle üksikjuhtumit, omadust, mõtteid. Vene sufiksids *-еть, -ость, -ств-, -ин-, -ет-, -от-*:

julgus	смелость	rikkus	богатство
kiirus	скорость	suurus	величина
poorus	молодость	viletsus	нищета
vaesus	бедность	headus	доброта
aiandus	садоводство	puhtus	чистота

13. *-la*: tuletatakse substantiive noomeneist ja verbidest; tuletis tähendab kohta või hoonet teatavaks otstarbeks. Vene keel moodustab vastavaid tuletisi sufiksids *-н-, -ник* abil:

penila	псарня	kanala	курытник
ujula	купальня	sigala	свинарник

14. *-ism* (-изм): esineb rahvusvahelistes sõnades; erinevus hääldamises:

leninism	ленинизм	marksism	марксизм
kommunism	коммунизм	sotsialism	социализм

15. *-tsioon* (-ци-): esineb rahvusvahelistes sõnades:

konstitutsioon	— конституция
instruktsioon	— инструкция

16. *-uur* (-ура): esineb rahvusvahelistes sõnades:

aspirantuur	аспирантура	kultuur	культура
-------------	-------------	---------	----------

II. Eriliste sufiksrite abil tuletatakse substantiividest nimi- sõnu uue tähendusvarjundiga; selliste sufiksitena esinevad:

1. *-ke (-kene)*, *-u-*: tuletatakse vähendava ja hellitava tähendusega nimisõnu, näiteks *emake (emakene)* мамочка, мамаша, *pojake, pojuke* сынок, сыночек, *poisu* мальчишечка. Vene keel on sellistelt sufiksilt rikkam, nimelt esinevad vene keeles:

-ик:	столик	lauake	-ок:	ветерок	tuuleke
-чик:	стаканчик	teeklaasike	-еньк-:	маменька	emake
-к-:	головка	peake	-ц-:	письмецо	kirjake
-ечк-:	чашечка	tassike	-ушк-:	коровушка	lehmake
-ичк-:	сестричка	õeke	-юшк-:	дядюшка	onuke
-очк-:	палочка	kerpike	-ышк-:	солнышко	päikseke

2. *-ar*, *-ard*: tuletatakse halvustava, põlastava tähendusega nimisõnu. Vene keeles on vastavaiks sufikseiks *-ишк-*, *-ёнк-*, *-онк-*:

joomar	пьяница	домишко	majaloks
söömar	обжора	городишко	vilets linnake
roimar	преступник	избенка	hurtsik
jahvard	болтун	книжонка	va raamatuke
käpard	растяпа	мальчишка	poisinolk
logard	лодырь	мальчонка	poisivolask
		мужичонка	vilets mehike

3. *-иш-*: tuletatakse vene keeles suurendava tähendusega nimisõnu. Eesti keeles puudub vastav sufiks, kuid seda tähendust on võimalik leksikaalselt väljendada:

домище	hiiglamaja	ручища	käepurakas
бревнище	palgiõmakas	головища	peakolakas

2. ADJEKTIIV.

Niihästi eesti kui ka vene keeles jagunevad adjektiivid (omadussõnad) kahte liiki:

1. *kvalitatiivsed* (omaduslikud качественные): *ilus* красивый, *tugev* сильный, *terve* здоровый, *hea* хороший, *laisk* ленивый.

2. *relatiivsed* (suhtelised относительные): *kevadine* весенний, *talvine* зимний, *kuldne* золотой, *raudne* железный, *kõrge* высокий.

Vene keeles esineb veel kolmas liik:

3. *possessiivsed* (omastavad притяжательные): *дедушкин* (дом), *сестрина* (книга), *дядино* (письмо). Possessiivsed adjektiivid eesti keeles puuduvad. Nende asemel esineb substantiivi genitiiv: *vanaisa maja*, *õe raamat*, *onu kiri*.

Võrreldes adjektiive eesti ja vene keeles, võime leida järgmisi erinevusi:

1. Eesti keeles omadussõnadel puuduvad omaette tunnused. Seepärast ei erine nad oma vormilt substantiividest: *must — mast, terane — hobune, heinaline — roheline, harakas — kollakas*. Vene keeles on omadussõnal именительный's erilised lõpud, mis täiesti erinevad teiste käändsõnade lõppudest: -ин (сестрин), -ина (сестрина), -ино (сестрино), -ий (синий, лисий), -ый (белый), -ой (слепой), -ая (белая), -яя (синяя), -ья (лисья), -ое (белое), -ее (синее), -ье (лисье).

2. Eesti keeles on adjektiividel samasugused käändelõpud kui teistelgi käändsõnadel. Vene keeles on aga adjektiividel oma erilised käändelõpud.

3. Vene adjektiivid võivad esineda täie- ja lühivormilistena (красн/ый, -ая, -ое — красен, красна, красно), kuna eesti keeles lühivormilised adjektiivid puuduvad.

4. Eesti keeles käänduvad kõik adjektiivid. Vene keeles lühivormilised adjektiivid ei käändu, samuti ka sünteetiline komparatiiv.

5. Eesti keeles võib mõni substantiiv esineda adjektiivi mõistes: *koer* (poiss), *kelm* (tüdruk), *räbal* (lugu), *sant* (tee), *sõber* (mees) jt. Vene keeles aga esineb mõni adjektiiv substantiivi tähenduses, nagu *передняя, столовая*.

6. Vene adjektiivil nagu substantiivilgi on sookategooria, mis eesti keeles puudub: *красивая картина — ilus pilt, красивый дом — ilus maja, красивое зеркало — ilus peegel*.

Компарatsioon.

Nii eesti kui ka vene keeles võrreldakse peamiselt kvalitatiivseid adjektiive. Mõlemas keeles esineb kolm võrret:

1. **positiiv** (algvõrre): *tugev inimene* сильный человек, *tugev hobune* сильная лошадь, *tugev loom* сильное животное.

2. **komparatiiv** (keskvõrre) on eesti ja vene keeles sünteetiline ja analüütiline: *ilusam* красивее ~ красивей, *tugevam* сильнее ~ сильней; *palju ilusam, vähe ilusam* более красивый, менее красивый, *palju tugevam, vähe tugevam* более сильный, менее сильный.

3. **superlatiiv** (ülivõrre) on samuti mõlemas keeles sünteetiline ja analüütiline: *ilusaim, kõige ilusam* красивейший, самый красивый, *tugevaim, kõige tugevam* сильнейший, самый сильный.

Eesti keeles puudub sünteetiline vorm adjektiividel, millel mitmuse partitiivi lõpp on *-sid*:

(tubli — tublisid) *kõige tublim* (roosa — roosaid) *kõige roosam*
(hapu — hapusid) *kõige hapum* (mõru — mõrusid) *kõige mõrum*
(vilu — vilusid) *kõige vilum*

Eesti keeles võrreldakse ka neid substantiive, mis esinevad adjektiivi tähenduses.

Täie- ja lühivormilised adjektiivid.

Kvalitatiivsed adjektiivid võivad vene keeles esineda täie- ja lühivormilistena: больной человек (haige inimene), человек болен (inimene on haige). Eesti adjektiividel on ainult üks vorm.

Täievormilised adjektiivid väljendavad alatist omadust. Seda mõistet eesti keeles väljendatakse leksikaalselt või atribuudi konstruktsiooniga.

Lühivormilised adjektiivid aga väljendavad sageli juhuslikku omadust. Eesti keeles sellise omaduse mõistet väljendatakse peamiselt predikatiivi konstruktsiooniga. Vene keeles aga võivad predikatiivi konstruktsioonis esineda nii täie- kui ka lühivormilised adjektiivid.

Näiteid:

Этот столб высокий.	See on kõrge post.
Этот столб высок.	See post on (siia) kõrge.
Эта широкая доска.	See on lai laud.
Эта доска широка.	See laud on (liiga) lai.
Эти сапоги узкие.	Need on kitsad saapad.
Эти сапоги узки, их нельзя носить.	Need saapad on mulle kitsad, neid ei saa kanda.
Сегодня ветер сильный.	Täna on tugev tuul.
Сегодня ветер силен, нельзя выехать.	Täna on tuul tugev, pole võimalik merele sõita.

Liitadjektiivid.

Eesti keeles on palju liitadjektiive. Nende täiendsõna võib olla nominatiivis ja genitiivis.

1. Täiendsõna nominatiivis.

a) Täiend- ja põhisõna mõlemad on adjektiivid. Vene keeles neile vastab peamiselt liitsõna:

helepunane	яркокрасный	magushapu	кислосладкий
kurikuulus	пресловутый	tumesinine	темносиний
marksistlik-leninlik	марксистско-ленинский		

b) Täiendsõnaks on substantiiv, põhisõnaks adjektiiv. Vene keeles neile vastavad liitsõnad või sõnaühendid:

kuldkollane	золотисто-желтый	mesimagus	сладкий, как мед
välkkiire	молненосный	piltilus	красивый, как картина
jääkülm	холодный, как лед	süsimust	черный, как уголь

2. Täiendsõna genitiivis.

a) Täiendsõnaks on substantiiv, põhisõnaks adjektiiv. Vene keeles neile põhiliselt vastavad liitsõnad:

külmakindel	морозоустойчивый	verevaene	малокровный
veekindel	водонепроницаемый	tuulevaikne	безветренный

b) Täiendsõnaks on substantiiv või numeraal, põhisõnaks *ne-* või *line-*lõpuline adjektiiv. Vene keeles neile vastavad liitsõnad või nende liitadjektiivide mõistet väljendatakse leksikaalselt sõnaühendite abil:

kolmetoaline	трехкомнатный	kümnemeheline	состоящий из 10 человек
mereäärne	приморский	lauapealne	настольный
teisejärguline	второстепенный	majatagune	находящийся за домом

Üldse esineb eesti keeles palju liitadjektiive, tublisti rohkem kui vene keeles.

Adjektiivi sufiksid.

Niihästi eesti kui ka vene keeles leidub rohkesti sufikseid adjektiivide tuletamiseks.

Need jagunevad kahte rühma:

1. Sufiks, millede abil tuletatakse adjektiive teistest sõnaliikidest:

raud/ne, nüüd/ne, püüd/lik — желез/н/ый, тепереш/н/ий, старатель/н/ый.

2. Sufiks, millede abil tuletatakse adjektiividest hellitava ja vähendava varjundiga omadussõnu:

rumal — rumala/ke, must — must/jas глуп/ый — глупе/ньк/ий, черн/ый — черн/оват/ый.

Adjektiive tuletatakse teistest sõnaliikidest järgmiste sufiksitate abil:

1. *-ne*: tuletatakse adjektiive substantiividest ja adverbidest; tuletis tähendab omadust ainult, mõõdult, ajalt, kohalt ja laadilt. Vene keeles esinevad sufiks *-н-, -ан-, -ян-* jmt.:

kivine	каменный	õhtune	вечерний
kodune	домашний	liivane	песчаный
nüüdne	теперешний	nahkne	кожаный
porine	грязный	hõbedane	серебряный
raudne	железный	linane	льняной
siinne	здешний	kuldne	золотой

2. *-line*: tuletatakse adjektiive substantiividest; tuletis osutab millegi omamist või mingile alale kuuluvust. Vene keeles esinevad sufiks *-енн-, -онн-, -ическ-* jmt.:

ajaline	временный	(ka ajutine)
kallihinnaline	драгоценный	
eluline	жизненный	
revolutsiooniline	революционный	
ajalooline	исторический	
kahemastiline	двухмачтовый	

3. *-lik*: tuletatakse adjektiivide substantiividest ja verbidest; tuletis märgib kestva omadust või taolisust. Vene sufiks -ив-, -лив-, -чив- jmt.:

sõbralik	приветливый	muutlik	изменчивый
valelik	лживый	vennalik	братский
järeleandlik	уступчивый		

4. *-kas*: tuletatakse adjektiivide substantiividest; tuletis näitab omaduse küllust. Vene keeles niisugusel korral on -ат-, -аст-, -ист-, -лив- jmt.:

karvakas	волосатый	andekas	талантливый
hambukas	зубастый	jutukas	говорливый
rinnakas	грудастый	lärmikas	шумливый
kivikas	каменистый	tülikas	хлопотливый

5. *-jas*: tuletatakse adjektiivide substantiividest; tuletis tähendab sarnasust. Vene keeles ekvivalentne sufiks puudub, mõistet väljendatakse leksikaalselt, liitsõnaga:

pooljas	стреловидный	tainjas	тестообразный
---------	--------------	---------	---------------

6. *-tu*: tuletatakse adjektiivide substantiividest ja verbidest, tuletis tähistab omaduse puudumist. Vene keeles sellele sufiksile vastavad prefiksид не- ja без- (бес-):

andetu	бездарный	tänamatu	неблагодарный
elutu	безжизненный	vilumatu	неопытный
rahutu	беспокойный	õnnetu	несчастный

7. *-v*: tuletatakse adjektiivide substantiividest ja verbidest (partitsiipe). Vene keeles esinevad sufiksид -ач-, -яч-, -уч-, -юч- jmt.

lamav	лежащий	torkiv	колючий
rippuv	висячий	vägev	могучий
lendlev	летучий	tugev	сильный

8. *-ин-, -ев-, -ов-, -ск-*: tuletatakse vene keeles relatiivseid adjektiivide substantiividest. Eesti keeles puuduvad vastavad sufiksид. Seepärast niisuguste adjektiivide vastetena eesti keeles kasutatakse liitsõnu genitiivse täiendsõnaga või käändsõna genitiivi:

вишневый (сад)	kirsi(aed)
лебединая (песня)	luige(laul)
березовая (роща)	kase(salu)
отцовский (дом)	isa(maja)
январский (день)	jaanuari(päev)
русская (литература)	vene(kirjandus)
эстонский (язык)	eesti(keel)

Adjektiividest tuletatakse hellitava või vähendava varjundiga omadussõnu järgmiste sufiksrite abil:

1. *-ke, -kene*; vene keeles esinevad sufiksidsid *-еньк-, -оньк-*:
armas — armsake(ne) милый — миленький
rumal — rumalake(ne) глупый — глупенький
vaene — vaeseke(ne) бедный — бедненький
vaikne — vaikseke(ne) тихий — тихонький
väike — väikseke(ne) малый — маленький
õnnetu — õnnetuke(ne) несчастный — несчастненький

2. *-lik, -ldane, -jas, -kas, -võitu*, milledele vastavad vene sufiksidsid *-еват-, -оват-*:

vanaldane	староватый	sinakas (sinkjas)	синеватый
mustjas	черноватый	raskevõitu	тяжеловатый
punakas	красноватый		

3. NUMERAAL.

Põhi- ja järgarvsõnad.

Numeraalid eesti ja vene keeles põhiliselt sarnanevad, erinevusi on vähe.

1. Nii eesti kui ka vene keele grammatika jaotab arvsõnad põhi- ja järgarvsõnadeks. Põhiarvsõnadest määrarvsõnad (*üks, kaks* — один, два) ja murdarvsõnad (*kaks kolmandikku* — две третьих), samuti järgarvsõnad (*neljas* — четвертый) ei erine tähenduselt eesti ja vene keeles.

2. Murdarvsõna nimetaja esineb eesti keeles ainsuses ($\frac{5}{6}$: *viis kuuendikku*), vene keeles esineb nimetaja ainsuses ainult juhtumil, kui nimetajaks on arvsõna *üks* ($\frac{1}{6}$: одна шестая), muudel puhkudel aga alati mitmuses ($\frac{5}{6}$: пять шестых).

3. Vene keeles põhiarvsõnadest один, два ja järgarvsõnad omavad sookategoriat; eesti keeles ei väljenda numeraalid sookategoriat:

один мальчик	üks poiss	две девочки	kaks tütarlast
одна девочка	üks tütarlaps	первый мальчик	esimene poiss
одно окно	üks aken	первая девочка	esimene tütarlaps
два мальчика	kaks poissi	первое окно	esimene aken

4. Vene põhiarvsõna один esineb lauses ka adverbi tähenduses, millele eesti keeles vastab *üksi* või *ainult*:

Все студенты вышли, один я остался в аудитории. *Kõik üliõpilased väljusid, ainult mina jäin auditooriumi.*

Во время перемены одни мы были в аудитории. *Vaheajal üksi meie olime auditooriumis.*

5. Eesti keeles nimelises arvus esineb substantiiv põhiarv- sõna järel ainsuse partitiivis, erandi moodustab üks (*üks laud*, aga: *kaks lauda*). Vene keeles esineb substantiiv arvsõna järel järgmiselt: один järel ainsuse именительный's; два, три, четыре järel ainsuse родительный's, пять, шесть jne. järel mit- muse родительный's, kus arvsõna esineb именительный's: один стол, два стола, три стола, четыре стола, пять столов, шесть столов.

6. Eesti keeles ei erine numeraalide käänamine palju teiste noomenite käänamisest. Vene keeles aga numeraalidel on oma eriline käänamine.

7. Eesti keeles käänduvad põhiarvsõnad niihästi ainsuses kui ka mitmuses, vene põhiarvsõnad aga ainult mitmuses, erandiks on один, mis käändub ka ainsuses, ja два, три, четыре имени- тельный's, millises käändes need esinevad ainsuses.

8. Vene keeles esinevad õpilaste teadmiste hindamisel keelendid двойка, тройка, четверка, пятерка, milledele eesti keeles vastavad *kaks, kolm, neli, viis*.

Когуарвсõnad.

Vene keeles esinevad когуарвсõnadena двое, трое, четверо, пятеро, шестеро, семеро, восьмеро, девятеро, десятеро, mis tähistavad kollektiivsust. Need esinevad põhiliselt mitmuslike substantiividega (двое брук, пятеро ножниц) ja isiklike проноomenitega mitmuse puhul (мы все пятеро, нас было шестеро, а их четверо) ning võivad esineda ka mees- soost substantiividega mitmuse puhul [семеро козлят /семь козлят/, трое мастеров/ три мастера].

Eesti keeles puuduvad nende täpsed vasted. Venekeelsete когуарвсõnade tähendust väljendatakse eesti keeles: a) arvsõ- naga nii ainsuses kui ka mitmuses, b) adverbiga või c) leksi- kaalselt:

a) семеро козлят	<i>seitse kitsetalle</i>
У них было четверо сы-
новой.	<i>Neil oli neli poega.</i>
двое брук	<i>kahed püksid</i>
пятеро ножниц	<i>viied käärid</i>
трое мастеров	{ <i>kolmed meistrid</i>
	{ <i>kolm meistrit</i>
в) мы все пятеро	<i>meie kõik viiekesi</i>
нас было шестеро	<i>meie olime kuuekesi</i>
их было четверо	<i>nemad olid neljakesi</i>

с) На концерте выступило четверо певцов. *Kontserdil esines kvartett (neli lauljat)*. На концерте выступили че- тыре певца. *Kontserdil esinesid neli lauljat*.

Eesti keeles esinevad keelendid *kaksik*, *kaksikud*, *kolmik*, *kolmikud*, *nelikud*, *viisik* ei ole venekeelsete koguarvsõnade *vasted*, vaid neil on oma eriline sõnastikuline tähendus: *одинокий* (*üksik*), *двойной* (*kaksik*), *близнецы* (*kaksikud*), *тройственный*, *тройной*, *тройка* (*kolmik*), *трои́ня* (*kolmikud*), *четверня* (*nelikud*), *пятерка* (*viisik*).

4. PRONOOMEN.

Pronoomeni kategooriad.

Pronoomeni grammatilised kategooriad eesti ja vene keeles põhiliselt ei erine. Ka nende esinemises keeles on palju sarnasust, kuna erinevuste arv pole suur. Peatume viimaseil.

1. Kõigepealt märgime: vene keeles mitmed pronoomenite liigid omavad sookategooriat, näit. isikulised (он, она, оно) ja omadussõnalised asesõnad, nagu мой, моя, мое jt.:

мой дом	<i>minu maja</i>	свой дом	<i>oma maja</i>
моя комната	<i>minu tuba</i>	своя комната	<i>oma tuba</i>
мое перо	<i>minu sulg</i>	свое перо	<i>oma sulg</i>

2. Eesti keeles puuduvad niisugused possessiivsed (omastavad) pronoomenid, mis vastaksid venekeelseile мой, наш, твой, ваш. Nende pronoomenite tähenduses eesti keeles esineb isikuliste asesõnade genitiiv (*minu, meie, sinu, teie*) nagu vene keeleski kolmanda isiku suhtes (ero, ee *tema*, их *nende*):

мой дом	<i>minu maja</i>	твой сад	<i>sinu aed</i>
наш дом	<i>meie maja</i>	ваш сад	<i>teie aed</i>

3. Ainus possessiivne pronoomen eesti keeles *oma* tavaliselt ei ühildu oma põhisõnaga, kuna vastav venekeelne omastav asesõna свой, своя, свое ühildub alati oma põhisõnaga:

Ета остис oma lastele saa- Мать купила своим детям
pad. сапоги.

Поисс läks oma sõpradega Мальчик со своими това-
marjule. рищами пошел за ягодами.

Teatavasti ühildub asesõna *oma* põhisõnaga lauserõhulises asendis või kui ühildumine on vajalik mõtte täpsustamiseks:

Ta ületas kõik raskused omal jõul.

Omale lapsele ostis ta saapad, võõrale lapsele aga kingad.

Ja nii juhtuski: mul oli muret oma asjadega, temal omadega.

Ta jutustas meile omast ministri juures käimisest.

4. Venekeelseile eitavaile asesõnadele никто, ничто, никакой, ничей vastavad eesti keeles indefiniitsed (umbmäärased) pronoomenid koos eitusega *mitte, ei* (никто — *mitte keegi, ei*

keegi, ничто — mitte miski, ei miski, никакой — mitte (ei),
mingi ничей — mitte (ei) kellegi):

Никто не должен пройти.

*Mitte keegi ei pea läbi
pääsema.*

Ничто не помогло.

Mitte miski ei aidanud.

Никакой вывод.

Mitte mingi järeldus.

Нечего делать.

*Mitte (ei) midagi pole
teha.*

Этот нож ничей.

*See nuga ei ole mitte kel-
legi oma.*

5. Eesti keeles käändub refleksiivne (enesekohane) pronoomen ise kõigis ainsuse ja mitmuse käänetes. Venekeelne enesekohane asesõna себя käändub ainult ainsuses ega esine имени-
тельный's.

6. Pronoomenid käänduvad eesti keeles põhiliselt samuti nagu teisedki käändsõnad. Vene keeles aga on asesõnadel oma eriline käänamisviis.

7. Eesti keeles esinevad mõned pronoomenid täie- ja lühivormilistena. Vene keeles kahevormilised asesõnad puuduvad.

Ma lugesin raamatut. Mina lugesin raamatut, mitte sina.

Täie- ja lühivormilised pronoomenid.

Personaalsed (isikulised) ja mõned demonstratiivsed (näitavad) pronoomenid esinevad eesti keeles teatavais käändeis täie- ja lühivormilistena. Nimelt lauserõhulises asendis esinevad täievormilised, kuna lauserõhutus asendis aga lühivormilised asesõnad. Vene keeles sellist vahet ei tehta:

*Mina elasin suvel maal, mitte
tema.*

Я жил летом в деревне, а не
он.

*Ma elasin suvel maal, mitte
linnas.*

Я жил летом в деревне, а не
в городе.

Võrreldgem: sellest (niisugusest) mehest pole muud loo-
tagi ja sest mehest (temast) pole muud lootagi.

5. PREFIKSAALSÕNA.

Eesti keeles on prefiksaalsõnad, mis esinevad seoses verbiga. Vene keeles prefiksaalsõnad puuduvad, neid korvab prefiksrite rikkus (писать: в/писать, вы/писать, за/писать, о/писать, пере/писать, под/писать, про/писать, рас/писать, с/писать jne.).

Prefiksaalsõnadel eesti keeles on järgmised funktsioonid:

1. Prefiksaalsõnade abil väljendatakse verbi perfektivset

aspekti. Vene keeles sellele vastab peamiselt prefiks, aga ka sufiks ja häälikuvaheldus:

Sõi leiba.	Ел хлеб.	Sõi leiva ära.	Съел хлеб.
Kirjutas.	Писал.	Kirjutas valmis.	Написал.
Luges.	Читал.	Luges läbi.	Прочитал.
Valmistas.	Готовил.	Valmistas ette.	Подготовил.
Arutas.	Обсуждал.	Arutas läbi.	Обсудил.

2. Prefiksaalsõna võib esineda sufiksi funktsioonis ning tule-tada verbist uue leksikaalse tähendusega verbe. Prefiksaalsõnale vastab vene keeles prefiks:

kirjutama	писать
<i>alla kirjutama</i>	под/писать
<i>ette kirjutama</i>	пред/писать
<i>juurde kirjutama</i>	при/писать
<i>lõpuni kirjutama</i>	до/писать
<i>peale kirjutama</i>	над/писать
<i>sisse kirjutama</i>	про/писать
<i>valmis kirjutama</i>	на/писать
<i>veidi kirjutama</i>	по/писать
<i>välja kirjutama</i>	вы/писать
<i>ära kirjutama</i>	с/писать
<i>üles kirjutama</i>	за/писать
<i>ümber kirjutama</i>	пере/писать

Vene keeles esineb prefiks verbi ees ning kirjutatakse sellega kokku. Eesti keeles tavaliselt kirjutatakse prefiksaalsõnad verbist lahku. Prefiksaalsõna esineb:

a) *da-* ja *ma-*infinitiivi, samuti ka nende käändevormide ees: *järele vaadata, järele vaatama, järele vaadates, järele vaatamast* jne.;

b) tegija- ja teonime ees ning kirjutatakse nendega kokku: *järelevaataja, järelevaatamine*;

c) partitsiibi ees ning kirjutatakse sellega kokku, kui prefiksaalsõna koos partitsiibiga on lauses atribuudiks (täiendiks), verbi finiiitses muutes (täis- ja enneminevikus) kirjutatakse prefiksaalsõna partitsiibist lahku:

<i>allajääv, allajäänud</i>	<i>ini-</i>	<i>mahajäetav, mahajäetud</i>
<i>mene</i>		<i>pakk</i>
aga: <i>inimene on (oli) alla</i>	<i>Pakk on (oli) maha</i>	<i>jäetud.</i>
<i>jäänud.</i>		

d) tavaliselt esineb prefiksaalsõna verbi finiiitse muute järel, sageli kaugel oma põhisõnast, enamasti lause lõpus; erandina aga oma põhisõna ees, kui see väljendab imestust:

Ta tegi selle töö kiiresti ära.

Küsimus arutati põhjalikult läbi.

Ma lugesin üle, mis olin kirjutanud.

Põimlause kõrvallauses esineb prefiksaalsõna peamiselt oma põhisõna (finiitse muute) ees:

Kui ma raamatu läbi loen, tulen teile.

Toas jäi vaikseks, kui külalised õhtul ära läksid.

6. VERB.

Verbi grammatilised kategooriad.

Verb (teigusõna) omab eesti ja vene keeles ühtseid grammatilisi kategooriaid. Nii mõlemas keeles esinevad infinitiiv, gerundiiv, partitsiibid, kindel, tingiv ja käskiv kõneviis, eitav ja jaatav kõne, olevik ja minevik, ainsus ja mitmus, kolm pööret.

Kuid on ka erinevaid kategooriaid.

1. Eesti keeles puudub omaette tuleviku vorm, mistõttu tuleviku mõistet väljendatakse leksikaalselt ja süntaktiliselt.

2. Eesti keeles puudub ka aspekti morfoloogiline kategooria; aspekti mõistet väljendatakse peamiselt leksikaalselt ja süntaktiliselt.

3. Eesti keeles esineb ainult oleviku gerundiiv (*lugedes*), mineviku gerundiivi mõistet väljendatakse *nud*-partitsiibi abil.

4. Eesti keeles puuduvad verbil eitavas kõnes pöördelõpud, kuna vene keeles esinevad pöördelõpud niihästi jaatavas kui ka eitavas kõnes (*ma ei loe, sa ei lugenud* — я не читаю, ты не чита/л).

5. Eesti keeles esineb kaudne kõneviis (moodus obliikvus), mis vene keeles puudub, kaudse kõneviisi mõistet väljendatakse seal leksikaalselt.

6. Vene keeles puuduvad perfekt ja pluskvamperfekt; neid mõisteid väljendatakse leksikaalselt.

7. Vene keeles ei ole verbil tegija- ja teonime, nende vastena esinevad põhiliselt substantiivid.

8. Eesti keeles on verbil kaks infinitiivi: *ma-* ja *da-*tegevusnimi ja nende käändevormid, vene keeles aga üks: неопределенная форма, kuna infinitiivi puudevate käändevormide mõisteid väljendatakse leksikaalselt.

Transitiivsed ja intransitiivsed verbid.

Niihästi eesti kui ka vene keeles esineb transitiivseid (sihilisi) ja intransitiivseid (sihituid) verbe. Vene keeles transitiivse verbi laiend jaatavas kõnes on винительный's ilma prepositioonita, eitavas kõnes põhiliselt родительный's. Eesti keeles

transitiivse verbi laiend esineb kolmes käändes: partitiivis, nominatiivis ja ainsuse genitiivis:

Ma lahendasin ülesannet. Я решал задачу.
Sa lahendasid ülesandeid. Ты решал задачи.
Ma ei lahendanud ülesannet. Я не решал задачи.

Sa ei lahendanud ülesandeid. Ты не решал задач.

Ma lahendasin ülesande. Я решил задачу.

Sa lahendasid ülesanded. Ты решил задачи.

Lahendage ülesanne! Решите задачу!

Mõned transitiivsed verbid võivad eesti ja vene keeles esineda ka intransitiivseina:

Ta laulab laulu. Он поет песню.

Aga: Ohtuti ta sageli laulab. По вечерам он часто поет.

Intransitiivsed verbid väljendavad põhiliselt liikumist ja asetust ruumis ning füüsilist seisukorda.

jooksma	бегать	sõitma	ехать
istuma	сидеть	magama	спать

Transitiivsete ja intransitiivsete verbide esinemises eesti ja vene keeles leiduvad mõned erinevused.

1. Leidub intransitiivseid verbe, mis võivad eesti keeles esineda ka transitiivseina. Selline nähtus vene keeles puudub:

Poiss magab. Мальчик спит.

Poiss magab rasket und. Мальчик спит крепким сном.

2. Mõnele eesti transitiivsele verbile vastab vene keeles intransitiivne verb:

Lapsed mängivad õues palli. Дети играют на дворе в мяч.

Verbi geenus vene keeles.

Verbi geenus (залог, tegumood) on grammatiline kategooria, mis tähistab subjekti ja predikaatverbi suhtumisviisi.

Vene keeles on transitiivseil tegusõnadel kolm geenust: aktiivne, refleksiivne ja passiivne.

1. Aktiivne tegumood (действительный залог) määrab subjekti tegevuse aktiivset suhet objektiga.

Teiste sõnadega: aktiivne tegumood vene keeles näitab, et predikaatverbiga väljendatud subjekti tegevus on aktiivselt suunatud otsesele objektile (винительный käändele ilma prepositioonita või eitavas kõnes родительный'le). Eesti keeles seda mõistet väljendab verb, mille aktiivne tegevus on suunatud totaal- ja partsiaalobjektile:

Рабочие построили большой дом. *Töölised ehitasid suure maja.*

Ковер цветов покрывает весной все луга. *Lillevaip katab kevadel kõik aasad.*

2. Refleksiivne tegumood (возвратно-средний залог) näitab, et predikaatverbi väljendatud subjekti tegevus pöördub subjektile endale tagasi.

Vene keeles tuletatakse need predikaatverbi morfoloogilised vormid aktiivse tegumoe vormidest (konsonandi järel) liite ся ja (vokaali järel) liite сь abil. Eesti keeles väljendatakse seda mõistet refleksiivse verbiga või aktiivse verbi ja pronomeni end ~ ennast või enese ~ enda abil:

Студент предавался уче- *Üliõpilane andus õppetööle.*
бе.

Сестра очень обрадова- *Õde rõõmustus väga.*
лась.

Колхозники собрались на *Kolhoosnikud kogunesid*
собрание. *koosolekule.*

Ребенок умылся. *Laps pesi end.*

Он нагружился лишними *Ta koormas enese liigsete*
заботами. *muredega.*

3. Passiivne verbi tegumood (страдательный залог) osutab, et grammatiline subjekt on nagu predikaatverbi tegevuse alune.

Vene keeles on predikaatverb passiivse tegumoe puhul reflek- siivse verbi või partitsiibi vormis, kusjuures tegevuse reaalne teostaja esineb творительный käändes, reaalne objekt aga gram- matilise subjektina именительный's. Samasugust keelelist näh- tust võib ka eesti keeles ette tulla, kui tegevuse reaalseks teos- tajaks on mingi ese, mis lauses adverbiaalina võib tegevuse vahendiks olla. Tegevuse reaalselt teostajat väljendatakse komi- tatiivis (kaasaütlevas), predikaatverb aga esineb refleksiivse verbina või verbi umbisikulise tegumoe täis- ja ennemineviku konstruktsioonina:

Луга весной покрываются *Aasad kattuvad kevadel*
ковром цветов. *lillevaibaga.*

Земля покрыта снегом. *Maa on lumega kaetud.*

Kui tegevuse reaalseks teostajaks on isik (näiteks lauses Дом строится самим хозяином), siis eesti keeles passiivse tegu- moe väljendusele vastet ei esine, vaid tarvitatakse tavaliselt aktiivset, mõnel puhul ka refleksiivset verbi (*Peremees ise ehi- tab maja. Lause Maja ehitatakse või ehitub peremehe enda poolt on täiesti võõrapärane ja kohmakas.*):

Колхозники созывались *Esimees kutsus kolhoosni-*
на собрание председателем. *kud koosolekule või: kol-*
hoosnikud kogunesid
koosolekule esimehe kutsel.

Vene keeles võib predikaadiks olla passiivi minevikuline partitsiip, kusjuures tegevuse reaalne teostaja esineb творительный's. Eesti keeles vastab sellele umbisikulise tegumoe partitsiip kindla kõneviisi täis- ja ennemineviku konstruksioonis, kuna tegevuse reaalne teostaja esemena esineb komitatiivis, isikuna absoluutses genitiivis:

Зимой земля покрыта снегом.	<i>Talvel on maa lumega kaetud.</i>
Уже озеро было покрыто льдом.	<i>Juba oli järv jääga kaetud.</i>
Дом построен рабочими.	<i>Maja on tööliste ehitatud.</i>
Задача решена самим учеником.	<i>Ülesanne on õpilase enda lahendatud.</i>
Учебная программа утверждена Министерством Просвещения ЭССР.	<i>Õppekava on Eesti NSV Haridusministeeriumi kinnitatud.</i>

Isikuline ja umbisikuline tegumood.

Eesti keeles on verbile omane niihästi isikuline kui ka umbisikuline tegumood, vene keeles aga ainult isikuline tegumood.

1. Isikulise tegumoe (personaal, личные формы) puhul on subjekti isik predikaatverbi vormis määratud. Mõlemas keeles väljendatakse seda morfoloogiliselt:

<i>Ma loen.</i>	Я читаю.
<i>Ma lugesin.</i>	Я читал.
<i>Ma loen läbi.</i>	Я прочту.

Peale isikuliste vormide leidub ka isikuta vorme, mis esinevad ainsuse kolmandas pöördes ilma subjektiita:

külmetab	морозит	külmetas	морозило
hämardub	смеркается	hämardus	смеркалось
pimeneb	темнеет	pimenes	темнело

Mõnel puhul ühes keeles esineb isikuta vorm, teises aga isikuline:

müristab	гром гремит	müristas	гром гремел
тошнит	süda põõritab	тошнило	süda põõritis

2. Umbisikulise tegumoe (impersonaal, неопределенно-личные формы) puhul on subjekti isik predikaatverbi vormis määratu.

Eesti keeles väljendub impersonaal morfoloogiliselt ning omab erilisi tunnuseid: *-ta-*, *-t-*, *-da-*, *-d-*. Vene keeles väljendatakse umbisikulise tegumoe mõistet verbi mitmuse kolmanda pöördega aluseta lauses (ilma subjekti määrava sõnata):

Koolis loetakse ja kirjutatakse. В школе читают и пишут.

<i>Koolis loeti ja kirjutati.</i>	В школе читали и писали.
<i>Põllul töötatakse.</i>	На поле работают.
<i>Siin ei suitsetata.</i>	Здесь не курят.

Verbi aspektid.

Aspekt on vene keele grammatikas verbi kategooria, mis tähistab tegevuse laadi, milles verbi tegevus areneb. Verbi aspekti grammatiline kategooria on omane vene keelele. Eesti keeles see grammatiline kategooria puudub. Eesti keelele on omane aga verbi aspekti mõiste eriline väljendusviis.

Verb võib aspektilt põhiliselt olla imperfektiivne ja perfektiivne.

1. Imperfektiivne aspekt (несовершенный вид) märgib, et verbis väljendatud tegevus või olukord on ajaliselt jätkuv:

любить	armastama	видеть	nägema
писать	kirjutama	петь	laulma
читать	lugema	есть	sööma
смеяться	naerma	ночевать	ööbima

Imperfektiivse aspekti eriliigina esinevad tahtelis-tundelise tähendusega verbid, sufiksrite *-le-*, *-skle-*, *-i-*, *-tse-*; *-ива-*, *-ыва-* abil põhitüvest tuletatud derivaadid (frekventatiivverbid), mis väljendavad korduvat, jätkuvat või vähehaavalist tegevust:

спрашивать	küsitama	укалывать	torkima
раздумывать	mõtisklema	поживать	elutsema
нанизывать	lökkima	перелистывать	lehitsema

2. Perfektiivne aspekt (совершенный вид) näitab, et verbi tegevus või olukord on ajaliselt määratud, täielikult lõppev või lõppenud:

сказать	ütleva	убежать	ära jooksema
спросить	küsima	прочитать	läbi lugema

Perfektiivse aspekti eriliigina esinevad momentaanverbid, s. o. sufiksi *-ata-*, *-ahta-*, *-ну-* abil tuletatud derivaadid, mis väljendavad tegevust ühel momendil, äkitselt:

крикнуть	karjatama	ржануть	hirnahtama
----------	-----------	---------	------------

Eesti keeles väljendatakse verbi aspekti mõistet prefiksaalsõnade, sufiksrite ja eritüveliste verbide abil, samuti ka süntaktiliselt ja leksikaalselt, kuid peamiselt siiski süntaktiliselt.

Vene keeles väljendatakse verbi aspekti prefiksrite, sufiksrite, eritüveliste verbide, häälikuvahelduse ja aktsendi abil, põhiliselt aga morfoloogiliselt.

a) Eesti keeles prefiksaalsõna (ühendverbi) ja vene keeles

prefiksi abil moodustatakse imperfektiivse aspekti verbidest perfektiivse aspekti verbe:

писать	kirjutama	написать	valmis kirjutama
строить	ehitama	построить	valmis ehitama
мыть	pesema	вымыть	puhtaks pesema

Vene keeles võib prefiksite abil momentaanidest moodustada ka uusi perfektiivse aspekti verbe:

толкнуть — вытолкнуть, шагнуть — перешагнуть

b) Eesti keeles sufiksiste *-ata-*, *-ahta-* ja vene keeles sufiksiste *-nu-*, samuti ka *-ня-*, *-и-* abil tähistatakse perfektiivse aspekti verbe (momentaane), kuna imperfektiivse aspekti verbe (frekventatiive) väljendatakse eesti keeles sufiksiste *-le-*, *-skle-*, *-i-*, *-tse-* ja vene keeles *-а-*, *-я-*, *-ива-*, *-ыва-*, *-ва-*, samuti ka *-нима-* abil:

лаять	haukuma	лайкнуть	haugahtama
кричать	karjuma	крикнуть	karjatama
проводить	saatma	проводить	ära saatma
повторять	kordama	повторить	järele kordama
забывать	unustama	забыть	ära unustama
поднимать	midagi üles tõstma	поднять	miski üles tõstma
спрашивать	küsitama	спросить	küsima
укалывать	torkima	уколоть	torkama
раздумывать	mõtisklema	продумать	läbi mõtlema
перелистывать	lehitsema	перелистать	läbi lehitsema

c) Eritüveliste sõnadega eristatakse verbi aspekti mõnede verbide puhul niihästi eesti kui ka vene keeles, kuid mitte alati sama verbi puhul:

говорить	kõnelema	сказать	ütlemata
ходить	käima	идти	minema
спрашивать	pärimata	спросить	küsima
брать	võtma	взять	ära võtma
класть	panema	положить	ära panema
ловить	püüdma	поймать	kinni püüdma

Vene verbi aspekti vastavust tähistatakse eesti keeles peamiselt süntaktiliselt ja leksikaalselt.

a) Süntaktiliselt väljendatakse vene verbi aspekti mõistet transitiivsete verbide puhul objekti abil: imperfektiivse aspekti puhul esineb partsiaalobjekt, perfektiivse aspekti puhul aga totaalobjekt:

<i>Vend sai sageli kirju.</i>	Брат часто получал письма.
<i>Need kirjad sai vend eile.</i>	Эти письма брат получил вчера.
<i>Kütt jutustas meile huvitavat lugu.</i>	Охотник рассказывал нам интересную историю.

Kütt jutustas meile huvitava loo. Охотник рассказал нам интересную историю.

b) Leksikaalselt eristatakse verbi aspekti neil tegusõnadel, mis väljendavad tegevuse algust või silmapilksel tegevust, kuna sufiks *-ata-*, *-ahta-* on väheproduktiivsed.

заговорил	hakkas kõnelema	запел	hakkas laulma
заплакал	puhkes nutma	зазеленел	lõi haljendama
побежал	pistis jooksmas	закричал	kukkus karjuma
качать	kiigutama	качнуть	korra kiigutama
Он чихнул.	Ta äkki aevastas.	Он чихает	Ta aevastab kogu aja.

Vene keeles aga tähistatakse verbi aspekti ka häälikuvahelduse ja aktsendi (rõhu) abil.

a) Häälikuvahelduse abil eristatakse verbi aspekte järgmiselt:

Imperfektiivses aspektis	Перфекtiivses aspektis	
а	о	выталкивать — вытолкать
и	е	умирать — умереть
ы	(kadu)	вырывать — вырвать
и	(kadu)	собирать — собрать
г	ж	предлагать — предложить
ж	д	поглаживать — погладить
ш	с	изнашивать — изнашивать
ч	т	отвечать — ответить

b) Üksikuil verbidel määrab aspekti infinitiivis rōhk: imperfektiivse aspekti verbil on rōhk infinitiivi lõppsilbil *-ать*, kuna perfektiivse aspekti puhul on rōhk lõpueelsel silbil või prefiksil *вы-*:

отрезáть күлjest lõikama	отрѐзать күлjest ära lõikama
высыпáть ruistama	вѐсыпать välja ruistama
нарезáть — нарѐзать	подрезáть — подрѐзать
срезáть — срѐзать	вырезáть — вѐрезать
насыпáть — насыпать	подсыпáть — подсыпать

Kõneviisid (moodused).

Kõneviisidest (наклонения) on eesti ja vene verbidel ühised: indikatiiv (kindel), konditsionaal (tingiv) ja imperatiiv (käskiv).

1. Indikatiiv (изъявительное наклонение) kategooriliselt, kindlasti jaatab või eitab tegevuse või olukorras olemise reaalsust või selle puudumist.

Eesti keeles on indikatiivil morfoloogilised vormid preesens, imperfektis, perfektis ja pluskvamperfektis, kuna futuuri

mõistet väljendatakse süntaktiliselt ja leksikaalselt. Vene indikaatiiv omab morfoloogilisi vorme preesensis osaliselt, imperfektis ja futuurumis, kuna perfekti ja pluskvamperfekti mõistet väljendatakse leksikaalselt:

(<i>ma</i>) loen,	(<i>ma</i>) ei loe,	loetakse,	ei loeta
(я) читаю,	(я) не читаю,	читают,	не читают

(<i>nad</i>) lugesid,	(<i>nad</i>) ei lugenud,	loeti,	ei loetud
(они) читали,	(они) не читали,	читали,	не читали

olen lugenud, ei ole lugenud, on loetud, ei ole loetud
olin lugenud, ei olnud lugenud, oli loetud, ei olnud loetud

2. **Konditsionaal** (сослагательное наклонение) tähistab kõneleja seisukohta selles, et tegevus või olukorras olemine võiks või ei võiks sündida teatavail tingimustel.

Eesti keeles konditsionaalil on kaks aega: preesens ja perfekt. Ta tunnuseks on *-ksi-* (*-ks*). Vene keeles konditsionaal väljendub indikaatiivi imperfekti vormidega, milledele lisandub бы:

loeksin, ei loeks, loetaks, ei loetaks

(я) читал бы, (я) не читала бы

(*nad*) oleksid lugenud, (*nad*) ei oleks lugenud, oleks loetud, ei oleks loetud

(они) читали бы, (они) не читали бы, читали бы, не читали бы

3. **Imperatiiv** (повелительное наклонение) väljendab kõneleja käsku või soovi nii jaatavas kui ka eitavas oratsioonis. Eesti keeles on võimalus seda väljendada kõigis pööretes, vene keeles aga ainult teises pöördes. Eesti keeles on imperatiivil tunnused: *-ge, -gem, -ke, -kem, -gu, -ku*. Imperatiivi vormid esinevad eesti keeles preesensis ja perfektis, vene keeles aga ainult preesensis:

loe, ära loe, lugege, ärge lugege, lugegem, ärgem lugegem

читай, не читай, читайте, не читайте

lugegu, ärgu lugegu, loetagu, ärgu loetagu

(они) пусть читают, (они) пусть не читают, пусть читают, пусть не читают

Isa käsib, ma kirjutagu vennale ja sa sõitku maale kirja viima.

Mingu me aga õue meeste talituste juurde ja ärgu segagu end naiste asjadesse (J. Parijõgi).

Eesti keeles esineb peale mainitud mooduste veel kaudne kõneviis.

4. **Kaudne kõneviis** (moodus obliikvus) tähistab kõneleja seisukohta, millest peegeldub, et tegevusest või olukorras olemisest ta kuulis teiste kaudu ega soovi selle tõelikkuse eest vastutada.

Kaudsel kõneviisil on preesens ja perfekt. Tema tunnuseks on

-vat. Vene keeles puudub kaudse kõneviisi grammatiline kategooria, mõistet väljendatakse leksikaalselt, tarvitades sõnu *будто бы, говорят, дескать, якобы*:

<i>Ta õppivat hästi.</i>	Он будто бы хорошо учится.
<i>Ta ujuvat osavasti.</i>	Он, говорят, ловко плавает.
<i>Ta olevat tubli poiss.</i>	Он — дескать молодец
<i>Ta olevat suvel maal elanud.</i>	Он летом якобы жил в деревне.

Verbi ajakategooria.

Verbi ajakategooriaist esinevad nii eesti kui ka vene keeles preesens (olevik) ja imperfekt (lihtminevik). Peale nende on eesti keeles perfekt (täisminevik) ja pluskvamperfekt (enneminevik), vene keeles aga futuurum (tulevik).

1. Imperfekt (прошедшее время) tähistab eesti keeles teatud, täpseajalist möödunud tegevust või olukorras olemist, kuna vene keeles väljendab imperfekt üldse igasugust möödunud tegevust või olukorras olemist. Imperfekti tunnusteks on eesti keeles *-si- (-s), -i-*, vene keeles *-л*. Imperfekt on kõigil eesti ja vene verbidel:

<i>Suvel ma elasin maal.</i>	Летом я жил в деревне.
<i>Vend tuli koju.</i>	Брат пришел домой.
<i>Ta luges raamatut.</i>	Он читал книгу.

2. Preesens (настоящее время) tähistab kestva, praegust tegevust või olukorras olemist. Eesti keeles on kõigil verbidel preesens. Vene keeles omavad preesensi muuteid ainult imperfektiivse aspekti verbid, kuna perfektiivse aspekti verbid ei esine preesensis. Preesensi tunnused eesti keeles esinevad kindla kõneviisi kolmandas pöördes (ainsuses *-b*, mitmuses *-va-*) ja umbisikulises tegumoes (*-kse*). Vene keeles puuduvad preesensi tunnused.

Transitiivse verbi preesens konstrueerub eesti keeles partitiiviga (partiaalobjekt), vene keeles aga *винительный'га*, eitavas kõnes ka *родительный'га*:

<i>Ta loeb raamatut.</i>	Он читает книгу.
<i>Nad loevad ajalehte.</i>	Они читают газету.
<i>Klubis loetakse ajalehti ja ajakirju.</i>	В клубе читают газеты и журналы.
<i>Ma loeksin raamatut.</i>	Я читал бы книгу.
<i>Ta lugevat huvitavat raamatut.</i>	Он якобы читает интересную книгу.
<i>Ma süön.</i>	Я кушаю.
<i>Ta ei loe raamatut.</i>	Он не читает книги.

3. Futuurum (будущее время) väljendab tulevikulist tegevust või olukorras olemist. Vene keeles esinevad verbi mor-

foloogilised tulevikku tähistavad vormid liht- ja liitmuudetena. Perfektiivse aspekti verbid esinevad lihtmuudetena (напишу — kirjutan valmis, уйду — lähen ära, посмотрю — vaatan järele), imperfektiivse aspekti verbid liitmuudetena (буду писать — kirjutan hiljem, буду смотреть — küll vaatan). Need liitmuudet moodustatakse abiverbi *быть* preesensi vormide (буду, будешь, будет, будем jne.) ja esineva verbi infinitiivi abil.

Eesti keeles tuleviku morfoloogilised vormid puuduvad, mõistet väljendatakse süntaktiliselt või leksikaalselt.

Süntaktiliselt väljendatakse futuurumi mõistet transitiivsete verbide puhul: verbi preesensi vorm ühes totaaloobjektiga tähistab futuurumit:

<i>Ma kutsun venna koju.</i>	Я позову брата домой.
<i>Ma kirjutan isale pika kirja.</i>	Я напишу отцу длинное письмо.

Leksikaalselt väljendatakse futuurumi mõistet põhiliselt intransitiivsete verbide puhul, kusjuures verbi preesensi vormi kaasas tarvitatakse tulevikku tähistavaid sõnu, nagu *hiljem, homme, kohe, küll, pärast, siis, varsti, silmapilk* jne. või prefiksaalsõnu:

<i>Küll sõidab ka tema maale.</i>	И он поедет в деревню.
<i>Homme tuleb vend koju.</i>	Завтра брат придет домой.
<i>Varsti läheb kolhoosnik linna.</i>	Колхозник поедет в город.
<i>Ta sõidab ära.</i>	Он уедет.
<i>Õde kirjutab kirja valmis.</i>	Сестра напишет письмо.

4. Perfekt tähistab ajalt täpsustamata, teataval ajavahe-
mikul lõppenud tegevust või olukorras olemist. Perfekti vormid moodustatakse abiverbi *olema* preesensi muudete ja mineviku partitsiibi abil.

Vene keeles perfekti morfoloogilised vormid puuduvad, ja selle mõistet väljendatakse kindlas kõneviisis leksikaalselt, tarvitades imperfekti muudete kaasas sõnu *вообще, все-таки, когда-либо, когда-то, никогда, тингивас* ja kaudses kõneviisis aga põhiliselt imperfekti muuteid:

<i>Ma olen lõunastanud.</i>	Да, я все-таки обедал.
<i>Ma ei ole lõunastanud.</i>	Я вообще (пока) не обедал.
<i>Ma olen seda ajalehte lugenud.</i>	Я когда-то читал эту газету.
<i>Ma ei ole seda ajalehte lugenud.</i>	Я никогда не читал эту газету.
<i>Kas sa oled käsitööd õppinud?</i>	Ты вообще учился ли ремеслу?
<i>Ma oleksin lugenud.</i>	Я читал бы.
<i>Ta olevat lugenud.</i>	Он якобы читал.

5. Pluskvamperfekt näitab kahest lõppenud tegevusest või olukorras olemisest eelmist, mis lõppes enne, kui teine algas. Selle vormid moodustatakse abiverbi *olema* imperfekti muudete ja esineva verbi mineviku partitsiibi abil.

Vene keeles pluskvamperfekti morfoloogilised vormid puuduvad, selle mõistet väljendatakse leksikaalselt, tarvitades perfektivse aspekti verbi muudete kaasas sõnu уже, еще:

Päike oli loojunud, kui me linna jõudsim. Солнце уже зашло, когда мы приехали в город.

Päike ei olnud loojunud, kui me linna jõudsim. Солнце еще не зашло, когда мы приехали в город.

Verbi sookategooria vene keeles.

Verbidele nagu noomenitelegi on vene keeles omane grammatiline sookategooria, mida väljendatakse morfoloogiliselt imperfekti ainsuse pööretes ja partitsiibi vormides. Eesti keeles puudub verbidel grammatiline sookategooria ega väljendata seda mõistet üldse.

a) Imperfekti ainsuse pööretes ja lühivormilistes passiivi partitsiipides on naissoo tunnuseks -a, kesksoo tunnuseks -o, kuna meessoorust ei ole:

день прошел	päev möödus
лето прошло	suvi möödus
весна прошла	kevad möödus
прошел бы, прошла бы, прошло бы	oleks möödunud
любим, любим/а, люби- м/о	on armastatav
прочитан, прочитан/а, прочитан/о	on loetud

b) Aktiivi oleviku ja mineviku partitsiibid tähistavad sookategooriat lõppude abil nagu adjektiividki: meessoor -ий, naissoor -ая, kesksoor -ее, samuti ka passiivi täievormilised partitsiibid: meessoor -ый, naissoor -ая, kesksoor -ое:

Aktiivi oleviku partitsiip:

наступающ/ий день	saabuv päev
наступающ/ее лето	saabuv suvi
наступающ/ая весна	saabuv kevad

Aktiivi mineviku partitsiip:

наступивш/ий день	saabunud päev
наступивш/ее лето	saabunud suvi
наступивш/ая весна	saabunud kevad

Passiivi oleviku partitsiip:

читаем/ый, читаем/ая, читаем/ое loetav

Passiivi mineviku partitsiip:

читанн/ый, читанн/ая, читанн/ое loetud

Pöörded ja nende lõpud.

Verbil eesti ja vene keeles on kolm pööret (persooni) ainsuses ja mitmuses: esimene, teine ja kolmas pööre; isikuta verbil on ainult ainsuse kolmas pööre:

pimene/b темнеет *külmeta/b* морозит

Mõlemas keeles esinevad pöördelõpud indikatiivi preesensi muudetes:

loe/n читаю *loe/me* читаем

Peale selle esinevad pöördelõpud eesti keeles indikatiivi imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti ning konditsionaali preesensi ja perfekti muudetes, vene keeles aga indikatiivi futuurumi ja imperatiivi muudetes:

lugesi/n, ole/n lugenud, *oli/n* lugenud читал

loeksi/n, oleksi/n lugenud, читал бы

буд/у читать, прочт/у, чита/йте

Eesti keeles ei oma pöördelõppe kõik umbisikulise tegumoe, samuti ka kaudse ja käskiva kõneviisi muuted, välja arvatud imperatiivi esimene pööre mitmuses.

Pöördelõpud puuduvad eesti keeles kõigil eitava kõne muudetes, kuna vene keeles on eitaval kõnel samad pöördelõpud mis jaatavalgi:

loe/n читаю, *ei loe* не читаю, *loeme* читаем, *ei loe* не читаем.

Esimesel pöördel eesti keeles on ainsuses lõpp *-n*, mitmuses *-me*; käskivas kõneviisis aga *-m*. Vene keeles on ainsuses *-y*, *-ю*, mitmuses *-ем*, *-им*:

<i>loe/n</i>	читаю	<i>loe/me</i>	читаем
<i>räägi/n</i>	говорю	<i>räägi/me</i>	говорим
<i>joonista/n</i>	рисую	<i>joonista/me</i>	рисуем
<i>muretse/n</i>	горюю	<i>muretse/me</i>	горюем
siis <i>loe/n</i>	буд/у читать	siis <i>loe/me</i>	буд/ем читать
<i>loe/n läbi</i>	прочт/у	<i>loe/me läbi</i>	прочт/ем
<i>lugesi/n</i>	<i>lugesi/me</i>	<i>ole/n</i> —	<i>ole/me</i> lugenud
<i>loeksi/n</i>	<i>loeksi/me</i>	<i>oleksi/n</i> —	<i>oleksi/me</i> lugenud
		<i>oli/n</i> —	<i>oli/me</i> lugenud

Teisel pöördel eesti keeles on ainsuses lõpp *-d*, mitmuses *-te*. Vene keeles on teisel pöördel indikatiivi ainsuses lõpud

-ešš, -išš, mitmuses -ete, -ite, imperatiivi ainsuses -и, -й, -ь, mitmuses -те (-ите, -йте, -ьте):

loe/d	чита/еšš	loe/te	чита/ете
vaata/d	смотр/ишš	vaata/te	смотр/ите
joonista/d	рису/еšš	joonista/te	рису/ете
muretse/d	горю/еšš	muretse/te	горю/ете
lugesi/d	lugesi/te	ole/d — ole/te	lugenud
loeksi/d	loeksi/te	oleksi/d — oleksi/te	lugenud
siis loe/d	буд/еšš читать	oli/d — oli/te	lugenud
loe/d läbi	прочт/еšš	siis loe/te	буд/ете читать
		loe/te läbi	прочт/ете

пиш/и — пиш/ите, чита/й — читай/те, готов/ь — готовь/те

Kolmanda pöörde lõpp eesti keeles puudub, esineb preesensi tunnus (-b, -va-) ja mitmuse tunnus (-d). Vene keeles on kolmandal pöördel ainsuses lõpud -ет, -ит, mitmuses -ат, -ят, -ут, -ют:

loe/b	чита/ет	loe/va/d	чита/ют
kirjuta/b	пиш/ет	kirjuta/va/d	пиш/ут
kisenda/b	крич/ит	kisenda/va/d	крич/ат
vaata/b	смотр/ит	vaata/va/d	смотр/ят
joonista/b	рису/ет	joonista/va/d	рису/ют
muretse/b	горю/ет	muretse/va/d	горю/ют
siis loe/b	буд/ет читать	siis loe/va/d	буд/ут читать
loe/b läbi	прочт/ет	loe/va/d läbi	прочт/ут

Partitsiip.

Partitsiip (kesksõna, причастие) on mõlemas keeles verbi infiniitne vorm, millel on ühtlasi verbi ja adjektiivide tunnused: tähistab aega ja aspekti, käändub ainsuses ja mitmuses.

Partitsiibi tunnused eesti keeles on preesensis -v, imperfektis -nud (isikuline), -ud (umbisikuline); vene keeles aktiivi preesensis -ущ-, -ющ-, -ащ-, -ящ-, passiivis -ем-, -им-, aktiivi imperfektis (vokaali järel) -вш-, (konsonandi järel) -ш-, passiivis -енн-, -т-, (а, е, я järel) -нн-:

luge/v	читающий	lugenud	читавший
loeta/v	читаемый	loetud	читанный
kasva/v	растущий	kasvanud	росший
hoide/v	державший	hoidnud	державший
mõttele/v	мыслящий	nägev	видящий
ehitata/v	построемый	ehitatud	построенный
tooda/v	приносимый	toodud	принесенный
avata/v	открываемый	avatud	открытый

Eesti keeles võib igast verbist moodustada niihästi isikulise kui ka umbisikulise tegumoe oleviku ja mineviku partitsiibi.

Vene keeles aga võib igast verbist moodustada ainult aktiivi mineviku partitsiibi, kuna oleviku partitsiip on võimalik imperfektiivse aspekti verbidest. Passiivi imperfekti partitsiibi võib vene keeles moodustada transitiivseist verbidest, preesensi partitsiibi aga ainult imperfektiivse aspekti transitiivseist verbidest:

lugev	читающий	lugenud	читавший
läbilugev		läbilugenud	прочитавший
loetav	читаемый	loetud	читанный
läbiloetav		läbiloetud	прочитанный

Partitsiibi alal eesti ja vene keeles esinevad mõned erinevused.

1. Vene partitsiibi puhul on võimalikud kõik kolm sugu:

читающ/ий, -ая, -ее	читавш/ий, -ая, -ее
читаем/ый, -ая, -ое	прочитанн/ый, -ая, -ое
написан, -а, -о	

2. Vene keeles võib passiivi partitsiip (põhiliselt imperfekti) nagu omadussõnagi esineda täie- ja lühivormilisena, eesti keeles ainult ühevormilisena. Lühivormiline partitsiip esineb lauses tavaliselt predikaadina, kuna täievormiline on lauses atribuudiks (täiendiks). Lühivormilisele partitsiibile vastab eesti keeles umbisikulise tegumoe täis- ja ennemineviku muude:

любим, -а, -о, любимы
написан, -а, -о написаны.

Письмо написано.

Kiri on kirjutatud.

Флаг был поднят.

Lipp oli heisatud.

3. Eesti keeles käändub ainult preesensi partitsiip, *nud-* ja *tud-*partitsiip ei käändu. Vene keeles aga käänduvad täievormilised partitsiibid mõlemas aegades, lühivormilised partitsiibid ei käändu.

4. *nud-* ja *tud-*partitsiibi abil moodustatakse eesti keeles kindla kõneviisi mineviku eitav kõne, samuti ka kõik perfekti ja pluskvamperfekti muuted:

ei lugenud, ei loetud

olen lugenud, ei ole lugenud, on loetud, ei ole loetud

olin lugenud, ei olnud lugenud, oli loetud, ei olnud loetud

oleksin lugenud, ei oleks lugenud, oleks loetud, ei oleks loetud

olevat lugenud, ei olevat lugenud, olevat loetud, ei olevat loetud

olgu lugenud, ärgu olgu lugenud, olgu loetud, ärgu olgu loetud

Tegija- ja teonimi eesti keeles.

Tegija- ja teonimi on verbi infiniitsed vormid, mis, omades substantiivi tunnuseid, käänduvad ainsuses ja mitmuses:

lugeja — lugejat, — lugejad, lugejaid jne.

lugemine — *lugemise, lugemist, — lugemised jne.*

Vene keeles tegija- ja teonime grammatilised kategooriad puuduvad, neid mõisteid väljendatakse põhiliselt verbist tuletatud substantiividega.

1. Tegijanimi tähistab tegijat või olukorras olijat, selle tunnuseks on *-ja*, millele vene keeles vastab partisiip või üldse sufiksi abil verbist tuletatud substantiiv, mida ei ole aga võimalik igast verbist saada. Sufiksitest esinevad peamiselt -тель, -ец, -ник, -рь, -щик, -чик, -ун, -ок:

töötaja	трудящийся	õppija	учащийся
lugeja	читатель, чтец	õpetaja	учитель
ehitaja	строитель	võitja	победитель
laulja	певец	töötaja	работник
kündja	пахарь	pakikandja	носильщик
lõikaja	резчик	lobiseja	болтун
teadja	знаток	kandja	носитель
lugenu	читавший	loetu	читанное
läbilugenu	прочитавший	läbiloetu	прочитанное

2. Teonimi tähistab teo või olukorras oleku nimetust. Teonime nagu tegijanimi võib eesti keeles moodustada igast verbist.

Teonime tunnuseks on *-mine*. Talle vastab vene keeles *-ние* või *-ие* abil verbist tuletatud substantiiv, igast verbist aga pole nende abil võimalik niisugust substantiivi tuletada:

avamine	открытие	joonistamine	рисование
kirjutamine	писание	käänamine	склонение
laulmine	пение	loomine	создание
lugemine	чтение	rõõramine	спряжение
teadmine	знание	õppimine	учение

Infinitiiv.

Eesti keeles esineb kaks infinitiivi (*ma-* ja *da-*tegevusnimi) ja neil mitu käändevormi, vene keeles on aga üks infinitiiv (неопределенная форма) ning tal ei ole käändevorme:

luge/ma — *lugemas, lugemast, lugemata; luge/da* — *lugedes*
читать

Tahan lugeda.

Хочу читать.

Pean lugema.

Должен читать.

Infinitiivide tunnused on: *-ma* (laul/ma) ja *-da, -ta, -a* (laul/da, haka/ta, vii/a), vene keeles (vokaali järel) *-ть* (пи-

са/ть), (konsonandi ja й järel) -ти (ид/ти, нес/ти, вый/ти), (к-, г-лõpulisel tüvel) -чь (пеку — печь, могу — мо/чь).

Infinitiividel mõlemas keeles on nii ühiseid kui ka erinevaid funktsioone.

I. Ühised funktsioonid:

1. *ma*-infinitiiv ja infinitiiv vene keeles seostuvad liikumist, tegevuse alustamist või jätkamist väljendava predikaatverbiga:

*Kolhoosnik läks põldu künd-
ma.* Колхозник пошел пахать
поле.

*Me hakkasime maad kaeva-
ma.* Мы стали копать землю.

*Poiss jooksis õue mängi-
ma.* Мальчик побежал на двор
играть.

Vend jäi tuppa sööma. Брат остался в комнате ку-
шать.

2. *ma*-infinitiiv ja infinitiiv vene keeles tähistavad tegevust või olukorras olemist, mis on kellelegi või millelegi omane:

*See üliõpilane on võimeline
hästi õppima.* Этот студент способен хорошо
учиться.

Poeg kõlbab juba äestama. Сын годится уже бороться.

3. *ma*-infinitiiv ja infinitiiv vene keeles tähistavad tegevust või olukorras olemist, milleks keegi või miski on kohustatud, sunnitud või palutud; predikaatverbina esinevad *pidama* (peab, pidi jne.), *sundima*, *paluma*, *kutsuma*, *meelitama* jt.:

*Sa pead selle raamatu läbi
lugema.* Ты должен прочесть эту
книгу.

Tulge sööma. Идите кушать.

Infinitiivide erinevad funktsioonid:

1. *ma*-infinitiiv on predikaadi osaks. Vene keeles on vasteks predikaatverbi pöördeline vorm, moodustatud prefiksi за, по abil. Kui за-, по-prefiksilisel verbil on teine, eriline tähendus, esineb ka vene keeles infinitiiv. Eesti keeles esineb predikaatverbina peamiselt verbi *hakkama* või selle tähenduses mõne teise verbi finiitne vorm:

Laps hakkas nutma. Ребенок заплакал.

Ta uinus magama. Он заснул.

Poiss pistis jooksuma. Мальчик побежал.

Ta hakkas kirjutama. Он начал писать.

2. *ma*-infinitiiv (tegijanime tähenduses) koos adjektiiviga tähistab kellelegi või millelegi omast tegevust, predikaatverbina esineb olema pöördeline vorm. Vene keeles sellele vastab verbi pöördeline vorm predikaadina:

See üliõpilane on usin õppima (õppija). Этот студент прилежно учит-
ся.

See noor kolhoosnik on hoolas kündma (kündja). Тот молодой колхозник усердно пашет.
Tema vend oli osav ujuma (ujuja). Его брат ловко плавал.

3. Infinitiiv vene keeles koos abiverbiga *быть* (буду, будешь jne.) moodustab futuurumi liitmuuted. Eesti keeles sellele infinitiivile vastab verbi finiidne vorm ühes futuurumi mõistet tähistava sõnaga:

буду читать küll *homme loen*; будешь читать *pärast loed*.

II. Ka *da*-infinitiivil on vene infinitiiviga nii sarnaseid kui ka erinevaid funktsioone.

Sarnased funktsioonid on:

1. *da*-infinitiiv ja infinitiiv vene keeles tähistavad objektilise tähendusega soovitavat, lubatavat, vajatavat või võimalikku tegevust või olukorras olemist.

Me soovime kirjutada. Мы желаем писать.
Emal lubas meil mängida. Мать позволила нам играть.
Laps tahab kaua magada. Ребенок хочет долго спать.
Me oskame laulda. Мы умеем петь.

2. Mõlemad infinitiivid esinevad subjektina, olles seejuures teonime tähenduses:

Õppida (õppimine) on kasulik. Учиться полезно.
Raamatuid lugeda (raamatute lugemine) on kasulik. Читать книги полезно.

Mitte alati ei vasta *da*-infinitiivile vene keeles infinitiiv. Tähistab *da*-infinitiiv eesmärgina tegevust või olukorras olemist, milleks olend või ese on määratud, on venekeelseks vasteks verbist tuletatud substantiiv *родительный's* prepositsiooniga *для*. Eesti keeles on selline *da*-infinitiiv sageli asendatav teonimega saavas käändes:

Raamat on lugeda (lugemiseks). Книга для чтения.
Lehmad aeti koju lüpssta (lүpsmiseks). Коров пригнали домой для дойки.

III. Eesti infinitiividel on käändevormid, mis vene keeles puuduvad. Neil käänatel on järgmised funktsioonid:

1. *ma*-infinitiivi inessiiv (*mas*-vorm), tähistades tegevuses või olukorras viibimist, väljendatakse vene keeles leksikaalselt, harva infinitiiviga.

mas-vorm seostub mõne üksiku verbiga, nagu *käima, leidma, olema, pidama, püsima, viibima, seisma, istuma*.
Vend on aasal heina niitmas. Брат находится на лугу и косит сено.

Ode käib laulmas.

Сестра ходит петь.

2. *ma*-infinitiivi elatiiv (*mast*-vorm), mis märgib tegevust või olukorras olemist, millest tullakse, väljutakse, loobutakse või lakatakse, väljendub vene keeles leksikaalselt, loobumise, lakkamise puhul infinitiiviga:

Vend tuli niitmast.

Брат пришел с сенокоса.

Vihm lakkas sadamast.

Дождь перестал лить.

Ma keeldusin kõnelemast.

Я отказался выступить.

Ka *mast*-vorm seostub teatavate verbidega, nagu *ära ajama, eemaldama, eemalduma, hajuma, hirmutama, hoidma, hoiduma, ilmuma, ära jooksmata, jõudma, kaduma, kaotama, keelduma, ära kippuma, ära kutsuma, kõrvaldama, lahkuma, lahutama, lakkama, leidma, loobuma, maabuma, ära meelitama, ära minema, peatama, peatuma, pidurdama, puiklema, puuduma, põgenema, pääsema, päästma, rebima, saabuma, ära saatma, segama, taanduma, tabama, tulema, tõrkuma, tõusma, tüdima, vabanema, vabastama, ära viima, viivitama, võrgutama, ära võtma, väljuma, äratama, ärkama.*

3. *ma*-infinitiivi abessiiv (*mata*-vorm) osutab toimumata või puuduvat tegevust või olukorras olemist. Vene keeles vastab sellele partitsiibi või gerundiivi eitav vorm, harva ka infinitiiv, või väljendatakse seda mõistet leksikaalselt:

Lauses esineb *mata*-kääne peamiselt absoluutse kaasusena, seostub aga mõne üksiku verbiga, nagu *jätma, jääma, olema, pidama, unustama.*

Vennal jäi osa heina niitmata.

У брата часть сена осталась нескошенной.

Meile tuli kutsumata külaline.

К нам пришел незванный гость.

Külaline tuli meile kutsumata.

Гость пришел к нам без приглашения.

Tagasi vaatamata läks ta edasi.

Не оглядываясь пошел он дальше.

Pöördusime tagasi tööd leidmata.

Вернулись, не найдя работы.

Opilane unustas ülesande lahendamata.

Ученик забыл решить задачу.

Poisi aitamata ei oleks nad härja kinni saanud.

Если бы мальчик не помог им, они не поймали бы быка.

4. *da*-infinitiivi inessiiv (gerundiiv) tähistab predikaadiga samaaegselt toimuvat tegevust või olukorras olemist. Vene keeles sellele vastab gerundiiv (деепричастие):

Oues olles mängisid lapsed.

Находясь на дворе, дети играли.

Ta istus toas raamatut luges.

Он сидел в комнате, читая книгу.

Me lõunastasime püsti seistes.

Мы обедали стоя.

IV. Eesti keeles jagunevad verbid sellelt seisukohalt, millise infinitiiviga nad seostuvad, kolme rühma:

A) verbid, millede puhul on võimalik niihästi *ma*-infinitiiv kui ka *da*-infinitiiv;

B) verbid, mis seostuvad *ma*-infinitiiviga;

C) verbid, mis konstrueeruvad *da*-infinitiiviga.

A. Verbidest, milledega seostub niihästi *ma*-infinitiiv kui ka *da*-infinitiiv, ühed suunavad predikaatverbi tegevuse lõpule vahetult järgnevat *ma*-infinitiivis väljendatud tegevust või olukorras olemist, misjuures *ma*-infinitiivi mõtteline subjekt on lauses objektiks. *da*-infinitiivi puhul ei tarvitse predikaatverbis ja *da*-infinitiivis väljendatud tegevuste teineteisele järgnevus olla ajaliselt lähedane, seejuures *da*-infinitiivi mõtteline subjekt on lauses adverbiaaliks. Vene keeles sellele *ma*- ja *da*-infinitiivile vastab infinitiiv:

Lõpetanud tunni, laskis õpetaja õpilased õue mängima (õpilased hakkasid õuelaskmise järel mängima). Закончив урок, учитель отпустил учеников на двор играть.

Vahetundidel laskis õpetaja õpilastel õues mängida. Учитель позволил ученикам на переменах играть на дворе.

Jätan venna tuppa raamatulugema (vend hakkab lugema). Оставлю брата в комнате читать книгу.

Jätan vennale raamatu lugeda. Jätan raamatu venna lugeda. Оставлю брату книгу почитать.

Verbidest, milledega seostuvad mõlemad infinitiivid, teised moodustavad *ma*-infinitiiviga aktiivseid ja *da*-infinitiiviga passiivseid konstruktsioone. Aktiivses konstruktsioonis on lause grammatiline subjekt ühtlasi *ma*-infinitiivi mõtteliseks subjektiks; passiivses konstruktsioonis on grammatiline subjekt aga *da*-infinitiivi mõtteliseks objektiks. Vene keeles neile vastab kas infinitiiv või verbist tuletatud substantiivi родительный prepositsiooniga для:

See noormees kõlbab juba kündma (noormees juba künnab). Этот молодой человек годится уже пахать.

Põld kõlbab juba kündada (põldu küntakse). Поле годится пахать (пригодно для пахоты).

Süüa rühma kuuluvad verbid, nagu *aõtama, ajama, alanduma, andma, anuma, asetama, astuma, asuma, aovitama, hankima, hüppama, igatsema, ihaldama, jaotama, jooksema, juhatama, jõudma, jätma, jääma, kandma, kaupleva, kihutama, kiirustama, koguma, kogunema, korraldama, kutsuma, kõl-*

bama, küsima, laskma, leidma, leiduma, lükkama, manguma, minema, määrama, nõudma, ootama, pakkuma, palkama, paluma, passima, pistma, punuma, ruttama, saama, saatma, sattuma, seadma, sobima, soovima, soovitama, sundima, tahtma, tellima, tooma, tulema, tõttama, tõukama, unustama, usaldama, valima, vedama, viima, võtma.

B. Verbid, mis seostuvad ainult *ma*-infinitiiviga, väljendavad subjekti liikumist või asetust ruumis, tegevuse põhjust või algust. Vene keeles sellele *ma*-infinitiivile vastab kas ka infinitiiv või leksikaalne väljendus:

<i>Vend siirdus õppima.</i>	Брат направился учиться.
<i>Poiss puges magama.</i>	Мальчик полез спать.
<i>Ta kippus kündma.</i>	Он стремился пахать.
<i>Ta kummardus palli võtma.</i>	Он наклонился, чтобы взять мяч.
<i>Sa pead lugema.</i>	Ты должен читать.
<i>Laps puhkes nutma.</i>	Ребенок заплакал.
<i>Me istusime lauda sööma.</i>	Мы сели за стол кушать.
<i>Ma hakkan kirjutama.</i>	Я начну писать.

Siia kuuluvad verbid: *agiteerima, ahvatlema, algama, asetuma, asutama, ergutama, hakkama, harjuma, harjutama, hilinema, hirmutama, hõõruma, hüüdma, ilmuma, innustama, istuma, istutama, joonduma, juhtima, juhtuma, julgustama, järgnema, järjestama, kaduma, kalduma, keelitama, keerama, kerkima, keskenduma, kihelema, kiigutama, kiinduma, kiirendama, kippuma, kohanema, kohustama, kolima, komandama, koondama, kummarduma, kupatama, kussutama, käsutama, kütkestama, küürima, laotama, laulma, lendama, lennutama, leppima, liituma, looma, loopima, lähetama, läitma, läkitama, lõõma, lülitama, mahtuma, majutama, meelitama, niitma, nõustuma, omandama, paeluma, pahvatama, panema, peibutama, peksma, peletama, petma, pidama (peab), pugema, puhkema, puhuma, purskama, pääsema, päästma, pöörduma, rakendama, saabuma, siirduma, sikutama, sobitama, soetama, sokutama, suigutama, sundima, sõitma, süttima, süütama, tassima, tormama, tõmbama, tõusma, uinuma, ulatama, vaimustama, valmistuma, viskama, võluma, võrgutama, väljuma, õhutama, õpetamä, õppima, äiutama, äratama, ässitama, ühendama, ühinema.*

C. Verbid, milledega seostub ainult *da*-infinitiiv, väljendavad subjekti tahtelist, mõttelist ja tundelist tegevust või üldse tegevuse võimalikkust. Vene keeles sellele *da*-infinitiivile vastab samuti infinitiiv:

<i>Neiu oskab hästi laulda.</i>	Девушка умеет хорошо петь.
<i>Ta armastas kaua magada.</i>	Он любил долго спать.
<i>Ma tahan lugeda.</i>	Я хочу читать.
<i>Ta mõtles koju minna.</i>	Он думал идти домой.
<i>Poiss ei jaks enam käia.</i>	Мальчик не в силах больше ходить.
<i>Ta võib eeskujulikult töötada.</i>	Он может образцово работать.

Seda liiki on verbid, nagu *abistama, ahnitsema, aimama, armastama, aruama, eelistama, eputama, harrastama, helpima, higistama, himustama, häbenema, häälitsema, itsitama, jaksama, janunema, jorisema, julgema, jät-*

kama, kahtlema, kannatama, kartma, katsetama, katsuma, kavatsema, keelama, keerlema, kiratsema, klimberdama, kobrutama, kogeleva, kohmitsema, kõl-kuma, käristama, küskima, laaberdama, ladisema, latrama, leegitsema, lohis-tama, lokkama, lootma, lõõmama, lõõritama, lõõtsuma, läbema, maitsma, maksuma, maldama, meeldima, mõistma, mõtlema, märkama, nokitsema, nägema, nähvama, olema, oskama, otsustama, parkima, patrama, paukuma, piisama, pingutama, plaanitsema, pooldama, porssima, proovima, põlgama, põõnutama, püüdma, raatsima, rahmeldama, rühmama, sepitsema, sibama, soovima, suutma, suvatsema, taipama, takistama, tarvitsema, tasuma, teadma, tihkama, tohtima, töötama, unistama, vehkima, viitsima, viitsutama, võima, võimaldama, õnnes-tuma, õõtsuma, ähvardama.

Gerundiiv.

Gerundiivi grammatiline kategooria on omane mõlemale kee-
 lele: eesti keeles *des-*, *tes-* ja *es-*vormiline (*da*-infinitiivi inessiiv)
 imperfektiivse gerundiivina, vene keeles aga esineb nii perfek-
 tiivse kui ka imperfektiivse verbi gerundiiv.

1. *des*-gerundiiv (деепричастие несовершенного вида) väl-
 jendab preesensi (oleviku) mõistet ja tähistab predikaadiga
 samaaegset lõppemata täiendavat tegevust. Tema tunnusteks on
-des, *-tes*, *-es*, vene keeles *-а*, *-я* (*-ась*, *-ясь*):

Neiu luges raamatut akna juu- Девушка читала книгу, сидя
res istudes. у окна.

Poiss loeb ajalehte murul la- Мальчик читает газету, лежа
ma des. на траве.

Eesti keeles on *des*-gerundiiv võimalik igast verbist. Vene
 keeles võib seda moodustada ainult imperfektiivse aspekti ver-
 bidest, sedagi mitte kõigest.

Nimelt puudub (imperfektiivne) gerundiiv verbil, kui

a) infinitiivi lõpp on чь: жечь, печь жпе.;

b) 1. pöördes on ühesilbiline tüvi: пью, рву, шью жпе.;

c) *a*-tüvelises verbis esineb häälikuvaheldus: писать — пишу, пахать —
 пашу, samuti ka mõnel ну-sufiksiga verbil (тонуть).

Niisiis ei vasta igale eesti *des*-gerundiivile vene keeles (im-
 perfektiivne) gerundiiv, vaid selle mõistet väljendatakse leksi-
 kaalselt:

Teed juues (пью) *luges isa* Отец пил чай и в то же время
ajalehte. читал газету.

Saia küpsetades (печь) *Mater* пекла булку и употреби-
kasutas ema panni. ла при этом сковородку.

Kirja kirjutades (писать) Он писал письмо и задумался.
— пишу) jäi ta mõttesse.

2. Perfektiivne gerundiiv (деепричастие совершенного вида)
 väljendab tegevust, mis toimus või toimub enne predikaadi tege-
 vust. Selle tunnuseks on (konsonandi järel) *-ши*, (vokaali järel)
-в (või — *вши*). Ta on võimalik ainult perfektiivse aspekti ver-
 bidest. Eesti keeles on sel puhul *nud*-partitsiip:

Vastanud kõigile küsimus-
tele, läks ta kohale.

Ответив на все вопросы, он
пошел на свое место.

Raamatu läbi lugenud, töt-
tas üliõpilane loengule.

Прочитав книгу, студент по-
спешил на лекцию.

Vene perfektivset gerundiivi võib moodustada ainult perfek-
tiivse aspekti verbidest, nud-partitsiipi aga igast verbist.

Verbi põhivormid.

Eesti keele grammatika järgi on verbil neli põhivormi:
1. *ma*-infinitiiv, 2. *da*-infinitiiv, 3. isikulise tegumoe indikatiivi
preesensi 1. pööre ja 4. *tud*-partitsiip. Vene keele grammatika
piirdub kahe põhivormiga: 1. infinitiiv ja 2. indikatiivi preesens.

I. Eesti keeles moodustatakse:

1. *ma*-infinitiivi tüve (*luge/ma*) järgi:

a) tema käänded: *luge/mas, luge/mast, luge/mata*;

b) indikatiivi *si*-tunnuselise imperfekti muuted (jaatavas kõnes): *luge/si/n, luge/si/d* jne.;

c) kaudse kõneviisi preesensi muuted: *luge/vat, ei luge/vat*;

d) *v*-partitsiip: *luge/v*;

2. *da*-infinitiivi tüve (*luge/da, visa/ta*) järgi:

a) *des*-gerundiiv: *luge/des, visa/tes*;

b) (põhiliselt) *nud*-partitsiip: *luge/nud, visa/nud*;

c) (põhiliselt) isikulise tegumoe imperatiivi ainsuse 3. ja mitmuse pöörded:
luge/ku, ärgu luge/ku, luge/gem, ärgem luge/gem, luge/ge, ärge luge/ge, — visa/ku, ärgu visa/ku, visa/kem, ärgem visa/kem jne.

3. indikatiivi preesensi ainsuse 1. pöörde tüve (*loe/n, viska/n*) järgi:

a) sama preesensi teised pöörded: *loe/d,loe/b,loe/me,loe/te,loe/vad, ei loe; viska/d, viska/vad* jne.;

b) konditsionaali preesensi pöörded: *loe/ksi/n,loe/ksi/d* jne., *ei loe/ks; — viska/ksi/n,ei viska/ks* jne.;

c) imperatiivi 2. pööre: *loe, ära loe; viska, ära viska*;

4. *tud*-partitsiibi tüve (*loe/tud, visa/tud*) järgi:

kõik umbisikulise tegumoe vormid: *loe/takse, ei loe/ta, loe/ti, loe/taks, ei loe/taks, loe/tagu, ärgu loe/tagu, loe/tavat, ei loe/tavat, loe/tav, loe/tu, loe/tama*.

II. Vene keeles moodustatakse:

1. infinitiivi tüve (писа/ть, написа/ть, рисова/ть, нарисова/ть) järgi:

a) imperfekt: *писа/л, написа/л, рисова/л, нарисова/л*

b) konditsionaal: *писа/л бы, написа/л бы, рисова/л бы* jne.

c) aktiivi imperfekti partitsiip: *писа/вший, написа/вший, рисова/вший*

d) passiivi imperfekti partitsiip: *написа/нный, нарисова/нный*

e) perfektivne gerundiiv: *написа/в, нарисова/в*

2. indikatiivi preesensi tüve (пиш/у, рису/ю) järgi:

a) preesensi ja futuurumi muuted: *пиш/ет, напиш/ет, рису/ет*

b) imperatiiv: *пиш/и, пиш/ите, напиш/и, рису/й*

c) aktiivi preesensi partitsiip: *пиш/ущий, рису/ющий*

d) passiivi preesensi partitsiip: *рису/емый*

e) imperfektiivne gerundiiv: *рису/я*

Verbi reksioon.

Verbi reksioon (sõltumine, управление) tema laiendi suhtes on tunduval osal verbidel eesti ja vene keeles sarnane. Esineb aga verbe, millede reksioonid neis keeltes erinevad. Erinevusi peamiselt põhjustab indirektne objekt otsese objekti tähenduses, mis vene keeles esineb родительный's, дательный's, творительный's ja предложный's, kuna eesti keeles sellele peamiselt vastab partsiaalobjekt (partitiivis).

Näiteks verbe, millede reksioon eesti ja vene keeles erineb:

abielluma *kellega?* жениться *на ком?*
aitama *keda?, kellel (mida teha)?* помогать *кому?*
aru saama *kellest?, millest?* понять *кого-что?*
arvestama *keda?, mida?* считаться *с кем-чем?*
ehmuma *millest?* испугаться *чего?*
ette jõudma *kellest?, millest?* перегонять *кого-что?*
haigestuma *millesse?* заболеть *чем?*
harrastama *mida?* увлекаться *чем?*
hingama *mida?* дышать *чем?*
hoolitsema *kelle või mille eest?* заботиться *о ком-чём?*
huvituma *kellest?, millest?* интересоваться *кем-чем?*
ilma jätma *millest?* лишиться *чего?*
imestuma *kellest?, millest?* удивляться *кому-чему?*
imetlema *mida?* любоваться *чем?*
joobuma *millest?* опьяниться *чем?*
juhatama *mida?* заведовать *чем?*
juhtima *mida?* управлять *чем?*
juhendama *keda?, mida?* руководить *кем-чем?*
jätma *kuhu?* оставить *где?*
jääma *kuhu?* оставаться *где?*
kadestama *keda?* завидовать *кому?*
kasutama *keda?, mida?* пользоваться *кем-чем?*
keelama *keda?, kellel (mida teha)?* запретить *кому?*
keelduma *millest?* отказаться *от чего?*
kirjutama *kuhu?* писать *на чем?*
korraldama *keda?, mida?* распоряжаться *кем-чем?*
käima *kus?* ходить *куда?*
käitlema *mida?* обращаться *с чем?*
käskima *keda?, kellel (mida teha)?* приказать *кому?*
käsklema *keda?* командовать *кем-чем?*
lubama *keda?, kellel (mida teha)?, mida?* позволить *кому?*
meenutama *keda?, mida?* вспоминать *о ком-чём?*
mõjuma *kellesse?, millesse?* влиять *на кого-что?*
mõjutama *keda?, mida?* воздействовать *на кого-что?*
mäletama *keda?, mida?* помнить *о ком-чём?*
mängima *mida?* играть *на чем? во что?*
nautima *mida?* наслаждаться *чем?*
ohverdama *mida?* жертвовать *чем?*
omama *mida?* обладать *чем?*
rikas olema *millest?* быть богатым *чем?*
rõõmustuma *millest?* радоваться *чему?*
sarnanema *kellega?, millega?* походить *на кого, что?*
segama *keda?* мешать *кому?*
sõltuma *kellest?, millest?* зависеть *от кого-чего?*
takistama *keda?, mida?* препятствовать *кому-чему?*
taotlema *mida?* добиваться *чего?*

teretama *keda?* здороваться с кем?
 toituma *millest?* питаться чем?
 tüütama *keda?* надоедать кому?
 unustama *keda?, mida?* забыть о ком-чём?
 usaldama *keda?* доверять кому?
 uskuma *keda?, mida?* верить кому-чему?
 vaimustuma *kellest?, millest?* восхищаться кем-чем?
 vajama *mida?* нуждаться в чем?
 valdama *mida?* владеть чем?
 valitsema *mida?* управлять/властвовать чем?
 vältima *mida?* избегать чего?
 õppima *mida?* учиться чему?
 ähvardama *keda?, kellel (mida teha)?* угрожать кому? кому чем?

Liitverbid.

Eesti keeles esineb üksikuid liitverbe. Needki on kujunenud viimaste kümnendite jooksul. Ka vene keeles on liitverbe, aga veelgi tagasihoidlikumalt kui eesti keeles.

Need liitverbid on kujunenud peamiselt liitsubstantiividest: (omavoli:) *omavolitsema* своевольничать, (tasakaal:) *tasakaalustama* уравнивать, ja liitadjektiividest (silmakirjalik:) *silmakirjatsema* лицемерить, (kahekordne:) *kahekordistama*, (mitmekesine:) *mitmekesistama* — разнообразить.

Mõnele eestikeelsele liitverbile vastab vene keeles prefiksi abil tuletatud verb (*autasustama* наградить, *ebaõnnestuma* не удаваться), ka lihttüvi (*abielluma* жениться, *iseloostustama* характеризировать) või ümberpöörduvalt: mõnele vene liitverbile vastab eesti liitverb (путешествовать — *rändama*).

Eesti keeles leidub ka liitverbe, mis on prefiksaalsõna abil kujunenud (*ülehindama* — переоценивать, *alahindama* недооценивать, *alavääristama* унижать).

Eesti keelele on omane aga ühendverbide rikkus, milline nähtus vene keeles täiesti puudub (*ette lugema*, *kinni püüdma*, *tagasi tulema* jne.). Ühendverbile vastab vene keeles prefiksi abil tuletatud verb:

sõitma	ехать		
alla sõitma	съехать	pärale sõitma	доехать
eemale sõitma	отъехать	sisse sõitma	въехать
ette sõitma	подъехать	(sõitma hakkama)	поехать
kohale sõitma	приехать	välja sõitma	выехать
kokku sõitma	наехаться	ära sõitma	уехать
laiali sõitma	разъехаться	üle sõitma	переехать
läbi sõitma	проехать	üumber sõitma	объехать
(peatuseks) sisse sõitma	заехать		

Verbi sufiksid.

Sufiksitate abil võib verbe tuletada niihästi eesti kui ka vene keeles substantiividest (lõuna — *lõunatama*, обед — обедать), adjektiividest (valge — *valgendama*, белый — белить), numeraalidest (üks — *ühendama*, двое — удвоить), pronomeneist (oma — *omastama*, свой — усвоить), adverbidest (mööda — *mööduma*, скоро — ускорить), interjektsioonidest (ah! — *ahhetama*, ах! — ахать), verbidest (karjuma — *karjatama*, кричать — крикнуть).

Verbi sufiksid jagunevad kahte rühma:

a) sufiksid, millede abil tuletatakse verbe teistest sõnaliikidest: kivi — *kivinema* камень -- каменеть

b) sufiksid, millede abil verbidest tuletatakse uue tähendusvarjundiga verbe: peatama — *peatuma* толкать — толкнуть

I. Verbide tuletamiseks teistest sõnaliikidest kasutatakse eesti keeles järgmisi sufikseid:

1. *-ta-*, *-da-*, *-t-*, *-a-*, *-lda-*, *-nda-*, *-rda-*, *-sta-*; tuletatakse faktiivide (teostavaid verbe) substantiividest, adjektiividest ja partiklitest. Vene keeles vastavad sufiksid *-a-*, *-e-*, *-и-*, *-я-*:

ei: <i>eitama</i>	отрицать	tükk: <i>tükeldama</i>	разбить
tina: <i>tinutama</i>	паять	lõke: <i>lõkendama</i>	пылать
tugev: <i>tugevdama</i>	укрепить	täht: <i>tähendama</i>	приметить
kõis: <i>kõitma</i>	переплетать	käpp: <i>käperdama</i>	лапать
muu: <i>muutma</i>	изменить	lõuna: <i>lõunastama</i>	обедать
muld: <i>muldama</i>	обкопать	ime: <i>imestama</i>	удивлять
tuul: <i>tuulama</i>	веять	higi: <i>higistama</i>	потеть
kuld: <i>kuldama</i>	золотить	vaba: <i>vabastama</i>	освободить

2. *-u-*, *-bu-*, *-i-*, *-bi-*; tuletatakse refleksiive (enesekohaseid verbe) substantiividest ja adjektiividest. Vene keeles vastab liide *-ся* või *-сь*:

tolm: <i>tolmuma</i>	пылиться	selge: <i>selgima</i>	проясниться
maa: <i>maabuma</i>	приземлиться	öö: <i>ööbima</i>	переночевать

3. *-ne-*; tuletatakse translatiive (verbe, mis väljendavad aeglast siirdumist ühest seisundist teise) substantiividest, adjektiividest ja adverbidest. Vene keeles vastavad sufiksid *-a-*, *-e-*, *-и-*, *-ва-*, *-ова-*, *-ствова-*:

taga: <i>taganema</i>	оступать	suug: <i>suurenema</i>	увеличиваться
pime: <i>pimenema</i>	темнеть	kuju: <i>kujunema</i>	образоваться
põlv: <i>põlvnema</i>	происходить	eel: <i>eelnema</i>	предшествовать

4. *-ele-*, *-le-* (*-el-*), *-skle-*; tuletatakse frekventatiive (korduva tegevuse verbe) substantiividest ja adjektiividest. Vene keeles vastavad sufiksid *-ива-*, *-ова-*, *-ыва-*, *-нича-*:

kõne: *kõnelema* разговаривать mõte: *mõtisklema* раздумывать
jutt: *juttlema* беседовать *logelema* бездельничать

5. *-tse-*; tuletatakse kontinuatiive (püsivat tegevust väljendavaid verbe) substantiividest. Vene keeles vastavad sufiksids -ева-, -ива-, -ова-, -ыва-, -ствова-:

mure: <i>muretsema</i>	горевать
silm: <i>silmitsema</i>	рассматривать
ilu: <i>ilutsema</i>	красоваться
leht: <i>lehitsema</i>	перелистывать
tegu: <i>tegutsema</i>	действовать
kaup: <i>kaubitsema</i>	торгашествовать

6. *-ise-*; tuletab substantiividest loodushääli jälgendavaid ja kirjeldavaid verbe. Vene keeles vastavad sufiksids -а-, -е-, -и-:

pragin: <i>pragisema</i>	трещать	kihini: <i>kihisema</i>	кишеть
vulin: <i>vulisema</i>	журчать	helini: <i>helisema</i>	звенеть
kahin: <i>kahisema</i>	шуметь		

7. *-ata-*, *-ahta-*; tuletatakse momentaane (silmapilkset tegevust väljendavaid verbe) peamiselt interjektsioonidest. Vene keeles vastab sufiks -ну-:

raks!: <i>raksatama</i>	хрустнуть	prants!: <i>prantsatama</i>	трахнуть
plaks!: <i>plaksatama</i>	хлопнуть		

8. *-eeri-*; tuletatakse verbe internatsionaalseist sõnadest. Vene keeles vastavad sufiksids -ир-ова-, -из-ир-ова-:

kassa: <i>kasseerima</i>	кассировать
telefon: <i>telefoneerima</i>	телефонировать
natsionaal: <i>natsionaliseerima</i>	национализировать

II. Niihästi eesti kui ka vene keeles tuletatakse verbidest sufiksiste abil uue tähendusvarjundiga verbe:

1. Momentaane (äkilise, ühekordse tegevuse verbe) eesti keeles sufiksiste *-ata-*, *-ahta-*, vene keeles sufiksi -ну- abil:

karjuma: <i>karjatama</i>	кричать: крикнуть
haukuma: <i>haugahtama</i>	лаять: тявкнуть
hirnuma: <i>hirnahtama</i>	ржать: ржануть
paukuma: <i>paugatama</i>	хлопать: хлопнуть

2. Frekventatiive (korduva tegevuse verbe) eesti keeles sufiksiste *-le-*, *-skle-*, vene keeles sufiksiste *-а-*, *-ива-*, *-ыва-*, eritüveliste verbide või liite *-ся* abil:

lendama: <i>lendlema</i>	лететь: летать
kujutama: <i>kujutlema</i>	вообразить: воображать
küsima: <i>küsitlema</i>	спросить: спрашивать
lamama: <i>lamasklema</i>	лежать: леживать
loetama: <i>loetlema</i>	пересчитать: пересчитывать

mõtlemata: mõtisklema
tegemata: tegelema
jutustamata: jutlema
tõmbamata: tõmblema
kiitmata: kiitlema

думать: раздумывать
делать: поделывать
рассказать: рассказывать
дергать: дергаться
хвалить: хвалиться

3. Retsiprooke (vastastiku tegevuse verbe) eesti keeles sufiksi *-le-*, vene keeles liite *-ся* abil:

kiskumata: kisklema
võitmata: võitlema

дергать: драться
победить: бороться

4. Kontinuatiive (püsiva tegevuse verbe) eesti keeles sufiksi *-tse-*, vene keeles peamiselt sufiksi *-ива-* abil, kusjuures võivad esineda eritüvelised verbid:

elamata: elutsema
armastamata: armatsema
silmanemata: silmitsema

жить: проживать
любить: ухаживать
увидеть: рассматривать

5. Refleksiive (enesekohaseid verbe) eesti keeles sufiksita *-u-*, *-bu-*, *-bi-*, vene keeles peamiselt refleksiivse liite *-ся* abil, kusjuures võivad esineda eritüvelised verbid:

eemaldamata: eemalduma
haavamata: haavuma
katmata: kattuma
kordamata: korduma
käänamata: käänduma
muutmata: muutuma
toitmata: toituma
tundmata: tunduma
sõõmata: sõõbima
keelamata: keelduma
saamata: saabuma
käimata: käibima

удалить: удалиться
оскорблять: оскорбляться
покрывать: покрываться
повторять: повторяться
склонять: склоняться
изменить: измениться
кормить: кормиться
чувствовать: чувствоваться
есть: вьедаться
отказать: отказаться
получить: прибыть
ходить: быть в обращении

6. Kausatiive (põhjustavaid verbe) eesti keeles sufiksita *-ta-*, *-da-*, *-t-*, *-lda-*, *-nda-* abil, vene keeles refleksiividest liite *-ся* eemaldamisega, eritüvelise verbiga või sufiksi *-ива-* abil.

alanemata: alandama
joomata: jootma
liikumata: liigutama
hävimata: hävitama
keemata: keetma
kustumata: kustutama
võimata: võimaldamata
teenimata: teenindama

понизиться: понизить
пить: поить
двигаться: двигать
гибнуть: уничтожить
кипеть: варить
гаснуть: тушить
мочь: дать возможность
служить: обслуживать

Sufiksitel on vene keeles oluline funktsioon verbi aspekti tähistamisel. Perfektiivse aspekti verbist tuletatakse imperfektiivseid verbe sufiksita *-а-*, *-я-*, *-ва-*, *-ива-*, *-ыва-* abil. Eesti kee-

les väljendatakse verbi perfektiiivset aspekti prefiksaalsõna (ühendverbi) või totaalobjekti abil, imperfektiiivset aspekti aga verbi muute ja partsiaalobjekti või sufiksile *-le-*, *-skle-* abil, samuti ka leksikaalselt:

решить: решать
 бросить: бросать
 повторить: повторять
 отправить: отправлять
 исполнить: исполнять
 забыть: забывать
 спросить: спрашивать
 думать: раздумывать
 опоздать: опаздывать

lahendama (ülesande): lahenda
 dama (ülesannet)
 ära viskama: viskama
 kordama: ikka kordama
 ära saatma: saatma
 täitma: (kogu aja) täitma
 ära unustama: unustama
 küsima: küsitama
 mõtlema: mõtisklema
 hilinema: korduvalt hilinema

7. ADVERB.

Adverb (määrsõna, наречие) tähistab eesti ja vene keeles tegevuse laadi või omaduse mõnd tunnust:

Päike paistab soojasti.
On väga kuum ilm.

Солнце светит тепло.
 Очень жаркая погода.

Mitte kõigile eesti adverbidele ei leidu vene keeles vastavaid adverbe, vaid kasutatakse mõnda teist sõnaliiki:

jalul
neljakäpakil
sülitsi
talviti
pinevil
teisipäeviti

на ногах, ногами
 на четверинках
 в охапку
 каждую зиму
 в напряженном состоянии
 по вторникам

Ka eesti keeles ei leidu kõigile vene adverbidele otseseid vasteid:

сослепу	<i>pimedast peast</i>	издавна	<i>ammust ajast</i>
ежедневно	<i>iga päev</i>	вдребезги	<i>pihuks ja põrmuks</i>
накануне	<i>eelmisel päeval</i>	вбродь	<i>jalgsi veest läbi</i>

Adverbil on eesti ja vene keeles ühiseid funktsioone. Ta tähistab

I. tegevuse kohta:

<i>alla</i>	вниз	<i>all</i>	внизу	<i>alt</i>	снизу
<i>eemale</i>	вдаль	<i>eemal</i>	вдали	<i>eemalt</i>	издали
<i>ette</i>	вперед	<i>ees</i>	впереди	<i>eest</i>	спереди
<i>kaugele</i>	далеко	<i>kaugel</i>	далеко	<i>kaugelt</i>	издалека
<i>siia</i>	сюда	<i>siin</i>	здесь, тут	<i>siit</i>	отсюда
<i>sinna</i>	туда	<i>seal</i>	там	<i>sealt</i>	оттуда

2. tegevuse aega:

<i>ammu</i>	давно	<i>alati</i>	всегда	<i>eile</i>	вчера
<i>enne</i>	прежде	<i>harva</i>	изредка	<i>hilja</i>	поздно
<i>homme</i>	завтра	<i>nüüd</i>	теперь	<i>sageli, tihti</i>	часто

3. tegevuse viisi:

<i>aeglaselt</i>	медленно	<i>hästi</i>	хорошо	<i>istukil</i>	сидя
<i>jalgsi</i>	пешком	<i>kiiresti</i>	скоро	<i>kõvasti</i>	громко
<i>ruttu</i>	быстро	<i>otse</i>	прямо	<i>vihaselt</i>	сердито

4. hulka või mingi omaduse määra:

<i>liiga</i>	слишком	<i>natuke, pisut</i>	немного	<i>palju</i>	много
<i>vähe</i>	мало	<i>väga</i>	очень	<i>kahekesi</i>	вдвоем

5. küsimust ja siduvust:

<i>kus</i>	где	<i>kuhu</i>	куда	<i>kust</i>	откуда
<i>kuidas</i>	как	<i>millal</i>	когда	<i>miks</i>	почему

Peale nende esineb vene keeles adverbide, mis tähistavad tegevuse a) põhjust ja b) otstarvet. Eesti keeles seda liiki puuduvate adverbide asemel tarvitatakse teiste sõnaliikide vorme:

a) горяча (*ägeduses*), сдуру (*rumalusest*), сослепу (*pimedast peast*), созла (*südametäiega, tigidast peast, kurjast meelst*).

b) назло *kiuste*, нарочно (*meelega*), насмех (*naeruks*), незачем (*mitte millekski*).

Кääne adverbina.

Eesti kui ka vene keeles võib adverbina esineda ka mõni käändevorm.

Nii esinevad eesti keeles adverbina:

a) ablatiiv: *Jõi teed kuumalt. Julgelt astus ta teed mööda edasi.*

b) tugevaastmeline inessiiv: *Tee on aukus. Kael oli lookas.*

c) endise instruktiivi säilinud vormid: *värisevi käsi, pikisilmi, paljapäi, paljajalu, avasui.*

d) mitmed endised käändevormid, peamiselt kohakäänded: (esi:) *ette — ees — eest*, (juur:) *juurde — juures — juurest*, (kõrv:) *kõrvale — kõrval — kõrvalt*, (pea:) *peale — peal — pealt*.

Ка vene keeles esineb adverbina mõni käändevorm, nimelt:

a) родительный: дома, сегодня

b) винительный: капельку, чуточку

c) творительный: утром, днем, вечером, ночью, весной, летом, осенью, зимой, даром, шагом, бегом, рысью

Adverbide tuletamine.

Adverbe tuletatakse eesti ja vene keeles mitmest sõnaliigist.

1. substantiividest:

talv: <i>talviti</i>	suvi: <i>suviti</i>	käsi: <i>käsitsi</i>
бок: набок	дом: дома	тайна: втайне

2. adjektiividest:

ilus: <i>ilusasti</i>	julge: <i>julgesti</i>	osav: <i>osavasti</i>
красивый: красиво	смелый: смело	ловкий: ловко

3. numeraalidest:

kaks: <i>kahekesi</i>	kolm: <i>kolmekesi</i>	üks: <i>üksi, üksinda</i>
два: вдвоем	трое: втроем	два: дважды

4. pronoomeneist:

see: <i>seepärast</i>	mis: <i>mispärast</i>	
мой: по-моему	твой: по-твоему	

5. verbidest:

istuma: <i>istukil, istukile, istuli</i>	играть: играючи	
tähele panemata: <i>tähelepane-</i> <i>matult</i>	угрожающий: угрожающе	

Eesti keeles tuletatakse adverbe teistest sõnaliikidest põhiliselt sufiksite abil, vene keeles aga peamiselt prefiksitate ja prepositsioonide abil, sufiksitate abil vähem. Esinevad sufiksidsid o, e, и.

Eesti keeles esinevad adverbide tuletamiseks sufiksidsid:

1. *-sti, -misi, -stikku*, vene keeles neile vastab peamiselt sufiks *-o*:

ilusasti — красиво, *aegamisi* — медленно, *vastastikku* — взаимно.

2. *-lt*, vene keeles sellele vastavad põhiliselt sufiksidsid *-e* (ущ-, ющ-liitelisest partitsiibist tuletamisel) ja *-и* (tuletatakse sk-liitelisest adjektiivist):

ähvardavalt угрожающе, *sõbralikult* дружески

3. *-kesi, -ti, -li, -si, -tsi, -kil, -kile, -vil, -vel*, vene keeles neile vastab adverb, mingi käändevorm või leksikaalne väljendus:

<i>kahekesi</i> : вдвоем	<i>kõrvuti</i> : рядом	<i>jaluli</i> : на ногах
<i>jalgsi</i> : пешком	<i>sülitsi</i> : в охапку	<i>seljakil</i> : на спине
<i>seljakile</i> : на спину	<i>valvel</i> : на страже	<i>ärkvel</i> : проснувшись
<i>pinevil</i> : в напряженном настроении		

Vene keeles adverbide tuletamiseks peale sufiksitate kasutatakse ka prefikseid ja prepositsioone.

Prefiksi no abil tuletatakse adverbe:

1. peamiselt relatiivseist (относительный) ja possessiivseist (притяжательный) adjektiividest ning possessiivseist pronoomene-

neist; eesti keeles vastab sufiks *-lt* või leksikaalne väljend (sõnadega *moodi, arvates*):

весенний: по-весеннему	<i>kevadiselt</i>
зимний: по-зимнему	<i>talviselt</i>
новый: по-новому	<i>uut moodi</i>
человечий: по-человечьи	<i>inimese moodi</i>
мой: по-моему	<i>minu moodi, minu arvates</i>
твой: по-твоему	<i>sinu moodi, sinu arvates</i>

2. *-ск-* ja *-цк-*liitelistest adjektiividest; eesti keeles vastat sufiks *-lt* või instruktiivi säilinud vorm *keeli*:

ленинский: по-ленински	<i>leninlikult</i>
эстонский: по-эстонски	<i>eesti keeli</i>
русский: по-русски	<i>vene keeli</i>
немецкий: по-немецки	<i>saksa keeli</i>

Prepositsiooni abil käändest tuletatud vene adverbidel on eesti keeles mitmeid vasteid: tuletised sufiksrite abil, teiste sõnaliikide vormid ja leksikaalsed väljendused.

Prepositsioonide abil tuletatakse vene keeles adverbe:

1. родительный'st до, из ja с abil:

доверху	<i>ääretasa</i>	из детства	<i>lapsest saadik</i>
доотказа	<i>äärmuseni</i>	изначала	<i>algusest peale</i>
досуха	<i>kuivaks</i>	сдуру	<i>rumalast peast</i>
дотла	<i>maatasa</i>	снизу	<i>altpoolt</i>
издавна	<i>ammust ajast</i>	снова	<i>uuesti</i>
издали	<i>eemalt</i>	спереди	<i>eestpoolt</i>

2. дательный'st к, по abil:

кнутри	<i>sissepoole</i>	поглубже	<i>pisut sügavamale</i>
кверху	<i>ülespoole</i>	подавно	<i>liiatigi</i>
кстати	<i>nagu tellitud</i>	понемного	<i>vähehaaval</i>
повсюду	<i>kõikjal</i>	посередине	<i>keskel</i>

3. винительный'st в, за, на, под abil:

вглубь	<i>sügavasti</i>	набок	<i>küljeli, küliti</i>
вниз	<i>allapoole</i>	наверх	<i>ülespoole</i>
вновь	<i>uuesti</i>	навстречу	<i>vastu</i>
вперед	<i>edasi</i>	назад	<i>tagasi</i>
вслух	<i>häälega, kuuldavalt</i>	наконец	<i>lõpuks</i>
замуж	<i>mehele</i>	налицо	<i>kohal</i>
заново	<i>otsast peale</i>	например	<i>näiteks</i>
заодно	<i>üheskoos</i>	подчас	<i>vahel</i>
заочно	<i>tagaselja</i>	наоборот	<i>vastupidi, ümberpöördult</i>

4. творительный'st за, с abil:

замужем — *mehel*, зачем — *milleks*, совсем — *täitsa*

5. предложный'st в, на abil:

вкратце	<i>lühidalt</i>	втайне	<i>salaja</i>
вначале	<i>alguses</i>	наверху	<i>üleval, ülal</i>
вполне	<i>täielikult</i>	накануне	<i>eelmisel päeval</i>

Adverbi komparatsioon.

Võrdlusastmeid omavad eesti keeles *sti-* ja *lt-*liitelised ning vene keeles *o-*liitelised adverbid, mis on tuletunud kvalitatiivseist adjektiividest. Mõlemas keeles esinevad kõik kolm võrret: positiiv, komparatiiv ja superlatiiv, kusjuures eesti keeles on superlatiiv sünteetiline ja analüütiline, vene keeles analüütiline:

positiiv:	<i>julgesti ~ julgelt</i>	смело чисто
komparatiiv:	<i>julgemini ~ julgemalt</i>	смелее чище
superlatiiv:	<i>julgeimini ~ julgeimalt</i>	всех смелее всего чище
	<i>kõige julgemini ~ kõige julgemalt</i>	

Eesti keeles on võrdlusastmed veel adverbidel *hilja, kaua, otse, ruttu, tasa, vara*; nendel on superlatiiv ainult analüütiline: *kaua — kauem(ini) — kõige kauem(ini)*.

8. PRE- JA POSTPOSITSIION.

Pre- ja postpositioonid (kaassõnad) eesti keeles ja prepositioon (предлог) vene keeles on seoses noomeni käändega, ei oma erilist iseseisvat leksikaalset tähendust, vaid väljendavad sõnade süntaktilist suhet.

Eesti ja vene keeles esineb pre- ja postpositioone, mis on kujunenud adverbidest ja substantiividest.

a) Mõned sõnad, näiteks *mööda* мимо, *pärast* после, *taga* позади, *ümbert* вокруг võivad esineda niihästi adverbina kui ka kaassõnana. Esimesel juhtumil omab sõna iseseisvat leksikaalset tähendust ning on lauses adverbialiks, kuna kaassõnana esinev on alati seoses käändega:

<i>Pärast ma tulen teile.</i>	После я приду к вам.
<i>Pärast loengut ma tulen teile.</i>	После лекции я приду к вам.

b) Eesti keeles on mitmed pre- ja postpositioonid kujunenud substantiividest ning esinevad kohakäänete vormis:

(juur:) *juurde — juures — juurest*, (esi:) *ette — ees — eest*
 (kõrv:) *kõrvale — kõrvalt — kõrvalt*, (pea:) *peale — peal — pealt*

Vene keeles on substantiividest kujunenud kaassõnad peamiselt ühes prepositiooniga, eesti keeles peamiselt vastav kaassõna adessiivi vormis:

в лице председателя	<i>esimehe näol</i>
в течение часа	<i>tunni jooksul</i>
во время лекции	<i>loengu ajal</i>
за счет каникул	<i>vaheaja arvel</i>
по случаю юбилея	<i>juubeli puhul</i>

Vene keeles leidub prepositsioone, mis on kujunenud ka gerundiividest, nagu *благодаря*, *включая*, *исключая*, *несмотря*.

Erinevusi kaassõnade esinemises.

Eesti ja vene keele kaassõnadel on palju sarnasust, leidub siiski ka olulisi erinevusi.

1. Eesti keeles jagunevad kaassõnad prepositsioonideks (ees-sõnad) ja postpositsioonideks (tagasõnad), vene keeles esinevad ainult prepositsioonid.

2. Prepositsioone on eesti keeles üldiselt vähe. Need esinevad peamiselt partitiivi ees: *alla, enne, keset, mööda, peale, piki, pärast, päri, vastu, siitpool, siinpool, siitpoolt, sinna- poole, sealpool, sealtpoolt*. Näit. *enne lõunat, keset tänavat, vastu puud*.

Üksikud prepositsioonid esinevad ka teiste käänete ees, nimelt:

a) genitiivi ees: *läbi, peale, üle, ümber*:

läbi metsa, peale eesti keele, üle järve, ümber laua

b) terminatiivi ees: *kuni (jõeni)*

c) abessiivi ees: *ilma (raamatuta)*

d) komitatiivi ees: *ühes (pojaga)*

Vene keeles on prepositsioone rohkesti.

3. Eesti keeles võivad mõned prepositsioonid esineda ka postpositsioonidena, nimelt:

a) genitiiviga: *läbi, peale, üle, ümber*:

läbi metsa — õnnetuse läbi; üle järve — kõneldi venna üle; peale eesti keele — laua peale; ümber laua — laua ümber

b) partitiiviga: *mööda: mööda teed — teed mööda*

c) prepositsioonina partitiiviga, postpositsioonina genitiiviga: *alla, peale, pärast, vastu*.

alla tuult — laua alla

pärast sööki — söögi pä-

peale sööki — söögi peale

rast

vastu tuult — seina vastu

Vene keeles selline nähtus puudub.

4. Eesti keel on rikas postpositsioonidest, vene keeles postpositsioonid puuduvad.

Postpositsioonid esinevad põhiliselt genitiivi järel. Neid on ligikaudu 80:

alla, all, alt; eel; ette, ees, eest; hulka, hulgas, hulgast; juurde, juures, juurest; järele, järel, järelt; järgi; kaasas; kallale, kallal, kallalt; kaudu; kaupa; keskele, keskel, keskelt; kiuste; kohta; kõrvale, kõrval, kõrvalt; kätte, käes, käest; ligi; läbi; najale, najal, najalt; otsa, otsas, otsast; paiku; peale, peal, pealt; poole, pool, poolt; poolest; puhul; põhja, põhjas, põhjast; pähe; päralt; pärast; sekka, seas, seast; sisse, sees, seest; taha, taga, tagant; tarvis; tõttu; varal; vastu, vastas, vastast; võidu; võrra; väele, väel; äärde, ääres, äärest; üle; ümber, ümbert.

Üksikud postpositsioonid esinevad ka teiste käänetega, nimelt:

a) partitiivi järel: *mööda : teed m ö ö d a*

b) elatiivi järel: *peale, saadik : hommikust p e a l e, kaelast s a a d i k*

5. Niisiis esinevad kaassõnad eesti keeles peamiselt genitiivi ja partitiiviga, erandiks on mõni üksik kaassõna.

Vene keeles esinevad prepositsioonid kõigi käänetega *peale именительный*.

6. Eesti keeles esinevad kaassõnad peamiselt ühe teatava käändega; kahe käändega, genitiivi ja partitiiviga esinevad *alla, peale, pärast, vastu*.

Vene keeles esinevad ühed prepositsioonid a) ühe teatava käändega, teised b) kahe eri käändega ja kolmandad c) kolme käändega:

a) родительный ees: без, близ, вдоль, вместо, вне, внутри, возле, вокруг, вследствие, для, до, из, из-за, из-под, кроме, мимо, накануне, около, от, подле, после, посреди, против, ради, среди jt.;

дательный ees: благодаря, вопреки, к, навстречу, подобно, согласно jt.;

винительный ees: про, сквозь, через jt.;

творительный ees: между, над, перед jt.;

предложный ees: при.

b) Kahe käändega esinevad:

винительный ja творительный ees: за, под:

за стол	<i>lauda</i>	за столом	<i>laua taga</i>
под стол	<i>laua alla</i>	под столом	<i>laua all</i>

винительный ja предложный ees: в, на, о:

в комнату	<i>tuppa</i>	в комнате	<i>toas</i>
на стол	<i>lauale</i>	на столе	<i>lual</i>
о камень	<i>vastu kivi</i>	о камне	<i>kivist</i>

c) Kolme käändega esinevad:

родительный, винительный ja творительный ees: с:

со стола	<i>laua pealt</i>	с год	<i>umbes aasta</i>
с сыном	<i>ühes pojaga</i>		

дательный, винительный ja предложный ees: по:

по улице	<i>mööda tänavat</i>	по четвертое	<i>kuni neljandani</i>
по четыре	<i>neljakaupa</i>	по окончании	<i>pärast lõpetamist</i>

7. Mõnele vene keele prepositsioonile ühes käändega vastab eesti keeles kääne ilma kaassõnata:

Гулял с братом.	<i>Jalutasin vennaga.</i>
Мы были в саду.	<i>Meie olime aias.</i>
Приехал из города.	<i>Saabus linnast.</i>
Книга находится на столе.	<i>Raamat on laual.</i>

8. Eesti keeles mõned kaassõnad osaliselt käänduvad, esinedes illatiivis, inessiivis ja elatiivis või allatiivis, adessiivis ja ablatiivis. Vene keeles on prepositsioonid ainuvormilised:

<i>ette</i> — <i>ees</i> — <i>eest</i>	<i>alla</i> — <i>all</i> — <i>alt</i>
<i>juurde</i> — <i>juures</i> — <i>juurest</i>	<i>järele</i> — <i>järel</i> — <i>järelt</i>
<i>vastu</i> — <i>vastas</i> — <i>vastast</i>	<i>peale</i> — <i>peal</i> — <i>pealt</i>

9. KONJUNKTSIOON.

Konjunktsioonid (sidesõna, союз) täidavad eesti ja vene keeles põhiliselt ühtseid funktsioone ning jagunevad kahte peärühma: koordineerivad ja subordineerivad.

1. Koordineerivad (rinnastavad, сочинительные) konjunktsioonid seovad üheliigilisi lauseliikmeid ja rindlause osi. Need on:

ja, ning, ega, ehk, või, aga, kuid jt.; и, да, или, а, но, однако jt.

Eesti sidesõnadele *ehk* (samatähenduslike mõistete sidumiseks) ja *või* (eri tähendusega mõistete sidumiseks) on vene vasteks или.

2. Subordineerivad (alistavad, подчинительные) konjunktsioonid alustavad põimlause kõrvallauseid, nagu:

kui, enne kui, kuni, kuna, ehkki, et, sest et, sellepärast et jt. — когда, если, что, чтобы, потому что jt.

Eestikeelsele sidesõnale *et* vastavad vene keeles что, чтобы. Kui kõrvallause verb esineb infinitiivi või konditsionaali vormis, siis *et*-konjunktsioonile vastab чтобы, teistel juhtumitel aga что:

Et sooritada eksam hästi, tuleb korralikult õppida.

Чтобы сдать экзамен на хорошо, нужно усердно учиться.

Kõnele nõnda, et kõik sind kuuleksid.

Говори так, чтобы всем было слышно.

Me teame, et töö toidab meid.

Мы знаем, что труд кормит нас.

Eestikeelsele konjunktsioonile *kui* vastavad vene keeles ajalause algul когда, tingimuse väljendusel если ja komparatsiooni puhul чем:

Oli juba pime, kui me väljusime. Было уже темно, когда мы вышли.

Kui lille ei kasta, siis see kuivab ära. Если не поливать растение, то оно засохнет.

Õde on vanem kui vend. Сестра старше чем брат.

10. INTERJEKTSIOON.

Interjektsioonid (hüüdsõnad, междометия) väljendavad niihästi eesti kui ka vene keeles:

1. inimese tundeväljenduslikke hüüatusi: *ai!* ай!, *oi!* ой!, *ah!* ах!, *oh!* ох!

2. käsklusi, hõikamisi (loomadele jt.): *noh!* ну!, *ts!* тс!, *Trrr!* *Nõõ!*

3. loodushäälte, kõlade ja häämitsuste jäljendusi: *trahl!* *plaks!* хлоп!, *tikk-takk!* тик-так, *ka-ka-kaak-kal* га-га-га!

Interjektsioonide kujunemisel on kumbki keel käinud peamiselt oma rada.

Nii väljendatakse	eesti keeles,	vene keeles
tänutunnet	<i>aitäh!</i> <i>aitumal!</i>	спасибо!
söömise puhul	<i>jätku leivale!</i>	хлеб да соль!
kätteleandmisel	<i>säh!</i> <i>sähke!</i>	на! нате!
hobuse sundimisel	<i>nõõ-nõõ!</i>	нука-нука!
kana kutsumisel	<i>tibu-tibu-tibu!</i>	цып-цып-цып!
kellahelinat	<i>till-tall!</i> <i>till-tall!</i>	динь-динь-динь!
kukelaulu	<i>kukeleegu!</i>	кукареку!
koerahaukumist	<i>auh!</i> - <i>auh!</i> - <i>auh!</i>	гав-гав-гав!
kassihäälitsemist	<i>näu-näul!</i>	мяу-мяу!
	Jne.	

VI. SÜNTAKS.

A. LIHTLAUSE.

Niihästi eesti kui ka vene keele grammatika liigitab laused liht- ja liitlauseteks.

Ka lihtlausete jaotus on mõlema keele grammatika järgi üks ning sama, samuti ka lausete lõpul kirjavahemärkide tarvitamine.

Nii eesti kui ka vene keeles on lause pealiikmeiks subjekt ja predikaat, kõrvalliikmeiks objekt, adverbiaal ja atribuut.

1. SUBJEKT.

Eesti ja vene subjekti ühised jooned.

Subjekt (alus, подлежащее) tähistab eesti ja vene keeles olen-dit, eset või nähtust, kes või mis on lauses avaldatud tegevuse tegija või olekus olija.

Mõlemas keeles subjektina esinevad peamiselt substantiivid ja pronoo-menid:

Üliõpilane tuli loengule.

Студент пришел на лекцию.

Tema tuli loengule.

Он пришел на лекцию

Subjekt võib eesti ja vene keeles väljenduda ka teiste sõnaliikidega, kui neil on substantiivi funktsioon. Nii esinevad subjektina:

1. Adjektiiv:

Haige magab täna rahulikult.

Больной спит сегодня спокойно.

2. Numeraal (ka ühes substantiiviga):

*Kaks näitavad tuld, neli teevad
aset, üks heidab magama.*

Двое освещают, четверо по-
стилают, один ложится спать.

Kolm meest seisis kaldal.

Три мужчины стояли на берегу.

3. Infinitiiv:

Lugeda on väga kasulik.

Читать очень полезно.

4. Verbaalnoomenid (tegija- ja teonimi, отлагольные существительные):

*Lugeja tõi endale uue raamatu.
Lugemine meeldib mulle.*

Читатель принес себе новую книгу.
Чтение нравится мне.

5. Partitsiip:

*Oodatav ilmus rõõmsas meele-
olus.*

Ожидаемый явился в веселом
настроении.

6. Terviklik sõnarühm, nagu isiku nimi ja asutuse nimetus:

*Kirjanik Eduard Vilde sün-
dis 1865. aastal.*

Писатель Эдуард Вильде
родился в 1865 году.

*Nõukogude Sotsialistlike
Vabariikide Liit on meie
kodumaa.*

Союз Советских Социали-
стических Республик —
наша Родина.

7. Iga sõna, kui see esineb käändsõna tähenduses:
Hõissal kostis õuest. Ура звучало дружно.

Märkus. Asesõnaline alus rõhutus asendis võib olla juurdemõeldav verbi pöördelõpu järgi:

Kas sa loed seda raamatut? Jah, Ты читаешь ли эту книгу? Да, (я) читаю.

Eesti ja vene keeles puudub subjekt lauses

1. kui predikaadiks on isikuta verb:
pimeneb — темнеет, *külmetab* — морозит, *hämardub* — смеркается

2. kui predikaadiks on verbi umbisikulise tegumoe vorm (неопределенно-личная форма) või verb on sisult umbisikuline:

Koolis loetakse. В школе читают.

Klubis loeti ajalehti. В клубе читали газеты.

Tasa sõidad (sõidetakse), kauge male jõuad. Тише едешь, дальше будешь.

Eesti ja vene subjekti erinevused.

Vene keeles esineb subjekt alati именительный's: Дети играют на дворе.

Eesti keeles võib subjekt esineda nominatiivis ja partitiivis ning jaguneb totaal- ja partsiaalsubjektiks.

1. Totaalsubjekt (täisalus) väljendab, et tegevuse tegijaks on kogu kõnesolevate olendite või esemete hulk või tuntud, määratud osa sellest, ning esineb nominatiivis.

Vene keeles vastab eesti totaalsubjektile alus (подлежащее) именительный's:

Leib on laual. Хлеб на столе.

Lapsed mängivad õues. Дети играют на дворе.

Õunad, mis ema turult ostis, on korvis. Яблоки, которые мать купила на рынке, находятся в корзине.

Kalad elavad vees. Рыбы живут в воде.

Kui predikaadiks on transitiivne verb, esineb alati totaal-subjekt, isegi ka sel puhul, kui semantiliselt paistab tegevuse teostajaks olevat olendite umbmäärane hulk:

Pioneerid tervitasid koos-olijaid. Пионеры приветствовали собравшихся.

Sõdurid ründasid vaenlast. Солдаты атаквали врага.

2. Partsiaalsubjekt (osaalus) esineb partitiivis ja väljendab, et tegevuse tegijaks on olendite ebamäärane hulk või eseme ebamäärane osa.

Vene keeles partsiaalsubjekti grammatiline kategooria puudub, partsiaalsubjekti mõistet saab väljendada leksikaalselt.

Partsiaalsubjekt esineb ainult siis, kui predikaadiks on intransitiivne verb:

<i>Leiba on laual, aga ka sahvris on veel leiba.</i>	Часть хлеба на столе, но и в кладовой есть еще хлеб.
<i>Lapsi on õues palli mängimas, aga neid on ka saalis jalutamas.</i>	Одни дети играют на дворе в мяч, другие гуляют в зале.
<i>Õunu on korvis.</i>	В корзине имеются яблоки.
<i>Selles jões on kalu.</i>	И в этой реке водятся рыбы.

Kui lauses eitatakse olendi või eseme olemasolu üldse, on subjekt partsiaalne. Vene keeles esineb partsiaalsubjektile vastav sõna родительный's, ja seda loetakse objektiks (дополнение), mitte aga subjektiks:

<i>Heinamaal ei ole hobust.</i>	• На лугу нет лошади.
<i>Selles tiigis ei ole kalu.</i>	В этом пруду нет рыб.
<i>Tindipotis pole tinti.</i>	В чернильнице нет чернил.
<i>Kolhoosil ei ole praegu esimeest.</i>	Сейчас у колхоза нет председателя.

Kui eitus lauses ei käi subjekti kohta, esineb totaalsubjekt:
Hõbune ei ole heinamaal, vaid metsas. Esimees ei ole kohal.

2. PREDIKAAT.

Predikaadi esinemine.

Predikaadi esinemises eesti ja vene keeles leidub nii ühist kui ka erinevat.

Predikaat (öeldis, сказуемое) eesti ja vene keeles väljendab subjekti tegevust või olemist ja vastab küsimusele *mida teeb?*, *mida tegi?* jne., *mida tehakse?*, *mida tehti?*, *on kes?*, *on mis?*, *on missugune?*, *on mitmes?*

Niihästi eesti kui ka vene keeles esineb predikaadina:

1. verbi finiitne (pöördeline) vorm,
2. verbi finiitne vorm koos infinitiiviga,
3. verbi finiitne vorm koos käändsõnaga.

1. Tavaliselt esineb predikaat verbi finiitsetes muutes. Sel predikaatverbil on aspekti, kõneviisi, aja, tegumoe, kõne, arvu ja pöörde vormid. Sellist verbi finiitsetes muutes esinevat ühesõnalist öeldist nimetatakse vene keele grammatikas lihtpredikaadiks (простое сказуемое):

<i>Õppejõud loeb.</i>	Преподаватель читает.
<i>Üliõpilane kirjutab.</i>	Студент пишет.
<i>Koolis loetakse ja kirjutatakse.</i>	В школе читают и пишут.

Eesti keeles predikaadina esineb ka perfekti ja pluskvamper-

fekti finiiitne muude (abiverbi *olema* pööre koos *nud-* ja *tud-*partitsiibiga). Vene keeles on sellise predikaadi vaste imperfektis:

Ta on seda raamatut luge- Он когда-то читал эту книгу.
nud.

Päike oli juba loojunud. Солнце уже зашло.

Eesti keeles perfektiiitse aspekti muudete puhul esineb predikaadina ka ühendverb: verbi vorm koos prefiksaalsõnaga, nagu *alla, edasi, ette, järele, kaasa, kokku, kõrvale, läbi, peale, ringi, sisse, tagasi, vastu, välja, ära, üle, üles* või koos prefiksaalsõna tähenduses esineva adverbiga, nagu *katki, kinni, lahti, laiali, maha, täis, valmis, ümber*. Vene keeles on sellise predikaadi vasteks perfektiiitse aspekti verbi vastav vorm:

Ta andis teate edasi. Он передал известие.

Laps püüdis kana kinni. Ребенок поймал курицу.

Raamat oli juba läbi loetud. Книга была уже прочитана.

2. Predikaadiks mõlemas keeles (eesti keeles küll erandnähtusena) võib olla ka verbi finiiitne vorm koos infinitiiviga. Sellist öeldist nimetatakse vene keele grammatikas *р о б о р д с о б н а л и с е к с* ühendpredikaadiks (глагольное составное сказуемое).

Sel puhul öeldise põhitegevust väljendab infinitiiv.

Infinitiivi abisõnana vene keeles esinevad: a) mõnede verbide pöörded: *начать, стать, мочь, желать, хотеть, намереваться, пытаться, собираться, стараться, хочется, придется, следует, не следует;*

b) lühivormilised adjektiivid *должен, не должен, намерен, обязан* imperfektis koos abiverbi *быть* pöördega;

c) üksikud adverbid, nagu *можно, надо, не надо, нельзя, необходимо, нужно, не нужно, пора*.

Eesti keeles sellistele infinitiividele vastab põhiliselt *da-*infinitiiv, tegevuse alguse ja kohustuslikkuse puhul *ma-*infinitiiv:

Он стал хорошо учиться.

Ta hakkas hästi õppima.

Я должен идти домой.

Ma pean koju minema.

Я должен был идти домой.

Ma pidin koju minema.

Ты был обязан прийти во время

Sa olid kohustatud õigel ajal tulema.

Придется хорошо работать.

Tuleb hästi töötada.

Eesti keeles esineb *da-*infinitiiv lauses põhiliselt objektina, *ma-*infinitiiv aga adverbialina. Nii on siis infinitiivi esinemine lauses predikaadi osana eesti keeles piiratud. Predikaadi osana esineb ta põhiliselt juhtumil, kui predikaatverb on oma tähenduselt nihkunud. Niisiis esineb predikaadi osana *da-*infinitiiv koos verbi *olema, tulema* finiiitsete muudetega (*tuleb, tuli, tuleks, tulevat* jne.), *ma-*infinitiiv koos verbide *pidama, hakkama* vormidega, samuti ka tegevuse algust määratlevate fraseoloogiliste väljenditega. Vene keeles sellistele infinitiividele vastab peamiselt infinitiiv, tegevuse alguse puhul ka verbi finiiitne pööre:

Raamat on lugeda (lugemiseks). Книга для чтения.

<i>See raamat tuleb läbi lugeda.</i>	Придется прочесть эту книгу.
<i>Ta peab seda raamatut lugema.</i>	Он должен читать эту книгу.
<i>Ta hakkas jälle lugema.</i>	Он стал опять читать.
<i>Laps kukkus karjuma.</i>	Ребенок закричал.
<i>Poiss pistis jooksmas.</i>	Мальчик побежал.

3. Käändsõna esineb predikaadi osana põhiliselt *olema* (быть) finiitse vormi kaasas.

Eesti keele grammatikas nimetatakse seda käändsõnalist osa predikaatiiviks (öeldistäiteks).

Vene keele grammatika nimetab sellist öeldist nimeliseks ühendpredikaadiks (именное составное сказуемое), abiverbi aga köitmeks (связка) ja käändsõna predikaadi nimeliseks osaks (именная часть составного сказуемого).

Nii eesti kui ka vene keeles tarvitatakse abiverbidenä peale *olema* (быть) veel teisi verbe, nagu *tulema*, *hakkama* jne. Vene keeles aga esinevad verbid, nagu *быва́ть*, *делаться*, *казаться*, *называться*, *оказываться*, *становиться*, *стать*, *считаться*, *являться*.

Vene keeles harilikult ei tarvitata abiverbi *быть* preesensis (välja arvatud teaduslikud tööd), tema asemel esineb mõttekriips (—), kui subjektiks ja predikaatiiviks on substantiiv. Eesti keeles tavaliselt ei jäeta *olema* pööret (*olen*, *oled*, *on* jne.) välja:

<i>Minu vend on õpetaja.</i>	Мой брат — учитель.
------------------------------	---------------------

Predikaatverbi ja subjekti kongruents.

Predikaatverbi ja subjekti kongruents (ühildumine, согласование) eesti ja vene keeles on mitmeti sarnane.

1. 1. Predikaatverb ühildub subjektiga (eesti keeles totaalsubjektiga) arvus ja isikus, vene keeles peale selle (imperfekti ja konditsionaali ainsuse vormides) ka soo järgi:

<i>Ma loen.</i>	Я читаю.
<i>Poiss luges.</i>	Мальчик читал.
<i>Poiss loeks.</i>	Мальчик читал бы.
<i>Õpilased loevad.</i>	Ученики читают.
<i>Tüdruk luges.</i>	Девочка читала.
<i>Tüdruk loeks.</i>	Девочка читала бы.

2. Predikaatverb esineb eesti ja vene keeles kahe ja enama subjekti puhul mitmuses:

<i>Poiss ja tüdruk jooksevad.</i>	Мальчик и девочка бегают.
-----------------------------------	---------------------------

3. Samuti ühtib predikaatverbi ja subjekti ühildumine eesti

ja vene keeles ka sel puhul, kui subjektiks on personaalsed pronoomenid:

Mina ja sina jalutame õhtuti. Я и ты по вечерам гуляем.

4. Kui subjektid on sünonüümsed (sulavad enam-vähem üheks mõisteks), siis mõlemas keeles on predikaat ainsuses:
Algus sõda, verevalamine ja häving. Началась война, кровопролитие и гибель.

Väljas tõusis kisa ja lärm. Tema uhkus ja toredus pani kõiki imestama. Mehe näost lõõmas viha ja meeleetus. Häda ja viletsus ootas meid. Käib sügiselaanes, käib, kihutab maru ja torm (A. Haava).

II. Predikaatverbi ja subjekti ühildumises esineb ka erinevusi.

1. Partsiaalsubjekti (ka mitmusliku) puhul on predikaatverb eesti keeles alati ainsuses. Vene keeles aga ühilduvad predikaatverb ja subjekt arvus:

Töölisi tuleb juba koju. Рабочие идут уже домой.

2. Numeraalse subjekti puhul esineb predikaatverb eesti keeles kas vormi alusel ainsuses või sisu alusel mitmuses, vene keeles aga tavaliselt mitmuses. Mitmuses esineb predikaatverb eesti keeles siis, kui subjektil on mitmuslik atribuut, ta on lähemalt määratud või on sisult mitmuslik:

Neli inimest seisab akna juures, teised viis istuvad lauas. Четыре человека стоят у окна, другие пять сидят за столом.

Mõnekümne aasta eest seisid kaks jalameest sealpool Peipsi kaldal ja pidasid aru.

3. Vene keeles esineb predikaatverb alati ainsuses ning mees-soo vormis, kui subjektiks on pronoomenid *кто, кто-то, кто-нибудь, никто*, ja kesksoo vormis, kui subjektiks on pronoomenid *что, что-то, что-нибудь, ничто*:

Кто-то звонит. С ним что-то случилось.

Eesti keeles aga esineb predikaatverb sisu kohaselt ainsuses ja mitmuses, kui subjektiks on pronoomenid *kes, mis*:

Kes teist on oma pliiatsi ära kaotanud? Кто из вас потерял свой карандаш?

Kes teist, tüdrukud, õppisid luuletuse pähe? Кто из вас, девочки, выучил стихотворение?

Kes tuleb minuga kaasa? Кто идет со мной?

Kes tulevad minuga kaasa? Кто идет со мной?

4. Eesti keeles eitava kõne puhul on predikaatverb pöördelõputa ega ühildu subjektiga, vene keeles aga ühildub:

Nad ei kirjuta.
Me ei loeks.
Ma ei lugenud.
Te ei oleks-seda teadnud.

Они не пишут.
Мы не читали бы.
Я не читал. —
Вы об этом не знали бы.

Predikatiiv.

Predikatiiv (öeldistäide, именная часть составного сказуемого) on predikaadi käändsõnaline osa, mis määrab, kes või mis, kelle või mille oma, missugune või mitmes on käändsõnaga väljendatud mõiste.

Predikatiiv vastab küsimusele (on) *kes?*, (on) *mis?*, (on) *missugune?*, (on) *mitmes?* vene keeles ka чей?, чья?, чье?

Predikatiiviks võib mõlemas keeles olla a) iga käändsõna ja b) partitiivid:

a) *Jānes on loom.* Заяц — животное. — *Õhtu oli jahe.* Вечер был прохладный. — *Minu vend on klassis esimene.* Мой брат в классе первый. — *See oli tema.* Это был он.

b) *Mitte kõik seened pole söödavad.* Не все грибы съедобны.

c) peale selle võivad eesti keeles predikatiivina esineda adverb ja da-infinitiiv, vene keeles aga vastena lühivormiline passiivi partitiip, sageli ka leksikaalne väljend, väga harva adverb:

Raamat on lugeda.

Книга для чтения.

Talvel puud on raagus.

Зимой деревья без листьев.

Tee oli umbes.

Дорога была занесена.

Tal on silmad aukus.

У него глаза впалые.

Predikatiivi käändeiks on eesti keeles peamiselt nominatiiv, partitiiv ja genitiiv, vene keeles родительный ja творительный:

Jānes on arg.

Заяц труслив.

Meie poiss on pikka kasvuu. Наш мальчик высокого роста.

See raamat on minu.

Эта книга моя. — Мой брат стал учителем.

Predikatiivi ainsus ja mitmus.

Nii eesti kui ka vene keeles predikatiivi arv oleneb subjekti arvust.

1. Seega ainsusliku subjekti puhul on ka predikatiiv ainsuses, mitmusliku puhul — mitmuses:

Ilm oli selge ning soe. Погода была ясная и теплая.

Talvepäevad on külmad. Зимние дни холодные.

2. Kahe või rohkema subjekti puhul on predikatiiv mõlemas keeles mitmuses:

Kuusk ja mänd on ka talvel haljad.

Ель да сосна и зимою зеленены.

3. Hulka, arvu, mõõtu jne. väljendav subjekt, kui see on sisult mitmuslik, nõuab mitmuslikku predikatiivi:

Suurem osa poistest X klassis on kommunistlikud noored.

Большая часть из мальчиков X класса комсомольцы.

Erinevus: kui subjektiks on viisakussõna *Teie*, siis eesti keeles on predikatiiv ainsuses, vene keeles mitmuses:

*Olge tervel!
Olge nii lahke!*

Будьте здоровы!
Будьте так любезны!

Predikatiivi totaalsus ja partsiaalsus.

Sisult jaguneb predikatiiv eesti keele grammatikas totaalseks ja partsiaalseks.

1. Totaalpredikatiiv (täisöeldistäide) väljendab subjekti olemust või püsivat omadust ning vastab küsimusele (on) *kes?*, (on) *mis*, (on) *missugune?*, (on) *mitmes?* Ta esineb nominatiivis. Vene keeles vastab talle ühendpredikaadi nimeline osa *именительный's*:

E. Vilde on eesti kirjanik.

Э. Вильде — эстонский писатель.

Kask on puu.

Береза — дерево.

Ounad olid juba küpsed.

Яблоки были уже спелы.

Juhan oli esimene klassis.

Юхан был первый в классе.

Merevesi on soolane.

Морская вода соленая.

2. Partsiaalpredikatiiv näitab liiki, ala jne., kuhu subjekt kuulub osana. Ta esineb a) nii ainsuse kui ka b) mitmuse partitiivis, ainsuses harilikult koos laiendiga.

a) Ainsuse partitiivis tähistab ta koos oma laiendiga subjekti omaduslikku külge. Vene keeles esineb ta *родительный's*:

See mees on pikka kasvuu.

Этот мужчина высокого роста.

Toode oli esimest sorti.

Изделие было первого сорта.

See lehm on maatõugu.

Meie lapsed on üht nägu ning suurt konti.

b) Mitmuse partitiivis näitab partsiaalpredikatiiv liiki, kuhu subjekt kuulub. Vene keeles sel puhul on predikatiiv *именительный's* ka koos abiverbiga *бывать*, *быть* või mitmuse *родительный's* koos prepositsiooniga *из* ja arvsõnaga *один*:

Jaan on esimesi klassis.

Яан один из первых в классе.

<i>Onnu on rohelisti, puna- seid ja valgeid.</i>	Яблоки бывают зеленые, красные и белые.
<i>Andres on minu vendi (peale tema on veel teisi vendi).</i>	Андрес один из моих брать- ев.

Vene keeles väljendab родительный's esinev predikatiiv ka possessiivsust (omastavust) ja vastab küsimusele чей?, чья?, чье? Eesti keeles väljendatakse seda teistsuguse konstruktsiooniga:

Этот домик моего отца. *See on minu isa majake.*

Vene keeles ühendpredikaadi nimeline osa esineb ka творительный's, mis tähistab elukutset, selle algust või jätkumist, ajutist elukutset, samuti ka juhuslikku olukorda või esinemist kellelgi. Abiverbidena tarvitatakse быть, стать, остаться, являться, казаться jmt. Eesti keeles esineb vastav käändsõna translatiivis (saavas):

Отец стал председателем колхоза. *Isa oli kolhoosi esimeheks.*

Он стал учителем. *Ta hakkas õpetajaks.*

Брат остался в деревне колхозником. *Vend jäi maale kolhoosnikuks.*

Сестра бывает также дома хозяйкой. *Õde on vahel kodus perenaiseks.*

Жизнь сделалась приятной. *Elu kujunes meeldivaks.*

Мы являлись тогда его хорошими друзьями. *Me osutusime siis tema headeks sõpradeks.*

3. ОБЪЕКТ.

Объекти esinemine.

Объект (sihitis, дополнение) on nii eesti kui ka vene keeles verbi laiend, mis tähistab olendit või eset, millele transitiivse verbi tegevus on suunatud.

Объектiks võivad eesti, samuti ka vene keeles olla järgmised sõnaliigid:

a) substantiiv:

Ma ootan venda. Я жду брата. *Me armastame oma kasvatajat.* Мы любим своего воспитателя. *Arst keelas minul uisutamise.* Врач запретил мне катание на коньках. *Poiss luges raamatut.* Мальчик читал книгу.

b) adjektiiv:

Arst ravib haiget. Врач лечит больного.

c) numeraal, ka koos substantiiviga:

Näen ühte tulevat. Семеро одного не ждут.

d) pronoomen:

Kõik armastasid ja austasid teda. Все любили и уважали его.

e) infinitiiv:

Arst keelas õel supelda. Врач запретил сестре купаться.

f) partitiiv:

Nägingi oodatavat. После уроков учитель учит отстающих.

Objekti liigid.

Eesti keeles eristatakse kaht liiki objekte: totaalobjekt ja partsiaalobjekt, vene keeles aga otsene sihitis ja kaudsihitis.

Otsene sihitis (прямое дополнение) esineb винительный's ilma prepositsioonita. Eitava verbi puhul võib esineda ka родительный ilma prepositsioonita, kui eitava verbi tegevus ei ole suunatud teatavale, vaid määramata esemele:

Я жду брата.	<i>Ma ootan venda.</i>
Мальчик читал книгу.	<i>Poiss luges raamatut.</i>
Я получил письмо.	<i>Ma sain kirja.</i>
Мальчик не читал эту книгу.	<i>Poiss ei lugenud seda raamatut.</i>
Мальчик не читал книги.	<i>Poiss ei lugenud raamatut.</i>

Кaudsihitis, indirektne objekt (косвенное дополнение) esineb kõigis käändeis, ka винительный's prepositsiooniga, välja arvatud именительный:

Мальчик боится собаки.	<i>Poiss kardab koera.</i>
Он надоедает другу.	<i>Ta tüütab sõpra.</i>
Дети играют в мяч.	<i>Lapsed mängivad palli.</i>
Мы дышим воздухом.	<i>Me hingame õhku.</i>
Он нуждается в помощи.	<i>Ta vajab abi.</i>

Totaalobjekt.

Totaalobjekt (täissihitis) väljendab, et perfektiiuses aspektis esineva transitiiivse verbi jaatav tegevus on suunatud kogu esemele või eseme määratud osale või esemete (olendite) määratud hulgale.

Niisiis nõuab totaalobjekt kolme tingimust: 1. objekt tähistab kogu eset või eseme määratud osa või esemete (olendite) määratud hulka, 2. tegevus on jaatav, 3. tegevus on lõppenud või lõpule viidav.

Teatavasti tarvitatakse eesti keeles perfektiiivse aspekti verbi mõiste väljendamiseks ühendverbi (verbi koos prefiksaalsõnaga), millele vene keeles vastab perfektiiivse aspekti verbi vorm.

Totaalobjektile vastab vene keeles otsene objekt винительный's, perfektiiivse aspekti verbi puhul vahel ka indirektne objekt:

<i>Loen selle raamatu läbi.</i>	Я прочту эту книгу.
<i>Lugesin selle raamatu läbi.</i>	Я прочитал эту книгу.
<i>Õde sööb selle leiva ära.</i>	Сестра съест этот хлеб.
<i>Õde sõi selle leiva ära.</i>	Сестра съела этот хлеб.
<i>Meie rühm saavutas hea õrpe edukuse.</i>	Наша группа добилась хорошей успеваемости.

Totaalobjekt esineb nominatiivis ja ainsuse genitiivis, milledele vene keeles vastab винительный ilma prepositsioonita.

Nominatiivis esineb totaalobjekt:

A. mitmuses alati:

Lugesin kõik need raamatud läbi. Я прочитал все эти книги.

Töölised ehtasid majad valmis. Рабочие построили дома.

B. ainsuses: a) kui predikaatverb on käskivas kõneviisis või umbisikulisel tegumoes:

Too raamat siia! Принеси книгу сюда!
Osta endale vihik, pliiats ja sulg. Купи себе тетрадь, карандаш и перо.

Raamat tuuakse siia. Принесут книгу сюда.

Raamat toodi siia. Принесли книгу сюда.

Osteti vihik, pliiats ja sulg. Купили тетрадь, карандаш и перо.

b) kui objekti põhisõnaks on *da*-infinitiiv, mis lauses on:

1) subjektiks:

On kasulik see raamat läbi lugeda. Полезно прочитать эту книгу

2) objektiks lühenenud kõrvallauses:

Õpilane läks tuppa, et kirjutada kirjand valmis. Ученик пошел в комнату, чтобы написать сочинение.

3) atribuudiks:

Kadunud oli lootus leida vend üles. Пропала надежда найти брата.

4) predikaadi osaks:

See raamat tuleb läbi lugeda. Придется прочитать эту книгу.

5) objektiks ja predikaatverb on käskivas kõneviisis või umbisikulisel tegumoes.

Lubage see raamat kaasa võtta. Разрешите брать с собою эту книгу.

Lubati see raamat kaasa võtta. Разрешили брать с собою эту книгу.

Totaalobjekt esineb ainsuse genitiivis:

a) kui predikaatverb objekti põhisõnana on isikulise tegumoe kindlas, tingivas või kaudses kõneviisis:

Ostsin endale uue raamatu. Я купил себе новую книгу.

Ka tema tooks mulle oma raamatu. Он тоже принес бы мне свою книгу.

Ta olevat ostnud endale kla- veri. Он якобы купил себе рояль.

b) kui objekti põhisõnaks on *ma*-infinitiiv:
Kolhoos peab ehitama uue lauda. Колхоз должен построить новый хлев.

c) kui objekti põhisõnaks on *da*-infinitiiv, mis ise lauses on objektiks, ja predikaatverb on isikulise tegumoe kindlas, tingivas või kaudes kõneviisis:

Naaber lubas saata poja linna õppima. Сосед обещал послать сына в город учиться.

Ka mina tahaksin saatu poja linna õppima. И я хотел бы послать сына в город учиться.

Instituudi nõukogu olevat otsustanud uue ettepaneku teha. Совет института, говорят, постановил сделать новое предложение.

Erandina esinevad pronoomenid *meid*, *teid* totaalobjektina partitiivis. Vene keeles vastab sellele винительный:

Viimaks ometi leidsime teid üles. Наконец-то нашли вас.
Meid oli ju kerge üles leida. Нас найти ведь было легко.

Totaalobjektile vastab vene keeles ka indirektne objekt mõne erineva rektsooniga verbi puhul:

Meie rühm saavutas hea õrpeedukuse. Наша группа добилась хорошей успеваемости.

Ta kasutas oma vaba aja õr-pimiseks. Он пользовался для учебы своим свободным временем.

Poiss unustas selle ära. Мальчик забыл об этом.

Partsiaalobjekt.

Partsiaalobjekt (osasihitis) väljendab, et imperfektiivses aspektis esineva transitiivse verbi tegevus on suunatud esemete ebamäärasele osale või esemete (olendite) ebamäärasele hulgale. Partsiaalobjekt esineb samuti eitavas lauses.

Niisiis tarvitatakse partsiaalobjekti eesti keeles: a) kui lause on eitav, b) kui objekt väljendab eseme ebamäärast osa või esemete (olendite) ebamäärast hulka, c) kui objekti põhisõnas väljendatud tegevus on lõpetamata, kestev või korduv.

Partsiaalobjekt esineb partitiivis. Vene keeles talle vastab otsene sihitis винительный's imperfektiivse aspekti verbi puhul, eitavas lauses ka родительный's, vahel ka indirektne objekt erineva rektsooniga verbi puhul:

Ma ei loe raamatut. Я не читаю книги.
Ema tõi leiba ja piima lauale. Мать несла на стол хлеб и молоко.
Isa ostis meile õunu. Отец купил нам яблоки.

<i>Vend luges siis raamatut,</i>	Брат читал тогда книгу, ког-
<i>kui ma toas olin.</i>	да я был в комнате.
<i>Ma loen raamatut.</i>	Я читаю книгу.
<i>Isa loeb õhtuti ajalehte.</i>	Отец по вечерам читает газе-
	ту.
<i>Poiss kardab koera.</i>	Мальчик боится собаки.
<i>Poeg aitab isa.</i>	Сын помогает отцу.
<i>Lapsed mängivad palli.</i>	Дети играют в мяч.
<i>Õpilane kasutab raamatut.</i>	Ученик пользуется книгой.
<i>Poeg mälestab oma isa.</i>	Сын вспоминает о своем отце.

Infinitiiv objektina.

Eesti keeles esineb *da*-infinitiiv sageli objektina. Vene keeles sellele objektile vastab peamiselt infinitiiv pöörd sõnalise ühendpredikaadi (глагольное составное сказуемое) osana. Teatavasti loetakse infinitiiv pöörd sõnalise ühendpredikaadi osaks, kui predikaatverbi finitne muude määratleb tegevuse algust, võimalikkust või vajalikkust, soovi või keeldu:

<i>Arst keelas õel supelda.</i>	Врач запретил сестре купаться.
<i>Poiss armastab lugeda.</i>	Мальчик любит читать.
<i>Neiu häbenes laulda.</i>	Девушка стыдилась петь.
<i>Tüdruk kartis üle kraavi hüppata.</i>	Девочка боялась перепрыгнуть через канаву.
<i>Isa otsustas linna sõita.</i>	Отец решил поехать в город.

Ka vene keeles võib infinitiiv esineda objektina, kui predikaatverbil on täielik, iseseisev tähendus, s. o. ta ei ole piiratud tegevuse alguse, võimalikkuse või vajalikkuse mõistega, ega ka soovi või keeluga, ei esine abiverbina. Eesti keeles sellele vastab *da*- või *ma*-infinitiiv:

Прошу закрыть дверь.	<i>Palun uks sulgeda.</i>
Дочь помогает маме мыть посуду.	<i>Tütar aitab emal nõusid pesta.</i>
Сестра научилась петь.	<i>Ode õppis laulma.</i>

Indirektne objekt vene keeles.

Indirektne objekt (косвенное дополнение) tähistab, et transitiivse verbi tegevus on suunatud olendile või esemele, mis on lauses väljendatud ükskõik millises käändes koos prepositsiooniga või родительный's, дательный's ja творительный's ilma prepositsioonita. (Teatavasti именительный kaasas

prepositsioon ei esine). Sellist nähtust keeles põhjustavad verbi reksioonilised erinevused, teatavate verbide reksiooniline omapärasus.

Vene keele grammatika järgi on: 1. indirektne objekt otsese sihitise tähenduses ja 2. teine indirektne objekt mitmesuguse tähendusega.

1. Indirektne objekt otsese objekti tähenduses esineb vene keeles sageli. Talle vastab eesti keeles põhiliselt partsiaalobjekt, kuid perfektiivse aspekti verbi puhul ka totaalobjekt.

See indirektne objekt esineb vene keeles järgmistes käänetes:

a) родительный's verbidega бояться, добиваться, достигать, желать, ждать, избегать, искать, испугаться, стыдиться, требовать, хотеть jt.:

Мальчик боится собаки.

Poiss kardab koera.

Ребенок хочет хлеба и молока.

Laps tahab leiba ja piima.

Наша группа добилась хорошей успеваемости.

Meie rühm saavutas hea õppe edukuse.

b) дательный's verbidega велеть, верить, вредить, грозить, доверять, завидовать, запрещать, мешать, надоедать, позволить, препятствовать, помогать, учиться jt.:

Сын помогает отцу.

Poeg aitab isa.

Этот человек надоедает мне.

See inimene tüütab mind.

Сосед мешает тебе.

Naaber segab sind.

Он доверял другу во всем.

Ta usaldas sõpra kõigis asjus.

Он выучил русскому языку.

Ta õppis vene keele kätte.

c) творительный's verbidega владеть, дышать, заведовать, здороваться, командовать, любоваться, обладать, пожертвовать, пользоваться, распоряжаться, руководить, управлять jt.:

Кто руководит студентами на педагогической практике?

Kes juhendab üliõpilasi pedagoogilisel praktikal?

Мы дышим воздухом.

Me hingame õhku.

Ученик пользуется книгой.

Õpilane kasutab raamatut.

Певец хорошо владеет своим голосом.

Laulja valitseb hästi oma häält.

d) предложный's verbidega вспомнить (о ком?, о чем?), забыть, забывать (о чем?), играть (на чем?), нуждаться (в чем?), помнить о ком?, о чем? jt.:

Он нуждается в помощи.

Ta vajab abi.

Сын вспоминает о своем отце.

Poeg mälestab oma isa.

Он не мог забывать об этом.

Ta ei suutnud seda unustada.

Отец забыл о поездке в *Isa unustas linnasõidu*
город. *ära.*

е) винительный's koos prepositsiooniga järgmiste verbidega:
браться, взяться (за что?), влиять, повлиять (на кого?), играть
(во что?), рассчитывать (на кого?, на что?) jt.:

Своим примерным поведением *Oma eeskujuliku käitumisega*
он влиял на своих друзей. *ta mõjutas oma sõpru.*

Дети играют в мяч. *Lapsed mängivad palli.*

2. Indirektne objekt tähistab ka adressaati, materjali, põh-
just, vahendit, kaastegijat jm. ning väljendub mitmesuguseis
käänetes. Sellele vastab eesti keeles põhiliselt sihitismäärus:

Я пишу пером. *Ma kirjutan sullega.*

Я написал брату письмо. *Ma kirjutasin vennale kirja.*

Сын получил от отца деньги. *Poeg sai isalt raha.*

Построили мост из железобетона. *Sild ehitati raudbetoonist.*

Его хвалили за хорошую работу. *Teda kiideti hea töö eest.*

Objekti erilised funktsioonid eesti keeles.

Eesti keeles on objektil erilised funktsioonid. Ta aitab selgitada verbi aega (preesens ja futuurum) ning verbi aspekti mõistet. Vene keeles on nende mõistete väljendamiseks morfoloogilised vormid.

1. Transitiiivse verbi preesensit tähistab preesensi pööre koos partsiaalobjektiga:

Ma ostan raamatut.

Я покупаю книгу.

Isa loeb ajalehte.

Отец читает газету.

Me saadame lapsed kooli.

Мы посылаем детей в школу.

Transitiiivse verbi futuurumit väljendab preesensi pööre koos totaalobjektiga:

Ma ostan endale uue raamatu.

Я куплю себе новую книгу.

Ta ehitab endale ilusa maja.

Он построит себе красивый дом.

Me saadame lapsed kooli õppima.

Мы пошлем детей в школу учиться.

2. Transitiiivse verbi imperfektiivse aspekti mõistet tähistab verbi pööre koos partsiaalobjektiga:

Ma olen kaupluses ja ostan raamatuid.

Я в магазине покупаю книги.

Ma lugesin raamatut, kui vend tупpa astus. Я читал книгу, когда брат вошел в комнату.

Transitiivse verbi perfektiiivse aspekti mõistet tähistab verbi pööre koos totaalobjektiga:

Ma toon sulle tingimata selle raamatu. Я непременно принесу тебе эту книгу.

Ma tõingi sulle selle raamatu. Я уже принес тебе эту книгу.

4. ADVERBIAAL.

Adverbiaali esinemine.

Adverbiaal (määrus, обстоятельство) eesti ja vene keeles väljendab tegevuse, olemise tingimusi ja suhteid ning oma-duse astet.

Mõlemas keeles on adverbiaal põhiliselt verbi laiend (mis ei ole objekt ega predikatiiv), ka adjektiiv ja adverbi laiend.

Eesti ja vene keeles esinevad adverbiaalina:

1. adverb:

Aeg möödus ruttu.

Время проходило быстро.

Kõikjal kuuldus hüüdeid.

Везде раздавались крики.

Nad õppisid väga hästi.

Они учились очень хорошо.

Töö on väga hea.

Работа очень хороша.

2. substantiiv, ka koos kaassõnaga:

Nad istusid aias.

Они сидели в саду.

Me töötasime hommikust kuni õhtuni.

Мы работали с утра до вечера.

3. numeraal:

Me ootasime teda minutit kümme.

Мы ждали его минут десять.

4. infinitiiv:

Vaheajal käisid õpilased aias mängimas.

Во время перерыва ученики ходили в сад играть.

5. gerundiiv:

Pioneerid läksid teed mööda, lauldes oma lemmiklaule.

Пионеры шли по дороге, распевая свои любимые песни.

Adverbiaali liigid.

Eesti ja vene keele grammatikas leiame järgmised ühised adverbiaali liigid:

1. Koha adverbiaal (обстоятельство места) väljendatakse:

a) adverbiga:

Kõikjal kuuldus hüüdeid. Везде раздавались крики.

b) substantiiviga, eesti keeles põhiliselt kohakäänetes, samuti ka genitiivis ja partitiivis koos kaassõnaga, vene keeles aga pea-

miselt винительный's, творительный's, предложный's ja родительный's koos vastava prepositsiooniga:

<i>Lapsed lähevad aeda.</i>	Дети идут в сад.
<i>Isa läheb põllule.</i>	Отец идет на поле.
<i>Lapsed mängivad aias.</i>	Дети играют в саду.
<i>Isa töötab jõe taga.</i>	Отец работает за рекой.
<i>Lapsed tulid aiast ära.</i>	Дети пришли из сада.
<i>Isa tuli põllult.</i>	Отец пришел с поля.

2. Ajaadverbiaal (обстоятельство времени) väljendatakse:

a) adverbiga:

Meie külalised sõitsid eile ära. Наши гости вчера уехали.

b) substantiiviga, eesti keeles genitiivis, inessiivis, elatiivis, adessiivis, translatiivis ja terminatiivis, vene keeles aga родительный's, дательный's, винительный's ja предложный's koos vastava prepositsiooniga:

<i>Kogu talve elas ta linnas.</i>	Целую зиму он жил в городе.
<i>Vihma sadas hommikust õhtuni.</i>	Дождь шел с утра до вечера.
<i>Sel aastal on eksamite algus jaanuaris.</i>	В этом году начало экзаменов в январе.
<i>Üliõpilased valmistasid kontrolltöö reedeks.</i>	Студенты готовили контрольную работу к пятнице.

c) numeraaliga, ka koos substantiiviga:

<i>Õppetöö algab esimesel septembril.</i>	Учеба начинается первого сентября.
<i>Rong saabus kell kümme.</i>	Поезд прибыл в десять часов.

d) gerundiiviga:

Ära minnes soovisin talle head ööd. Уходя я пожелал ему доброй ночи.

Ajaadverbiaal, mis vastab küsimusele *kui kaua?* (как долго?), esineb analoogiliselt objektile eesti keeles nominatiivis, genitiivis ja partitiivis, vene keeles aga винительный's, eitavas lauses ka родительный's:

<i>Me töötasime kogu nädala põllul.</i>	Мы работали целую неделю на поле.
<i>Tööta (töötati) kogu nädal!</i>	Работай (работали) целую неделю!
<i>Ei töötanud kogu nädalat.</i>	Не работали целой неделей.

3. Põhjusadverbiaal (обстоятельство причины) väljendatakse:

a) adverbiga vene keeles, eesti keeles vastava substantiiviga:
Сторяча он не почувствовал боли. *Ägeduses ei tundnud ta valugi.*

b) substantiiviga, eesti keeles peamiselt inessiivis, elatiivis ja komitatiivis, aga ka genitiivis koos kaassõnaga, vene keeles aga родительный's ja дательный's koos prepositsiooniga:

Ta käed läksid külmast siniseks. Его руки посинели от холода.

Hirmuga ei saanud ta sõnagi suust. От страха он не мог промолвить ни слова.

Oliõpilane puudus loengult haiguse tõttu. Студент пропустил лекцию по болезни.

4. *Отstarbeadverbiaal* (обстоятельство цели) väljendatakse:

a) substantiiviga, eesti keeles allatiivis ja translatiivis, vene keeles aga peamiselt родительный's ja творительный's koos prepositsiooniga:

Me läksime marjule. Мы шли за ягодами.

Ma ostsin mõned raamatud vennale lugemiseks. Я купил несколько книг брату для чтения.

b) infinitiiviga (eesti keeles *ma*-infinitiiv), mis on seoses liikumist väljendava predikaatverbiga:

Nad läksid suplema (et supelda). Они пошли купаться (чтобы купаться).

Oliõpilased astusid instituuti õppima (et õppida). Студенты поступили в институт учиться (чтобы учиться).

5. *Viisiadverbiaal* (обстоятельство образа действия) väljendatakse:

a) adverbiga: *Aeg möödub ruttu.* Время проходит быстро.

b) gerundiiviga: *Vulisedes voolab ojake.* Журча течет ручеек.

c) substantiiviga, eesti keeles komitatiivis, vene keeles родительный's, ka koos prepositsiooniga:

Tütarlaps laulis kõlava häälega. Девочка пела звонким голосом.

6. *Hulga-, mõõdu- ja määradverbiaal* (обстоятельство меры и степени) väljendub adverbi kui ka numeraaliga (ka koos substantiiviga):

Külalised olid väga lõbusad. Гости были очень веселы.

Poiss luges liiga tasa. Мальчик читал слишком тихо.

Ma lugesin selle raamatu kaks korda läbi. Я два раза прочитал эту книгу.

Emal ostis kaks kilogrammi leiba. *Мать купила два килограмма хлеба.*

Lisaks neile antakse eesti keele grammatikas veel mõned adverbiaali liigid.

7. Võrdlusadverbiaal — väljendatakse substantiiviga essiivis või nominatiivis koos pronoomeniga *mis* või konjunktsiooniga *kui, nagu, niikui, otsekui*. Vene keeles loetakse seda lauseliiget viisiadverbiaaliks:

Pojad sirgusid üles kuuskedena. *Сыновья выросли как ели.*

Kui nool pistis koer metsa. *Стрелой побежала собака в лес.*

8. Predikatiivadverbiaal väljendatakse substantiiviga ja adjektiiviga translatiivis ja essiivis. Vene keeles loetakse seda ühendpredikaadi nimeliseks osaks (именная часть составного сказуемого):

Kogenud töömees valiti esimeheks. *Опытный работник был избран председателем.*

Töölised ehtasid korstna kõrgemaks. *Рабочие сделали трубу выше*

Pärast vaheaega tulid õpilased kooli erksaina ja elavaina. *После каникул ученики явились в школу бодрыми и живыми.*

9. Teoadverbiaal — esineb *ma*-infinitiivis ja selle käänetes. Vene keeles väljendatakse seda predikaadis või loetakse koos abiverbiga verbaalseks ühendpredikaadiks (глагольное составное сказуемое):

Me asusime niitma. *Мы стали косить.*

Poiss lakkas lugemast. *Мальчик перестал читать.*

Vend on aasal niitmas. *Брат на лугу косит.*

Õpilasel oli luuletus õppimata. *Ученик не выучил стихотворения*

10. Objektiadverbiaal esineb peamiselt substantiivi allatiivis, adessiivis, ablatiivis, elatiivis, komitatiivis ja translatiivis. Vene keeles loetakse seda kaudsihitiseks; elatiivile aga vastab otsene sihitis:

Mis sa poisist kiusad? *Что ты обижаешь мальчика?*

Ma kirjutasin vennale kirja. *Я написал брату письмо.*

Vennal on huvitav ajakiri. *У брата интересный журнал.*

Me saime naaberlastega tuttavaks. *Мы познакомились с детьми соседа.*

Õde sai vennalt kirja.

Сестра получила от брата письмо.

11. Tegijaadverbiaal (agentadverbiaal) esineb peamiselt absoluutses genitiivis. Vene keeles loetakse tegijaadverbiaali indirektseks objektiks (peamiselt творительный's):

Puu oli tuule murtud. Ma lugesin õpetaja kirjutatud artikli läbi. Я прочитал статью, написанную учителем.
Laste magades käis ema turul.

12. Aineadverbiaal — esineb substantiivi elatiivis. Vene keeles loetakse aineadverbiaali indirektseks objektiks (родительный koos prepositsiooniga из):

See sild ehitati betoonist. Этот мост построили из бетона.

13. Suhteadverbiaal (*mis suhtes?*, *mille poolest?*) esineb substantiivi ablatiivis või genitiivis koos postpositsiooniga *poolest*, *järgi*. Vene keeles loetakse ka suhteadverbiaali kaudsihitiseks (дательный koos prepositsiooniga по):

Käitumiselt oli rühmavanem teistele üliõpilastele eeskujuks. По поведению староста группы показывал пример другим студентам.
Välimuse järgi (välimuselt) otsustades näis ta veel noor olevat.

Mõned erinevused adverbiaali rektisioonis.

Erinevused adverbiaali esinemises eesti ja vene keeles olenevad verbi rektisiooni erinevustest. Näiteks:

Õpilased kogunesid klassi (kuhu?). Ученики собрались в классе (где?).

Ta unustas raamatu koju (kuhu?). Он забыл книгу дома (где?).

Jõe le ehitati sild. На реке (где?) построили мост.

Lapsed käisid siis koolis (kus?). Дети ходили тогда в школу (куда?).

Nad leidsid metsast (kust?) marju. Они нашли в лесу (где?) ягоды.

Õde ostis turult (kust?) piima. Сестра купила молоко на рынке (где?).

Nüüd sõidetakse autoga (millega?). Теперь ездят на автомобиле (на чем?).

5. ATRIBUUT.

Atribuut (täiend, определение) eesti ja vene keeles märgib substantiivi või selle tähenduses esineva mõne muu sõnaliigi laiendina olendi, eseme või nähtuse tunnust, omadust. Atri-

buudi põhisõnaks võib olla subjekt, predikatiiv, objekt või adverbiaal, ka atribuut.

Atribuudina esinevad:

1. adjektiiv: *Ma silmasin ilusat lindu.* Я заметил красивую птицу.
2. numeraal: *Juba saabus kolmas rong.* Уже прибыл третий поезд.
3. partitsiip: *Lõhutud raamat. Saabus rong läheneb jaamale.* Прибывающий поезд приближается к станции.
4. pronoomen: *Niisugune lugu meeldis väga.* Такая история очень понравилась. *Minu nuga.* Мой нож.
5. substantiiv: *Maja esikülgl on väga ilus.* Фасад дома очень красивый.
6. infinitiiv: *Soov lõunasse sõita kütkestas mind.* Желание поехать на юг овладело мною. *Kas nüüd on õppima minek? Pole luba tulla.* Кündmast tulek. Magamata öö.
7. adverb: *Läbi metsa kulges aukus tee.* Нам дали яйца всмятку.
*Peale selle esineb eesti keeles atribuudina ka tegijanimi ja vene keeles gerundiiv: *Laulja hääl.* Стрельба лежа.*

Atribuudid võivad nii eesti kui ka vene keeles olla ühilduvad ja ühildumatud.

1. Ühilduv atribuut (omadussõnaline täiend, согласованное определение) mõlemas keeles esineb alati oma põhisõna ees. Ühildumine toimub arvus ja käändes, vene keeles peale selle veel sookategooria järgi.

Ühilduvat atribuuti väljendatakse:

a) kvalitatiivse ja relatiivse adjektiiviga. Eesti keeles esineb relatiivse adjektiivi asemel sageli liitsõna täiendsõna või mõnel juhtumil ka ühildumatu atribuut:

<i>Nad ehitasid suure maja.</i>	Они построили большой дом.
<i>Eilne päev möödus märkamatu.</i>	Вчерашний день прошел незаметно.
Молодой человек был вежлив.	<i>Noormees oli viisakas.</i>
<i>Meie naabril on raudne tervis.</i>	У нашего соседа железное здоровье.
У него золотое кольцо.	<i>Tal on kuld sõrmus.</i>
<i>Emal on kuldne süda.</i>	У матери золотое сердце.
Там шумел еловый лес.	<i>Seal mühises kuuse mets.</i>
Построили каменный дом.	<i>Ehitati kivimaja.</i>

Vene keeles on võimalik ühilduvat atribuuti väljendada ka possessiivse adjektiiviga. Sellele atribuudile vastab eesti keeles ühildumatu atribuut substantiivi genitiivis:

Это дядин дом. *See on lelle maja.*

b) numeraaliga, peamiselt järgarvsõnaga:

Saabus juba kolmas rong. Прибыл уже третий поезд.

c) omadussõnalise pronoomeniga:

See poiss õpib hästi. Этот мальчик хорошо учится.

d) partitsiibiga, eesti keeles ainult preesensi partitsiibiga, (imperfekti partitsiip eesti keeles ei käändu):

Esinev lektor on tuttav inime- Читающий лектор — знакомый человек.

Loetav raamat on tal laual. Читаемая книга у него на столе.

(Läbiloetud raamatu ta Прочитанную книгу он andis juba ära.) уже отдал.

e) eesti keeles tegijanimelise adjektiiviga tähenduses. Vene keele sellele vastab partitsiip või adjektiiv:

Mõtteleja inimene leiab ikka Мыслящий человек всегда lahenduse. находит выход.

f) vene keeles possessiivsete pronoomenitega *мой, твой, наш, ваш*. Eesti keeles vastab sellele ühildumatu atribuut (pronoomenid *minu, sinu, meie, teie*):

Нашим пионерам очень понравилась жизнь в лагере.

Meie pioneeridele väga meeldis laagrielu.

2. Ühildumatu (nimisõnaline täiend, несогласованное определение) atribuut esineb eesti keeles oma põhisõna ees nagu ühilduvgi atribuut, välja arvatud infinitiiv atribuudina, mis esineb oma põhisõna järel. Vene keeles aga esineb ühildumatu atribuut oma põhisõna järel, välja arvatud pronoomenid *ero, ee, их*, mis esinevad oma põhisõna ees.

Ühildumatu atribuut väljendub:

a) substantiiviga, eesti keeles genitiivis, vene keeles родительный's ilma prepositsioonita:

Kirjanduse professor tuli Профессор литературы во- аудитooriumi. шел в аудиторию.

Õe raamat jäi koju. Книга сестры осталась дома.

Eesti keeles võib selline ühildumatu atribuut väljenduda ka liitsõna täiendsõnana:

Vahimaja seisab metsa servas. Дом сторожа стоит на опушке леса.

b) substantiiviga, eesti keeles partitiivis, elatiivis, komitatiivis ja abessiivis, vene keeles põhiliselt родительный's koos prepositsiooniga ja предложный's:

Poiss on pikka kasvu. Мальчик высокого роста.

Tüdruk tõstis vett plekist Девочка черпала воду ковшиком из жести.

Kübaraga poiss jookseb Мальчик в шапке бежит meie ees. впереди.

Oues oli ratasteta auto. На дворе находилась машина без колес.

c) pronoomenitega: *minu, sinu, tema, meie, teie, nende* eesti keeles, *ero, ee, их* vene keeles:

Teema looming on suur.

Его творчество великое.

d) infinitiiviga (eesti keeles *da*-infinitiiv):

Soov sõita lõunasse valdas mind. Желание поехать на юг овладело мною.

e) adverbiga (mõnel üksikul juhtumil), näiteks eesti keeles: *Läbi metsa kulgas aukus tee.* Vene keeles: Нам дали яйца в смятку.

f) *nud*- ja *tud*-partitsiibiga, sel puhul on vene keeles ühilduv atribuut:

See ülesanne anti kogenu töölisel. Это задание было дано опытному работнику.

Ta tagastas läbiloetud raamatu. Он возвратил прочитанную книгу.

g) *mata*-vormiga; sellele vastab vene keeles ühilduva atribuudina passiivi eitav partitsiip:

Lõpetamata töö oli laual. Незаконченная работа лежала на столе.

h) vene keeles harva ka gerundiiviga, eesti keeles on võimalik peamiselt substantiiviga, mõnel puhul ka gerundiiviga:

Они учились стрельбе стоя. Nad õppisid laskmist püstiasendis (seistes).

Nad õppisid seistes laskmist.

6. APOSITSIOON.

Atribuudiliikidest pälvib tähelepanu apositsioon (lisand, приложение) nii ühildumiselt oma põhisõnaga kui ka kirjavahe-märkide suhtes.

Apositsioon on nimisõnaline atribuut, mis seletab oma põhisõna, väljendab selle mõistet teiste sõnadega. Ta võib mõlemas keeles asetseda nii oma põhisõna ees kui ka selle järel ning mõlemal korral ühildub oma põhisõnaga kõigis käändeis:

Elan vanas ülikoolilinnas Tartus. Я живу в старом университетском городе Тарту. / Я живу в Тарту, в старом университетском городе.

Elan Tartus, vanas ülikoolilinnas.

Romaan «Mahtra sõda» on kirjanik Vilde teos. Роман «Война в Махтра» написан писателем Вильде.

Ühildumine essiivis, terminatiivis, abessiivis ja komitatiivis toimub käänamise kohaselt:

Jõudsi meie suurima järve Peipsini / Jõudsi meie suurima järveni.

Selle võimsama relva isamaa-armastuseta ei püsi

ükski riik / Isamaa-armastuseta, selle võimsaima relvata, ei püsi ükski riik.

Kui ainsuslikke põhisõnu on kaks või rohkem, siis apositsioon on mitmuses:

Küsi seda oma lastelt Отец подарил своим сыновьям
Jukult ja Eedilt. Петру и Сергею лыжи.

Õigekeelsuslikult olulisemate apositsioonide ühildumine.

1. Ametnimetus, sugulusaste, aunimi jne. apositsioonina isikunimelise põhisõna ees ei ühildu viimasega eesti keeles (on nimetavas), põhisõna käändub; vene keeles ühildub:

Referaat kirjanik Puški- Доклад о писателе Пушкине.
nist.

Laiendiga apositsioon, samuti põhisõna järel olev ja mitmuslik ühildub:

Referaat vene kirjanikust Puškinist. Referaat Puškinist, vene kirjanikust. Kirjutati kunstnikest Raud'adest.

2. Teoste, organisatsioonide, kaupluste jne. nimede apositsioon ei ühildu eesti keeles oma põhisõnaga, teiste sõnadega: apositsioon käändub, põhisõna esineb nimetavas:

Ma töotan tehases «Ilma- Я работаю на заводе «Ильма-
rine».

Lugesime ajalehte «Pravda». Nad läksid kinosse «Sõprus».

Punktist O tõmmata sirgele AB ristjoon.

Niisugune põhisõna käändub, kui apositsioon on selle järel:

Lugesime «Pravdat», ajalehte. Nad läksid «Sõprusse», kinosse.

Кому apositsiooni puhul.

Põhisõna järel asetsev apositsioon nii üksikult kui ka koos oma laienditega eraldatakse põhisõnast ja muist lauseliikmeist nii eesti kui ka vene keeles komaga, vene keeles vahel ka mõttekriipsuga:

1. A. Jakobson, meie viljakas prosaist, on kirjutanud ka hulga näidendeid.

A. Якобсон, наш плодовитый прозаист, написал много пьес.
Tõend on antud Lepikule, Справка выдана Лепику, Эду-
Eduard Jaani pojale. арду Яновичу.

Tütar, vaeseke, jäi haigeks. Дочка, бедняга, заболела.

Poiss, pagan, valetas mulle. Meile, suuremale poistele, avaldati kiitust.

2. Genitiivis esinev apositsioon lahutatakse põhisõnast komaga, tema järele aga eesti keeles koma ei panda, vene keeles pannakse:

Jaagu, minu sõbra raamat on laual. Книга Яака, моего друга, находится на столе.

Juhan Liivi, «Varju» autori elu oli traagiline. Karjase, vaesekeese riided said läbimärjaks.

Märkus. Genitiivikujulise objekt-lisandi järel on koma:
Kutsusin Eedi, oma vana sõbra, õhtuks enda poole.

3. Ühesõnalist apositsiooni ei lahutata eesti keeles komaga, kui põhisõnaks on isikuline asesõna, vene keeles lahutatakse:

Meid poisse kiideti. Нас, мальчиков, похвалили.

Mis ma õnnetu peale hakkam! Sa väike said vist haiget. Mis nüüd teist õnnelikust rääkida!

Selguse mõttes on vahel siingi koma tarviline:

Kõlas meie, poiste laul. Nende, töötajate elu on nüüd parem.

7. ÜTE.

Üte (обращение) väljendab selle nime või nimetust, kelle või mille poole lauses pöörduetakse.

Eesti keeles esineb üttena tavaliselt substantiiv nominatiivis, vene keeles именительный's.

Üte võib mõlemas keeles esineda lause keskel, alguses ja lõpus. Tema eraldamine lauses kirjavahemärkidega on eesti ja vene keeles põhiliselt sarnane:

Ants, kuhu lähed? Антс, куда идешь?

Vii ära sina, tuul, äikesepilt. Унеси ты, ветер, тучу грозовую.

Miks sa nutad, lillekene? Что ты плачешь, цветочек?

B. LIITLAUSE.

Liitlause liigid.

Liitlauseks eesti ja vene keeles loetakse lauset, mis koosneb kahest või enamast osalausest (составные компоненты сложного предложения) kui mõttelt ühine tervik.

See terviklikkus saavutatakse süntaktiliste vahenditega: a) intonatsiooniga, b) konjunktsioonidega, c) pronoomenitega, d) adverbidega, e) osalauseste järjekorraga, f) verbi vormidega, g) leksikaalsete ja fraseoloogiliste elementidega.

Liitlause põhiliikideks eesti ja vene keeles on koordineeritud liitlused ja subordineeritud liitlused.

1. KOORDINEERITUD LIITLAUSE.

Koordineeritud liitlause (parataks, rindlause, сложносочиненное предложение) koosneb iseseisvaist lausetest:

Vahused hobused puristasid, piitsad plaksusid, karedad kõrid nõõtasid ja hõissatasid, pruuttüdrukute vallatut naeru oli siin ja seal kuulda.

Лошади тронулись, колокольчик загремел, кибитка полетела.

Koordinatsioon osalause vahel mõlemas keeles võib väljenduda konjunktsioonidega või ilma nendeta.

1. Ilma konjunktsioonita koordinatsioonis on liitunud sellised iseseisvad liitlused, mis väljendavad sündmuste loetelu, moodustades koos ühise tervikliku mõtte, või kontrasti kahe sündmuse, nähtuse vahel või et järgmine sündmus, nähtus seletab eelmist.

See koordineerimine saavutatakse osalause järjekorraga ja vastava intonatsiooniga, aga ka stiililiste võtetega, nagu ühine lauseliige, viide koordineerimisele jm.

Nii eesti kui ka vene keeles eraldatakse kirjas selliste liitlause osalused üksteisest:

a) komaga, kui osalused on omavahel mõttelt tihedalt seotud:

Vahused hobused puristasid, piitsad plaksusid, karedad kõrid nõõtasid ja hõissatasid, pruuttüdrukute vallatut naeru oli siin ja seal kuulda.

Лошади тронулись, колокольчик загремел, кибитка полетела.

b) semikooloniga, kui osalused on omavahel mõttelt lõdvemini seotud:

Mõned loomad on ju täis ja mäletsevad varjul puude all pikali; üks noor kirju talleke lööb murul kepsu ja tõttab ema alla imema; kaks valget sikutalle löövad eemal lusti pärast poksu.

Занималась заря; от воды поднимался густой туман; было холодно и сыро.

c) kooloniga, kui järgmine osalause seletab või põhjendab eelmist [kui järgmise osalause algusesse võib juurde mõelda konjunktsiooni *nimelt* (именно) või *sest* (потому что, т. е.)]:

Tal oli ainult üks lootus: (nimelt) koerad väsivad ära ja lähivad minema. Ta oleks surnud, aga ei tohtinud: (sest) ta oli perekonna ainus toitja.

Гроза оказывает благотворное влияние на природу: (именно) она очищает и охлаждает воздух. Хлеба созревают поздно: лето туманное и холодное.

d) mõttekriipsuga, kui osalused väljendavad kontrasti, ootamatust kahe sündmuse, nähtuse vahel:

Ma rääkisin tõtt — ei usutud mind. Ütleb sõna — ööbik hakkab laulma.

Я говорил правду — не верили мне. Молвит слово — соловей запоет.

2. Koordinatsiooni rindlauses osalauseste vahel eesti ja vene keeles väljendatakse sageli rinnastavate sidesõnadega (koordineerivate konjunktsioonidega, сочинительными союзами).

Sel puhul tarvitatakse kirjas põhiliselt samasuguseid kirjavahemärke kui koordineeritud lauses ilma konjunktsioonideta, nimelt osalused eraldatakse põhiliselt komaga, välja arvatud juhtumid:

a) eesti keeles ei panda koma osalauseste vahele, kui nende vahel on ühendavad sidesõnad *ja, ning, ega*, samuti ka eraldavad sidesõnad *või, ega*.

b) vene keeles ei panda koma osalauseste vahele, kui neil on mingi ühine kõrvalliige (sageli adverbiaal) või ühine kõrvallause ning nende vahel on konjunktsioon *и*.

Eesti ja vene keeles esinevad koordineeritud lausesis järgmised koordineerivad konjunktsioonid:

a) Rindlauseis eesti ja vene keeles, mis väljendavad ühenduse ning liituvuse suhteid, samuti ka sündmuste, nähtuste samaaegsust, järjestust, esinevad ühendavad sidesõnad (kopulaatiivsed konjunktsioonid, соединительные союзы): *ja, ning* — и, да; *ega, ei... ega* — ни... ни jt.:

Seal roomab pisuke Liisi põrandal vanal kasukal ja tema kõrval röigab rõõmsasti valge süütu kesikuke. Lennuk tõusis õhku ning me kallid külalised algasid teed kodu poole. Ei ilmutanud kala endast elumärki ega tulnud Madis veest välja.

Из окошка далеко блестят горы и виден Днепр. Звезды уже начали бледнеть и небо серело, когда коляска подъехала к крыльцу. Дожди прошли, и ветры прогудели. Стало совсем темно, и улица мало-помалу опустела. Ни пули не летели, ни пушки не гремели.

b) Rindlauseis, kus osalused väljendavad eraldamise suhteid, samuti ka sündmuste, nähtuste vaheldust, asendust, valikut, loendust, ühtimatust, on viimaste vahel eraldavad sidesõnad (disjunktiivsed konjunktsioonid, разделительные союзы): *või* — или, *ega* — ни, *kas... või* — или... или, то ли... то ли, не то... не то jt.:

Oli see nüüd teiselt poolt metsa maanteelt vankripõrin või kostis kaugelt piksemürin. Ei tulnud nad ise metsast lagedale ega leidnud meie neid metsast üles. Kas on keegi akna taga või kolistas tuul aknaluuksi.

Лишь изредка олень пугливый через пустыню пробежит, или коней табун игривый молчанье дали возмутит. Не вышли они сами из леса, ни мы их не нашли в лесу. Или я не понимаю, или же ты не хочешь меня понять. То ли ему не передавали приглашения, то ли он был занят, но его не было на вечере. Не то про шумел ветер, не то птица зашуршала ветками.

c) Koordineeritud liitlauseis, kus osalused väljendavad erinevuse suhteid, samuti ka sündmuste, nähtuste vastandlikkust, kõrvutamist, tulenevust, esinevad vastandilised sidesõnad (adverbiaalsed konjunktsioonid, противительные союзы): *aga, kuid, ent* — а, но, *ja* — и, *siiski, ometi* — однако jt.:

Ta oli poisil aidanud kesa künda ja kartuleid mullata, aga see kõik sündis läbi häda. Küll raius ja rabas hobune hunte ja karusid tagumiste jalgadega, kuid uusi kiskjaid tuli ühtelugu lisaks. Ta oli alles väga noor mees, ent juba iseloomustas ta näoilmet liigne tõsidus. Õues tuiskas ning möllas, ja isa läks välja jalutama. Kaarel tegi vanadele kõik selgeks, siiski ei andnud Mari järele. Aga majakese seespoolne on ometi elamiseks kõlvuline — tuul ja torm ja lumi peavad veel ootama.

С земли еще не сошел снег, а в душу уже просится весна. Солнце село, но в лесу еще светло. Все ее знали, и никто не замечал. Ветер утих, однако волнение на море продолжалось. Я перешел во вторую избу — и во второй избе ни души.

d) Rindlauseis, millede osalused väljendavad seletuse, põhjenduse ja täienduse suhteid, tarvitatakse seletavaid sidesõnu (eksplanatiivsed konjunktsioonid, пояснительные союзы): *nimelt* — именно, *ega* — ведь не, *sest* — то есть jt.:

Ehitajad pidasid sõna, nimelt aastapäevaks valmisid koolimaja ja lasteaed. Toomas lõi arve õiendamise pärast kartma, ega tal seda raha taskus palju olnud. Aeg oli väga sobiv, sest oli pime, vähe külmaõitu ja täiesti vaikne.

Гроза оказывает благотворное влияние на природу, а именно: она очищает и охлаждает воздух. Время стояло самое благоприятное, то есть было темно, слегка морозно и совершенно тихо.

2. SUBORDINEERITUD LIITLAUSE.

Subordineeritud liitlause (hüpotaks, põimlause, сложноподчиненное предложение) on eesti ja vene keele grammatika järgi selline liitlause, mis koosneb pea- ja kõrvallausest.

Kõrvallause võib seista oma pealause ees või järel, samuti ka pealause sees:

<i>Et lapsed ei väsiks, tehti peatus.</i>	Чтобы дети не устали, был сделан привал.
<i>Tehti peatus, et lapsed ei väsiks.</i>	Был сделан привал, чтобы дети не устали.
<i>Need lilled, mis istutati vara kevadel, õitsesid ilusasti.</i>	Те цветы, которые были посажены рано весной, цвели красиво.

Nii ühes kui ka teises keeles kõrvallause kui pealausest sõltuv osalause ühendatakse oma pealausega alistavate sidesõnade (subordineerivate konjunktsioonide) ja siduvate asesõnade (rela-

tiivsete pronoomenite) abil, kusjuures nii sidesõna kui ka asesõna kuulub kõrvallause koosseisu, asesõna tema lauseliikmena. Need konjunktsioonid ja pronoomenid ei esine tavaliselt lihtlauses:

Et lapsed ei väsiks, tehti peatus. Чтобы дети не устали, был сделан привал.

Lapsed tunnevad, kes neid armastab. Дети чувствуют, кто их любит.

Põimlauses võib osalause seos eesti ja vene keeles olla ka ilma konjunktsioonita ja pronoomenita. Sellises liitlauses esimene osalause väljendab tingimust, teine järeldust. See subordinéerimine saavutatakse verbi vormidega ja vastava intonatsiooniga:

Tuled mulle, too mulle. Tulen sulle, anna mulle. Narrid põldu üks kord, ta narrib sind üheksa korda.

Тише едешь, дальше будешь. Назвался груздем, полезай в кузов.

Pealause võivad eesti ja vene keeles kõrvallause põhisõnana esineda näitavad asesõnad (demonstratiivsed pronoomenid, указательные местоимения) ja määrsõnad (adverbid, наречия):

Tal oli niisugune tundmus, nagu sõidaks ta merel.

У него было такое чувство, будто он едет по морю.

Oli nõnda pime, et võimatu oli lähemaidki esemeid näha.

Было так темно, что невозможно было определить предметы.

Kõrvallause tervikuna esineb eesti ja vene keeles pealause mingi lauseliikme funktsioonis, olles pealause mõne liikme laiendiks või kuuludes kogu pealause juurde:

Ilusasti õitsesid need lilled, mis vara kevadel istutati.

Красиво цвели те цветы, которые были посажены рано весной.

Ma oli väga mures isa pärast, mis ka minus rahutuse esile kutsus.

Мать очень беспокоилась об отце, что и во мне возбудило беспокойство.

Kõrvallausete liigid.

Kõrvallauseid liigitatakse eesti ja vene keeles niihästi nende süntaktiliste kinnistusvahendite — konjunktsioonide ja pronoomenite kui ka mõtteliste funktsioonide järgi. Viimane liigitamisviis on kooligrammatikais valitsev.

Nii eristatakse:

a) Subjekt kõrvallause (придаточное подлежащее),

mille põhisõnaks pealauses on pronoomen *see, kes, mis* тот, кто, что jt. või mis asendab pealauses puuduvat subjekti:

See, mis ma seal nägin, oli huvitav. То, что я там видел, было интересно.

Tähtis on, et kõik sellest aru saaksid. Важно, чтобы все это поняли.

Subjektikõrvallause predikaadi ühildumises arvus pealause subjektiga, kui kõrvallause subjektiks on pronoomen *kes* — кто, esineb eesti ja vene keeles lahkuminek. Kui pealause subjekt on mitmuses, ühildub kõrvallause predikaat eesti keeles pealause subjektiga arvus, vene keeles aga on kõrvallause predikaat tavaliselt ainsuses, ainult harva ühildub ta arvus pealause subjektiga:

Talupojad, kes astusid kolhoosi, töötasid rõõmuga ning elasid õnnelikult.

Из героев наиболее мне близкими были те, кто добывал человечеству счастье, кто был неутомимым строителем будущего. Те, кто живут плохо, более жадны на новое, чем те, кто живут хорошо.

b) Predikatiivkõrvallause (придаточное сказуемое), mille põhisõnaks pealauses on pronoomen *see, niisugune* — тот, такой, таков jt. või mis asendab pealauses puuduvat predikatiivi:

Tema on see, keda kõik armastavad ja austavad. Он тот, кого все любят и уважают.

Tema on ju, kes tuli. Он же ведь, кто пришел.

c) Objektikõrvallause (придаточное дополнительное), mis asendab pealauses puuduvat objekti või mille põhisõnaks pealauses on pronoomen *kõike, seda* — все, это jt. või transitiivne verb (kõrvallause algab konjunktsiooniga *et* — что, чтобы, *kuidas* — как ja vastab küsimusele *mida?* что?):

Ma nägin, mis juhtus. Я видел, что случилось.

Ma nägin seda, mis sa tegid. Я видел это, что ты сделал.

Ta ütles, et tuleb õhtul meile. Он сказал, что придет вечером к нам.

d) Adverbiaalkõrvallause (придаточное обстоятельство), mis tähistab tegevuse kohta, aega, viisi, põhjust, eesmärki jne. ja mille põhisõnaks pealauses on verb või adverb või pronoomen, ka koos adjektiiviga:

Kui ta tупpa astus, lugesis ma ajalehte. Когда он вошел, я читал газету.

Niipea kui maa tahenes, algasid põllutööd. Как только провяла земля, начались полевые работы.

Kust tuul, sealt ka vihm. Откуда ветер, оттуда и дождь.
Õpilane püüdis nõnda kirjutada, et õpetaja teda tingimata kiidaks. Ученик старался так писать, чтобы учитель его обязательно похвалил.

e) Atribuutkõrvallause (придаточное определительное), mille põhisõnaks pealauses on substantiiv või substantiivi tähenduses esinev sõna ning mis vastab küsimusele *missugune?* какой? ning algab pronoomeniga *kes, mis, missugune, kus, kuhu, kust, millal, et* — который, что, чей, какой, где, куда, откуда, когда, чтобы:

Ma pöördusin taadi poole, kes istus ahju ees ja pildus hagu tulle.

Я обратился к деду, который сидел перед печью и подкладывал в огонь хворост.

Teisel päeval läks ta metsa, kus ta lootis sõpra eest leida.

На другой день он пошел в лес, где он надеялся найти друга.

See oli selline meeldiv poiss, et ikka vaataks teda.

Это был такой приятный мальчик, что все бы так и смотрел на него.

Põimlause mitme kõrvallausega.

Põimlauses eesti kui ka vene keeles esineb sageli rohkem kui üks kõrvallause. Mitme kõrvallause subordineerimise puhul eristatakse kaks eri nähtust: A) mitme kõrvallause alistamine ühele pealausele ja B) järjestikune kõrvallausetel subordineerimine.

A) Mitme kõrvallause alistamine ühele pealausele toimub kolmel viisil.

a) Igäl kõrvallausel on pealauses oma erinev põhisõna:

Kui me kohale tulime, näitas isa mulle mõned suured ahvenad, mis ta ilma minuta oli õngitsenud.

Когда мы пришли, отец показал мне несколько крупных окуней, которых он выудил без меня.

b) Samalaadistel (однородные) kõrvallausetel on pealauses ühine põhisõna või selleks on kogu pealause, kusjuures subordineerimine toimub rööbiti ja kõrvallaused liidetakse pealausele ühe ning sama subordineeriva konjunktsiooni või relatiivse pronoomeni abil. Sellised rööbiti subordineeritud kõrvallaused on omavahel seotud koordineerivate konjunktsioonidega:

Ma mäletan, kuidas me jooksime põldu mööda, kuidas kuulid vihisesid, kuidas kuulidest murtud oksad maha langesid ja kuidas me läbi põõsaste tungisime (objektkõrvallaused).

Я помню, как мы бежали по полю, как жужжали пули, как падали отрываемые ими ветки и как мы пробирались сквозь кусты (придаточные дополнительные).

c) Eri-laadilistel (неоднородные) kõrvallausetel on pealause ühine põhisõna:

Kui te homme näete teda (adverbiaalkõrvallause), paluge, et ta minu juurde minutiks sisse astuks (objektikõrvallause).

Если вы завтра увидите его (придаточное обстоятельственное), попросите, чтобы он ко мне зашел на минутку (придаточное дополнительное).

B) Järjestikuse subordineerimise puhul pealausele alistub 1. astme kõrvallause, sellele omakorda 2. astme kõrvallause, millele jälle alistub 3. astme kõrvallause jne., moodustades nii astmestikulise kõrvallause ahela. Nii on esimene osalause selles ahelas ainult pealause, viimane ainult kõrvallause, kuna vahelised esinevad pealausena järgneva osalause suhtes ja kõrvallausena eelmise osalause suhtes:

Ta jutustas meile, mis temaga oli eile juhtunud, kui ta läks heinamaale, kus veeti küüni heina, mis oli krõbedaks kuivanud paari päeva jooksul, millal päike oli kõrvetavalt paistnud selgest taevast, kus ei olnud pilverünkaid päikest varjutamas.

Государь послал за секретарем и велел написать приказ войскам и рескрипт к фельдмаршалу князю Салтыкову, в котором он непременно требовал, чтобы были помещены слова о том, что он не помирится до тех пор, пока хотя бы один вооруженный француз останется на русской земле.

Eesti ja vene keeles esineb sarnaselt ka periood (lausetik, период), reast pea- ja kõrvallauseist koosnev lausekompleks, milles omavahel koordineeritud kõrvallaused alistuvad ühele või mitmele, samuti omavahel koordineeritud pealausele, mis moodustab perioodi lõpposa ning on eelnevale mingiks järelduseks:

Kui inimene näeb elus ainult halli igapäevasust, porist ja räpast vaevlemist; kui ta näeb elu, mis on udune ja vimmas sügispäeva sarnane; kui ta näeb eluvõitluses ainult kaotust; kui ta näeb, kuidas toored vägivallatarvitajad võidavad; kui ta ei näe midagi suurt, ilusat, meeltülendavat, kõrget; kui ta ei näe kunagi suuri kangelasi, kelle eeskuju isegi siis, kui nad langevad võitluses, meelitab teisi võitlusse: siis kaotab ta usu elusse; siis kaotab ta usu ilusasse tulevikku; siis kaotab ta tahtmise elada, võidelda; siis kaotab ta kõik, mis on temas ilusat, kõrget, jumalikku või tšist inimlikku.

Если когда-нибудь сердце ваше знало чувство любви, если вы помните ее восторги, если вы хоть раз улыбнулись при плаче новорожденного сына, если что-нибудь человеческое билось когда-нибудь в груди вашей, то умоляю вас чувствами супруги, любовницы, матери, — всем, что ни есть святого в жизни, — не откажите мне в моей просьбе.

Lauselühend.

Lauselühend (обособленный оборот) esineb nii eesti kui ka vene keeles pealause mingi lauseliikme funktsioonis predikaadita sõnarühmana või ka üksiksõnana koos temale alistuva kõrvalausega.

Eesti keeles põhiliselt esineb lauselühendi verb:

a) *des*-gerundiivina, millele vene keeles vastab imperfektiivse aspekti gerundiiv:

Neiu istus diivanil, lugedes raamatut. Девушка сидела на диване, читая книгу.

b) *nud*-partitsiibina, millele vene keeles vastab perfektiivse aspekti gerundiiv:

Raamatu läbi luges nud, läks ta jalutama. Прочитав книгу, он пошел гулять.

c) infinitiivi *mata*-vormina, millele vene keeles vastab olevikus imperfektiivse ja minevikus perfektiivse aspekti gerundiivi eitav vorm:

Ta läks edasi, tagasi vaatamata. Он пошел дальше, не оглядываясь.

Me pöördusime tagasi tööd leidmata. Мы вернулись, не найдя работы.

Eesti keeles esineb lauselühend ka absoluutse nominatiivina ja partitiivina, millele vene keeles vastab творительный, kuna selle sõnarühma teine käändsõna seisab mitmuses:

Relv käes, kaitses ta oma kodumaad. С оружием в руках, он защищал свою Родину.

Ta tuli tuppa, lilli käes. Он вошел со цветами в руках.

Kirjavahemärkide tarvitamine lauselühendi puhul eesti ja vene keeles langeb põhiliselt ühte. Eesti keeles aga võib *des*-gerundiivi ja *mata*-vormi puhul koma ära jätta, kui need asuvad lauselühendi lõpul ja mõtte selgus koma ärajätmist võimaldab:

Metsa minnes nägin jänest. Minnes metsa, nägin jänest.

Me pöördusime tagasi tööd leidmata. Me pöördusime tagasi, leidmata tööd. Hunt punus nagu kiil metsa, taha vaatamata.

Üldiselt on kirjavahemärkide tarvitamine eesti ja vene keele põimlauses osalause te eraldamiseks põhiliselt sarnane.

C. SÕNADE JÄRJEKORD LAUSES.

Sõnade järjekord lihtlauses.

Sõnade järjekord lauses (порядок слов в предложении) baseerub rahva kõnekeelel ning on fikseerunud kirjakeele traditsioonidega. Seepärast olenebki sõnade järjekord lauses iga keele omapärasusest, selle keele grammatilisest struktuurist.

Sõnade järjekord lauses mängib eesti keeles väga olulist osa stiili ladususe, keele rütmi, mõtte väljenduse selguse ja sisulise tähtsuse suhtes. Vene keeles ei oma sõnade järjekord sellist tähtsust. Seepärast ei käsitle vene keele kooligrammatikad sõnade järjekorra küsimust. Armastatakse koguni väita, et vene keeles sõnade järjekord on «vaba». Ometi on sõnade järjekord lauses ka vene keeles oluline tegur, omades siiski teatavaid grammatilisi funktsioone, nagu subjekti ja objekti eristamine nende vormilise kokkusattuvuse puhul jm.:

Ema armastab tütarit.

Мать любит дочь.

Sõnade järjekord lauses oleneb ka lause ehitusest ja suurel määral lauserõhust, samuti ka kõneleja, kirjaniku individuaalsest stiilist, eriti poeesias.

Nii eesti kui ka vene keeles tavalise (otsese) sõnade järjekorra puhul on subjekt oma laienditega predikaadi ees:

Uus peremees võttis Mari oma sauna. Mina olin mõisa maamõõtja.

Холодный ветер дул с несжатых полей. Ночь была безлунная и звездная.

Peale tavalise sõnade järjekorra esineb eesti ja vene keeles inversioon (ümberasetus), kus predikaat nihkub subjekti ette. Sellist inversiooni põhjustab peamiselt lauserõhk kui ka lause struktuur.

Lauserõhuline sõna nihkub tavaliselt lauses ettepoole, võimalikult lause algusesse:

Sajabki ju vihma, mis ta veel hakkab! Haljendasid ja õitsesid metsad ja aasad, puhus soe lõunatuul, säras kuldne päike üle ilusa maailma. Peaks isa juba koju jõudma!

Спит земля в сиянье голубом. Наступили холода. Поет море, гудит город, ярко сверкает солнце.

Erilise stiili saavutamiseks paigutatakse sõna, millele tugev lauserõhk langeb, sageli ka lause lõppu. Kui subjekt nihkub lause lõppu, tekib inversioon (ümberasetus) niihästi eesti kui ka vene keeles:

Minul küll ei olnud nii pidulik süda. Siin helinal hüüdnud kägu. Kui väikene on kõik meie asi ja olemine.

На вечере был только я. На этой обширной пустынной равнине росла одинокая белая ветвистая береза.

Eesti keeles esineb inversioon, kui lause alguses on lauserõhulise asendi tõttu objekt või adverbiaal, samuti ka predikaatiiv. Vene keeles jääb sel puhul subjekti ja predikaadi asend põhiliselt tavaliseks, ainult adverbiaali korral vahel harva esineb inversioon. Adjektiiv predikaatiivina esineb vene keeles lause alguses ainult tugeva intonatsiooni puhul peamiselt poeesias:

Raamatut luges poiss veel hilja õhtul.

Книгу мальчик читал еще поздно вечером.

Õhtul tuli isa koju.

Вечером отец пришел домой.

Kaugel, kaugel tiliseb aisakell.

Далеко, далеко колокольчик звенит.

Tubli poiss oli ta.

Он был молодец. Молодцом он был.

Pühapäeviti mängis sõjaväeorkester.

По воскресеньям играл полковой оркестр.

Tore on sügis!

Славная осень!

Suur ja lai on minu kodumaa.

Широка страна моя родная!

Eesti keeles asuvad subjekt oma laienditega ja predikaat tavaliselt kõrvuasendis, vene keeles aga sageli lahusasendis, kuna nende vahel harilikult esinevad adverbiaalid:

Õpilane loeb hästi.

Ученик хорошо читает.

Ta läheb julgelt ja sirgelt.

Он смело и прямо идет.

Kui eesti keeles esineb predikaat perfektis ja pluskvamperfektis, siis seisab finiidne vorm subjektiga ja tema laienditega kõrvuasendis, ka inversiooni korral, kuna *nud-* või *tud-*partitsiip paigutub lause lõppu ning subjekt jääb inversiooni korral predikaadi osade vahele:

Ma olen seda raamatut lugenud. Hommikul oli meie isa juba koju tulnud.

Prefiksaalsõna, samuti ka prefiksaalsõna tähenduses esinev adverb seisab verbi pöördelise vormi järel, tavaliselt lause lõpus. Vene keeles vastab sellele verbi perfektivse aspekti vorm:

Ta luges raamatu läbi.

Он прочитал книгу.

Infinitiivide ja nende käändevormide, samuti *nud-* ja *tud-*partitsiibi juurde kuuluv prefiksaalsõna ja selle tähenduses esinev adverb, samuti ka objekt seisab põhiliselt infinitiivi ja partitsiibi ees. Muil juhtumel seisab objekt tavalises sõnade järjekorras oma põhisõna — verbi järel:

Ta tahtis kirja valmis kirjutada. Ta peab kirja valmis kirjutama. Ta oli kirja valmis kirjutanud. Tal oli kiri valmis kirjutatud. Ta luges raamatut. Он читал книгу.

Sõnade järjekord liitlauses.

Sõnade järjekord rind- ja põimlause pealauses ei erine põhiliselt sõnade järjekorrast liitlauses niihästi eesti kui ka vene keeles.

Põimlauses, eriti kõrvallauses on teatav omapärane sõnade järjekord.

a) Kui eesti keeles pealause ees on objekt- või adverbiaal-kõrvallause või lauselühend, esineb inversioon nagu liitlauseski objekti ja adverbiaali puhul, vene keeles aga on tavaline sõnade järjekord nagu liitlauseski:

Что нужно поехать в деревню, отец узнал только теперь.

Sellest et peab maale sõitma, kuulis isa alles praegu.

Если завтра будет дождь, отец не поедет в деревню.

Kui homme vihma sajab, ei sõida isa maale.

b) Objekti ja adverbiaali esinemine kõrvallause alguses ei muuda kõrvallause sõnade järjekorda ega põhjusta inversiooni ka eesti keeles:

Ta nägi, kui hommikul isa tuli.

Он видел, когда утром отец пришел.

c) Kõrvallauses subjekti ja predikaadi vahel võib eesti keeles asetseda mõni lause kõrvalliige nagu venegi keeles. Eesti keeles on lühikese kõrvallause predikaat tavaliselt lause lõpus, pikemas kõrvallauses aga võimalust mööda eespool.

Tema oli see, kes sealt tuli. Kui ta oma kohale tagasi läks, oli tal natuke piinlik, et ta nii hästi oli vastanud.

d) Prefiksaalsõna või selle tähenduses esinev adverb on kõrvallauses predikaadi ees, mitte järel nagu pealauses:

Kui ta oma raamatu läbi loeb, annab selle sulle lugeda.

Когда он прочтет свою книгу, он даст ее тебе для чтения.

Inversioon esineb eesti ja vene keeles otsese kõne saatelauses (слова автора), kui see seisab otsese kõne järel või keskel:

«Ei ma saa aru,» ütles ema, «mis need inimesed nii palju käivad.»

«Mis sünnib küll teiega, õnnetud teomehed?» mõtles ta.

«Эта лошадь отца моего», — сказала Бэла.

«Я говорил вам, — воскликнул Максим Максимыч, — что нынче будет погода».

D. INTERPUNKTSIOON.

Kirjavahemärgid eesti ja vene keeles.

Interpunktsioon (kirjavahemärkide tarvitamine, пунктуация) eesti ja vene keeles on põhiliselt sarnane. Leiduvad siiski mõned erinevused.

1. Eesti keeles esineb punkt araabia numbritega tähistatud järgarvude järel, vene keeles aga punkti ei tarvitata:

Kirjanik Vilde sündis 1865. aastal.

Поэт Пушкин родился в 1799 году.

2. Eesti keeles ei eraldata harilikult lauselaiendeid lauseliikmeist komadega ega loeta grammatika järgi kiilsõnadeks selliseid, nagu *arvatavasti, kahjuks, loodetavasti, lõpuks, muidugi, nähtavasti, siiski, tõesti, vististi, õnneks, õnnetuseks*. Vene keele grammatika järgi loetakse nende vasted kiilsõnadeks (вводные слова) ning eraldatakse lauseliikmeist komadega:

Leidsime õnneks õige lahenduse. Isa ja ema olid muidugi meiega nõus. Jõudsime lõpuks metsast välja. Lapsed ei löönud siiski kartma.

К несчастью, был сильный туман. Она, вероятно, никак не ожидала нас встретить. Мы, наконец, вышли из леса. Ребята, однако, не растерялись.

3. Eesti keeles ei eraldata komaga rindlauses osalauseid, kui nende vahel on sidesõna *ja, ning, ega, või*, vene keeles aga eraldatakse komaga:

Seal roomas pisuke Liisi põrandal vanal kasukal ja tema kõrval rõigas rõõmsasti valge süütu kesikuke. Ei ilmutanud kala endast elumärki ega tulnud Madis veest välja.

Море глухо роптало, и волны бились о берег бешено и гневно. Ни пули не летели, ни пушки не гремели.

4. Eesti keeles eraldatakse otsene kõne temale järgnevast saatelausest komaga, küsi- või hüümärgiga, vene keeles aga peale selle veel mõttekriipsuga:

«Mis sa seal teed?» küsis veli. «Naela löön seina,» vastas Henn.

«Nüüd on valge väljas!» hüüdis kaaslane.

«Это лошадь отца моего», — сказала Бэла.

«Трогайтесь!» — закричал он ямщикам.

«Что это такое?» — спросил он.

5. Eesti keeles eraldatakse otsese kõne keskel olev saatelause komadega, vene keeles aga peale nende veel mõttekriipsudega. Seejuures on mõlemad otsese kõne osad eesti keeles jutumärkides, vene keeles aga pannakse jutumärkidesse otsene kõne koos saatelausega:

«Ega sul, ema,» küsis poeg, «nii igavaks vahest lähegi?»

«Я говорил вам, — воскликнул Максим Максимыч, — что нынче будет погода!»

6. Ka kõrguolevate kirjavahemärkide järjekorras esineb erinevusi. Eesti keeles otseses kõnes on jutumärgid koma ja punkti järel, vene keeles aga koma ja punkti ees:

«*Vana Reet on ju väga heas tujus,*» ütles Henn. «*Kas sa näe,*» lisas ta naerul näoga, «*või neil nagu kassil lõhn ninas.*»

«Это лошадь отца моего», — сказала Бэла. «Лодка есть, — отвечал он, — да больно плоха».

SISUKORD.

I. SISSEJUHATUS.

Eesti ja vene keele kõrvutava grammatika ülesanded 5

II. Soome-ugri ja slaavi keeled 7

1. Soome-ugri keeled 7

a) Läänemeresoome keeled 7

b) Volgasoome keeled 9

c) Ugri keeled 10

2. Slaavi keeled 11

a) Idaslaavi keeled 11

b) Lääneslaavi keeled 11

c) Lõunaslaavi keeled 12

3. Laenud eesti ja vene keeles 12

4. Rahvusvaheline sõnavara eesti ja vene keeles 14

5. Rahvusvahelise sõnavara ja laensõnade kodunemine 15

a) Morfoloogiline kodunemine 15

b) Foneetiline kodunemine 16

III. Semantika 19

1. Monoseemia ja polüseemia 19

2. Homonüümia 22

3. Paronüümid 25

4. Fraseoloogia 26

IV. Foneetika 28

1. Häälikute vältus 28

2. Diftong 29

3. Vokalism 30

4. Konsonantism 33

5. Rõhk eesti ja vene keeles 38

6. Palatalisatsioon 40

7. Astmevaheldus 41

V. Morfoloogia 43

Eesti- ja venekeelse sõna struktuur 43

Grammatilised kategooriad 44

1. Substantiiv 44

Sookategooria 44

Arvukategooria 46

Käänamine 47

Käänded: 48

Nominatiiv (nimetav) ja именительный 48

Genitiiv (omastav) ja родительный 49

Partitiiv (osastav) ja винительный 53

Illatiiv (sisseütlev)	56
Inessiiv (seesütlev) ja предложный	57
Elatiiv (seestütlev)	58
Allatiiv (alaleütlev) ja дательный	60
Adessiiv (alalütlev)	62
Ablatiiv (alalütlev)	63
Translatiiv (saav)	64
Essiiv (olev)	64
Terminatiiv (rajav)	64
Abessiiv (ilmaütlev)	64
Komitatiiv (kaasaütlev) ja творительный	65
Liitnimisõnad	67
Substantiivi sufiks	67
2. Adjektiiv	70
Komparatsioon	71
Täie- ja lühivormilised adjektiivid	72
Liitadjektiivid	72
Adjektiivi sufiks	73
3. Numeraal	75
Põhi- ja järgarvsõnad	75
Koguarvsõnad	76
4. Pronoomen	77
Pronoomeni kategooriad	77
Täie- ja lühivormilised pronomendid	78
5. Prefiksaalsõna	78
6. Verb	80
Verbi grammatilised kategooriad	80
Transitiivsed ja intransitiivsed	80
Verbi geenus vene keeles	81
Isikuline ja umbisikuline tegumood	83
Verbi aspektid	84
Kõneviisid (moodused)	86
Verbi ajakategooria	88
Verbi sookategooria vene keeles	90
Pöörded ja nende lõpud	91
Partitsiip	92
Tegija- ja teonimi eesti keeles	93
Infinitiiv	94
Gerundiiv	100
Verbi põhivormid	101
Verbi rektsioon	102
Liitverbid	103
Verbi sufiks	104
7. Adverb	107
Kääne adverbina	108
Adverbide tuletamine	109
Adverbi komparatsioon	111
8. Pre- ja postpositsioon	111
Erinevusi kaassõnade esinemises	112
9. Konjunktsioon	114
10. Interjektsioon	115
VI. Süntaks	116
A. Lihtlause	116
1. Subjekt	116
Eesti ja vene subjekti ühised jooned	116
Eesti ja vene subjekti erinevused	117
2. Predikaat	118

Predikaadi esinemine	118
Predikaatverbi ja subjekti kongruents	120
Predikatiiv	122
Predikatiivi ainsus ja mitmus	122
Predikatiivi totaalsus ja partsiaalsus	123
3. Objekt	124
Objekti esinemine	124
Objekti liigid	125
Totaalobjekt	125
Partsiaalobjekt	127
Indirektne objekt vene keeles	128
Objekti erilised funktsioonid eesti keeles	130
4. Adverbiaal	131
Adverbiaali esinemine	131
Adverbiaali liigid	131
Mõned erinevused adverbiaali rektsioonis	135
5. Atribuut	135
6. Apositsioon	138
Oigekeelsuslikult olulisemate apositsioonide ühildumine	139
Koma apositsiooni puhul	139
7. Üte	140
B. Liitlause	140
Liitlause liigid	140
1. Koordineeritud liitlause	141
2. Subordineeritud liitlause	143
Kõrvallause liigid	144
Põimlause mitme kõrvallausega	146
Lauseühend	148
C. Sõnade järjekord lauses	149
Sõnade järjekord liitlauses	149
Sõnade järjekord liitlauses	151
D. Interpunktatsioon	152
Kirjavahemärgid eesti ja vene keeles	152

Август Мэдлер. СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ГРАММАТИКА ЭСТОНСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ. На эстонском и русском языках. Издательство «Валгус». Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja Rich. Kress. Kunstiline toimetaja H. Keigo. Tehniline toimetaja L. Krikmann. Korrektorid A. Kalberg ja H. Kull. Laduda antud 6. IV 1966. Trükkida antud 18. I 1967. Paber 60 × 90/16. Trükipaber nr. 3 — M. Gorki nim. Paberivabrik nr. 1, Leningrad. Trükipoognaid 9,75. Arvestuspoognaid 10,01. Trükiarv 4000. MB-01732. Tellimise nr. 2711. Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu, Olikooli 17/19. II

Hind 50 kop.

50 kop.